МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____С.І. Сидоренко
«_____»_____2022 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ (ПЕРЕКЛАД ВКЛЮЧНО), ПЕРША – АНГЛІЙСЬКА»

Тема: ***ПЕРЕКЛАД АНГЛОМОВНИХ МЕТАФОР, ЩО ВІДОБРАЖАЮТЬ СПРИЙНЯТТЯ ПРОСТОРУ, УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ СТІВЕНА КІНГА ТА ЇХ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ)***

Виконавець: студентка групи ФЛ-201«М» ***КУЛИК АНАСТАСІЯ ОЛЕКСІЇВНА***

Керівник: канд. філол. наук, доцент ***ГАЛІЙ ЛЮДМИЛА ГЕОРГІЇВНА***

Нормоконтролер: _____ (*Кондратенко Юлія Вікторівна*)

Київ 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра англійської філології і перекладу
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська

ЗАТВЕРДЖУЮ
В.о. завідувача кафедри
_____Л.Г. Буданова
«_____»_____2022 р.

ЗАВДАННЯ
на виконання дипломної роботи
Кулик Анастасії Олексіївни
(прізвище, ім'я, по батькові випускника в родовому відмінку)

1. Тема дипломної роботи: Переклад англомовних метафор, що відображають сприйняття простору, українською мовою (на матеріалі романів Стівена Кінга та їх українських перекладів)

затверджена наказом ректора від «_____»_____2022 р. №_____

2. Термін виконання роботи: з _____ по _____

3. Вихідні дані роботи: Просторова метафора – це вид концептуальної метафори, що ґрунтується на певному концепті, пов’язаний із фізичним та культурним досвідом, а його основою виступають просторові опозиції. Вибір прийому адекватного перекладу просторової метафори постає перекладознавчою проблемою. Відтворюючи метафори у романах С. Кінга, перекладач повинен зберегти цілісність змісту, образність твору, а також авторських задум.

4. Зміст роботи: Розділ 1. Метафора, що відображає сприйняття простору, як об’єкт лінгвістичних та перекладознавчих досліджень. Розділ 2. Методологія дослідження перекладу просторових та темпоральних метафор. Розділ 3. Метафора, що відображає сприйняття простору, у творах С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб»: перекладацький аспект.

5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу:

Додаток Д. Метафори, що відображають сприйняття простору, відібрані з творів С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб».

Додаток Ж. Гістограма співвідношення застосування прийомів перекладу просторових метафор у творах С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб».

6. Календарний план-графік

№ з/п	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1	Підготовити та узгодити розширений план-конспект дипломної роботи.	до 16.09	
2	Підготовити чорновий варіант роботи	до 17.10	
3	Урахувати рекомендації наукового керівника, опрацювати та внести результати додаткових досліджень, що проводилися під час переддипломної практики, підготовити чистовий варіант роботи.	до 24.10	
4	Оформити чистовий варіант роботи та подати його науковому керівникові для підготовки відгуку та організації рецензування.	до 28.10	
5	Подати роботу до комісії з попереднього захисту дипломних робіт.	до 05.11	
6	Подати остаточний варіант роботи в оправі, а також повний пакет супровідних документів на випускову кафедру.	за тиждень до початку роботи ЕК	

7. Консультація з окремого(мих) розділу(ів):

Назва розділу	Консультант (посада, ПІБ)	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв

8. Дата видачі завдання: «_____»_____ 2022 р.

Керівник дипломної роботи _____ _____
(підпис керівника) (П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ _____
(підпис випускника) (П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота «ПЕРЕКЛАД АНГЛОМОВНИХ МЕТАФОР, ЩО ВІДОБРАЖАЮТЬ СПРИЙНЯТТЯ ПРОСТОРУ, УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ СТІВЕНА КІНГА ТА ЇХ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ)»: 136 с., 2 рис., 4 табл., 5 графіків, 106 літературних джерел.

Об'єкт дослідження: метафори, які передають сприйняття простору.

Мета роботи: визначення реальних та оптимальних прийомів перекладу англомовних метафор, які передають сприйняття простору, українською мовою шляхом аналізу перекладацьких рішень, прийнятих при перекладі творів С. Кінга "Duma Key" "Mr. Mercedes" та "A Good Marriage" українською мовою, а також встановлення причин адекватності або неадекватності перекладу просторових метафор у зазначених творах.

Методи дослідження: наукове спостереження, історичний метод, індуктивний та дедуктивний методи, описовий метод, метод суцільної вибірки, класифікаційний і типологічний аналіз, комплексний порівняльно-перекладознавчий аналіз, компонентний аналіз, дистрибутивний аналіз, метод лінгвостилістичного аналізу, контекстуальний аналіз, структурно-семантичний аналіз, функціональний аналіз, зіставний метод, метод кількісних підрахунків, статистичний аналіз.

Результати магістерської роботи рекомендується використовувати студентам під час підготовки до практичних занять із теорії та практики перекладу, редагування перекладу, порівняльної стилістики української та англійської мов та з інших перекладацьких дисциплін; перекладачам-практикам в їх роботі.

КОНЦЕПТУАЛЬНА МЕТАФОРА, ПРОСТОРОВА МЕТАФОРА, ТЕМПОРАЛЬНА МЕТАФОРА, ПРОСТОРОВА ОПОЗИЦІЯ, ПРИЙОМ ПЕРЕКЛАДУ.

ЗМІСТ

Вступ……....4

Розділ 1. МЕТАФОРА, ЩО ВІДОБРАЖАЄ СПРИЙНЯТТЯ ПРОСТОРУ, ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ……..8

1.1. Теоретичні засади вивчення концептуальної метафори в сучасній лінгвістиці……..……8

1.1.1. Підходи до розуміння поняття та природи метафори…….8

1.1.2. Функції метафори……..12

1.1.3. Класифікація метафор у сучасному мовознавстві……14

1.2. Роль концептуальної метафори у відображенні просторово-часових відношень……17

1.2.1. Особливості концептуальної метафори та її види……17

1.2.2. Орієнтаційна метафора в сучасному дискурсі……...22

1.2.3. Метафора часу і темпоральні метафоричні моделі……24

1.3. Специфіка перекладу англомовних метафор в прозових текстах художнього стилю……...26

1.3.1. Способи та стратегії перекладу художніх текстів з англійської на українську мову…….…27

1.3.2. Підходи до способів перекладу метафор у художніх текстах як наукова проблема……..30

Розділ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ ПРОСТОРОВИХ ТА ТЕМПОРАЛЬНИХ МЕТАФОР……....34

2.1. Етапи та методи перекладознавчого аналізу, релевантні для дослідження перекладу англомовних просторових та темпоральних метафор українською мовою……34

2.2. Методика аналізу просторових та темпоральних метафор в англо-українському перекладі……..37

Розділ 3. МЕТАФОРА, ЩО ВІДОБРАЖАЄ СПРИЙНЯТТЯ ПРОСТОРУ, У ТВОРАХ С. КІНГА «ОСТРІВ ДУМА», «МІСТЕР МЕРСЕДЕС» ТА «НОРМАЛЬНИЙ ШЛЮБ»: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ……..49

3.1. Відображення концептів «простір» та «час» в творах С. Кінга ……49
3.2. Перекладацькі рішення при відтворенні англомовної просторової метафори українською мовою на матеріалі творів С. Кінга…….53
3.2.1. Переклад зі збереженням концептуальної моделі простору в романі С. Кінга «Острів Дума»……..54
3.2.2. Вербалізація концепту простору в творі С. Кінга «Містер Мерседес»……62
3.2.3. Особливості перекладу просторових метафор у повісті С. Кінга «Нормальний шлюб»…….....67
3.3. Специфіка перекладу англомовної темпоральної метафори українською мовою на матеріалі творів С. Кінга……..72
Висновки……...81
Список використаних джерел……..84
Додатки…….91
Додаток А……..93
Додаток Б…….…..94
Додаток В……..95
Додаток Г……..96
Додаток Д……..97
Додаток Е……126
Додаток Ж……131

ВСТУП

Питанню перекладу метафор як унікальних механізмів мовлення у перекладознавстві традиційно відводиться особливе місце. Дослідження, які присвячені способам перекладу метафор, завжди залишаються актуальними, оскільки перед перекладачами нерідко постають труднощі, коли виникає необхідність адекватного перекладу цих мовних явищ.

Проблемою перекладу метафор зацікавлені як вітчизняні, так і іноземні лінгвісти, проте метафора продовжує виступати об'єктом досліджень, що пояснюється тим, що різні науковці впродовж історії по-різному інтерпретували її сутність, а також виокремлювали різні її функції та типи. Для перекладознавців такий широкий спектр підходів до метафор, різноманітність їх типології, а також невичерпне створення авторських метафор викликають необхідність дослідження прийомів адекватного перекладу кожного конкретного виду метафори.

Аналізуючи результати наявних досліджень з перекладу метафори, ми, однак, помітили, що до сьогоднішнього дня вчені не приділяли багато уваги перекладу метафор, які передають сприйняття простору. У науковому колі обмежуються описом особливостей просторової метафори, аналізуючи роль явища у різних видах дискурсу, проте не проводять ґрунтовного перекладознавчого аналізу цього типу метафор на основі порівняння вихідного англомовного тексту та україномовного цільового тексту. Саме тому виникає потреба у практичних перекладознавчих дослідженнях просторових метафор на матеріалах текстів різних стилів та жанрів. Такий підхід дасть змогу розробити систематизовану теоретичну бази, якою змогли б користуватись перекладачі та студенти перекладацьких спеціальностей.

У дослідженні ми розглядаємо різні підходи до трактування сутності метафор, їх функцій та класифікації та власне до концептуальної просторової метафори та особливостей вибору способів для її адекватного перекладу. При відтворенні просторової метафори перекладач користується низкою різних прийомів для створення цільового тексту зі збереженням авторського задуму та стилю.

Актуальність теми дослідження визначається необхідністю подальшого розвитку у сучасній лінгвістиці міждисциплінарного підходу, який дозволяє

розглянути питання англо-українського перекладу просторових метафор з урахуванням лінгвістичного, літературознавчого та перекладознавчого аспектів їхнього формування та функціонування у вихідному й цільовому текстах.

На сьогоднішній день концептуальні метафори як спосіб сприйняття простору та їх відтворення у перекладі привертають увагу дослідників як в Україні, так і за кордоном. Зокрема, фахівців цікавлять підходи до перекладу концептуальних метафор у текстах різних жанрів, стилістистичний потенціал цих явищ, їх роль та функції у сучасному дискурсі.

Метафора та способи її перекладу, а також метафора, що передає сприйняття простору, досліджувались у працях таких дослідників, як Н.Д. Арутюнова, М. Блек, В.Г. Гак, М. Джонсон, Т.А. Казакова, В.І. Карабан, В.Н. Комісаров, Дж. Лакофф, Я.Й. Рецкер, А. Річардс, В.Н. Телія.

Метою виконання курсової роботи є визначення реальних та оптимальних прийомів перекладу англомовних метафор, які передають сприйняття простору, українською мовою шляхом аналізу перекладацьких рішень, прийнятих при перекладі творів С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб» українською мовою, а також встановлення причин адекватності або неадекватності перекладу просторових метафор у зазначених творах.

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачається вирішення таких **завдань:**

1. Визначити сучасний стан досліджень та наявні наукові здобутки щодо ролі, природи та функцій метафори;
2. Проаналізувати класифікацію метафор в аспектах лінгвістики, літературознавства та перекладознавства;
3. Охарактеризувати особливості концептуальної метафори, а також просторової метафори як її виду;
4. Дослідити сучасні перекладацькі прийоми перекладу метафор;
5. Прокоментувати методику аналізу метафор у творах художньої літератури;

6. Проаналізувати метафори, які передають сприйняття простору, використані С. Кінгом у творах «Острів Дума», «Містер Мерседес» і «Нормальний шлюб» та перекладацькі рішення, прийняті в процесі їх перекладу українською мовою О. Красюком;

7. З'ясувати, які прийоми перекладу просторових метафор роблять україномовний цільовий текст найбільш адекватним.

Об'єктом дослідження є метафори, які передають сприйняття простору.

Предметом дослідження виступають особливості перекладу англомовних метафор, які передають сприйняття простору, українською мовою.

У **методичному** аспекті проведене дослідження умовно поділяється на три етапи: 1) підготовчий, на якому було підібрано матеріал для проведення дослідження та здійснено відбір матеріалу для створення теоретично-методологічної бази; 2) теоретико-методологічний, на якому виокремлено об'єкт дослідження, охарактеризовано поняття метафори, її функції та види, а також особливості концептуальної метафори, її класифікація та сутність просторової метафори як виду концептуальної; крім того, було проаналізовано прийоми перекладу просторових метафор, які запропоновані дослідниками на сьогоднішній день; 3) практичний, на якому було проаналізовано способи перекладу англомовної просторової метафори українською мовою на матеріалі творів С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб». У роботі було використано такі лінгвістично-перекладознавчі методи та прийоми: наукове спостереження, дефінітивний метод, історичний метод, індуктивний та дедуктивний методи, описовий метод, метод суцільної вибірки, дефінітивний метод, класифікаційний і типологічний аналіз, комплексний порівняльно-перекладознавчий аналіз, компонентний аналіз, дистрибутивний аналіз, метод лінгвостилістичного аналізу, контекстуальний аналіз, структурно-семантичний аналіз, функціональний аналіз, зіставний метод, метод кількісних підрахунків, статистичний аналіз, синтез та системний метод.

Матеріалом дослідження слугували оригінальні твори англійською мовою сучасної художньої літератури жахів, а саме – твори С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб», а також їх переклади українською

мовою, виконані О. Красюком. Шляхом суцільної вибірки виявлено та проаналізовано більше двохсот просторових метафор, використаних С. Кінгом, та їх україномовні переклади.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що в роботі проаналізовані перекладацькі рішення при перекладі просторових метафор, описано їхні реальні та потенційні стратегії відтворення в англо-українському перекладі. У роботі ми узагальнили підходи до визначення явища метафори та просторової метафори як її виду, а також дослідили особливості функціонування метафор та просторових метафор у художньому творі. Окрім цього, ми узагальнили підходи до особливостей перекладу просторових метафор та дослідили, якими з них користується сучасний перекладач і які є найбільш вдалими. Новизна дослідження полягає і в тому, що в ньому ми скомпонували й згрупували проаналізовані перекладацькі рішення та представили їх у вигляді статичних даних. В свою чергу, наочне представлення стратегій та способів перекладу просторових метафор дозволило з'ясувати, які з них найчастіше використовуються перекладачем.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що її результати становлять внесок у подальший розвиток лінгвістичного аспекту часткової теорії англо-українського перекладу, а саме – у виявлення шляхів подолання труднощів, пов'язаних із відтворенням метафор в текстах неблизько споріднених мов. Прогнозування зазначених труднощів є суттєвим для загальної теорії перекладу.

Практичне значення дослідження міститься в тому, що представлений в ньому матеріал та отримані результати можуть бути використані студентами під час підготовки до практичних занять із теорії та практики перекладу, редагування перекладу, порівняльної стилістики української та англійської мов та з інших перекладацьких дисциплін. Також, матеріал роботи може бути використаний перекладачами-практиками в їх роботі.

Обсяг та структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та семи додатків. Загальний обсяг роботи становить 136 сторінок, з них 88 сторінок основного тексту. Список

використаних джерел налічує 106 позицій, з них 87 наукових праць, 6 джерел матеріалу дослідження та 13 джерел довідкової літератури.

Апробація результатів дослідження здійснена на XXII Міжнародній науково-практичній конференції «Політ. Сучасні проблеми науки» що відбулась 20 травня 2022 року (м. Київ), на Міжнародній науково-практичній конференції «Наука, освіта, технології та суспільство: актуальні проблеми теорії та практики», що відбулась 19 жовтня 2022 року (м. Полтава), на Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика», що відбулась 28 жовтня 2022 року (м. Умань) та на

Публікації. Основні теоретичні положення роботи викладені у публікації тез:

Kulyk A.O. THE ESSENCE AND TYPOLOGY OF CONCEPTUAL METAPHORS. *ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки*: тези доповідей XXI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених: [у 2-х т.]. – Т. 1 (м. Київ, 18 травня 2022 р.) / [ред. кол.: Н.В.Ладогубець, А.М.Кокарєва та ін.]; Національний авіаційний університет. – К.: НАУ, 2022. – С. 26 – 27.

Kulyk A.O. METAPHOR TRANSLATION APPROACHES AS A SCIENTIFIC ISSUE. *Наука, освіта, технології та суспільство: актуальні проблеми теорії та практики*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 19 жовтня 2022 р.). Полтава: ЦФНЕД, 2022. – С. 21 – 22.

Кулик А.О. ПРИЙОМИ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОРИ ЧАСУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ С. КІНГА). *Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 28 жовтня 2022 р.): у 2 ч. Умань: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. – С. 60 – 62.

Kulyk A. Specifics of spatial metaphors translation from English into Ukrainian (based on Stephen King's works and their Ukrainian translations). *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура* : збірник наукових праць / за заг. ред. О. В. Ковтун. – К. : 2022. – 291 с.– С. 146 – 150.

РОЗДІЛ 1
ПРОСТОРОВА МЕТАФОРА ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1. Теоретичні засади вивчення концептуальної метафори в сучасній лінгвістиці

Метафора як мовне та мисленнєве явище привертає увагу багатьох дослідників, починаючи зі стародавніх часів. Із плином часу підходи до розуміння природи метафори, її функцій та типологізації змінювались, тож вважаємо за необхідне відстежити та проаналізувати ці зміни, щоб зрозуміти природу та сутність безпосередньо нашого предмета дослідження.

1.1.1 Підходи до розуміння поняття та природи метафори

Варто почати з визначення самого терміну «метафора». За «Лінгвістичним енциклопедійним словником» під редакцією В.Н. Ярцевої – це «троп, або механізм мовлення, що полягає у вживанні слова, яке позначає певний клас предметів, явищ тощо, для характеристики або найменування об'єкта, що входить в інший клас, або найменування іншого класу об'єктів, аналогічного йому у будь-якому відношенні» [98]. У розширеному значенні термін застосовується до будь-яких видів вживання слів у непрямому значенні.

Вперше метафори згадується у працях Аристотеля. Він представив її як перенесення сенсу з одного слова на інше на основі таких ознак предметів, як форма, колір, положення, призначення тощо, проте його визначення метафори майже не має відмінностей із сучасним тлумаченням термінів «гіпербола», «синекдоха», «порівняння» або «уособлення». У роботі давньогрецького філософа окрема увага приділена розгорнутим метафорам, в яких метафоричний образ реалізується в декількох словосполученнях [3, с. 47]. Серед давніх мислителів, яких цікавила метафора, можна виділити Квінтиліана Цицерона, Ж.-Ж. Руссо, Гегеля, Е. Кассірера.

Риторика вивчала метафору в аспекті прагматичності, а її мета вбачалась у тому, щоб справити враження та вплинути на слухача. Пізніше явище розглядалось з точки зору стилістики, оскільки метафора стала індивідуальним засобом, який використовували письменники.

Важливо розуміти, що метафори застосовуються саме в мовленні. Відомі мовознавці Ф. де Сосюр та В. Гумбольдт досліджували діалектичні поняття «мова» та «мовлення» і зазначали, що мовлення – це індивідуальне явище. Зокрема, вони показали, що ці поняття залежать від мови кожної окремої особистості і що для мовлення характерні індивідуальні акустичні образи, так само, як і їх індивідуальна реалізація [24, с. 248-256].

Метафору як порівняння, в процесі якого наш розум поєднує абстрактне поняття з конкретним предметом або явищем, було розглянуто мовознавцем Ш. Баллі. На його думку, людський розум має обмеження через неспроможність сприймати ідею поза зв'язком із дійсністю, а тому для пізнання світу він зближує абстрактні поняття з предметами чуттєвого світу та поєднує їх в одному слові [5, с. 221]. За такої інтерпретації, метафора розуміється як результат образного мислення, у процесі якого поєднуються поняття на основі асоціацій.

Природа та сутність метафори також широко вивчались в рамках філософії, оскільки явище тісно пов'язане з процесами пізнання та мислення. Так, філософ Х. Ортега-і-Гассет зазначав, що те, як ми мислимо, впливає на нашу концепцію світу, а вона так само впливає на нашу мораль, політику й мистецтво. Він наголошував, що «вся величезна споруда Всесвіту, сповнена життя, лежить на крихітному та легкому тільці метафори» [50, с. 68-82]. На основі підходу до метафори двох вищезазначених філософських напрямів вчений висловив думку, що метафори можна розрізняти за двома функціями. Одні метафори внаслідок перенесення значення певних властивостей дають назву новим поняттям, які важко пояснити словами у прямому значенні. Інші метафори допомагають назвати об'єкт так, щоб він був більш зрозумілим.

Наприкінці XX – на початку XI століть значно розширюються межі дослідження метафори, оскільки вчені все більше розглядають її у когнітивно-

дискурсивній парадигмі. Метафора у цей час вже розглядається як поліфункціональне явище з точки зору таких наук як філософія, семантика, семіотика, стилістика, ономастика. Цей період досліджень метафори пов’язаний з іменами таких мовознавців, як Н.Д. Арутюнова, М. Блек, Е. Кассірер, Дж. Міллер, Х. Ортега-і-Гассет, А. Річардс, В.М. Телія, Р. Якобсон.

Метафора стимулює формування картини світу соціуму та окремої особистості, проте наразі не існує єдиної теорії метафори як механізму концептуалізації, тож і не сформоване остаточне розуміння механізмів її функціонування [6, с. 16]. Так, у роботах дослідників простежується як схожі, так і зовсім відмінні підходи до трактування метафори.

М. Блек пише, що метафоричне судження має головний та допоміжний суб’єкти. До головного суб’єкта додається система «асоціативних імплікацій», які мають зв’язок із допоміжним суб’єктом. В імплікаційній формі метафора містить уявлення про головний суб’єкт, що зазвичай додаються до допоміжного. Так, метафора виступає фільтром, який надає суб'єкту певні характеристики, відкидаючи при цьому інші. До того ж, на думку вченого, людина може зрозуміти метафору, якщо збудити в неї асоціації із загальних значень представників однієї культури [11, с. 85]. Він також зазначає, що метафора є архетипом, який дає початок безлічі символів, що виникають у рамках мистецької творчості [11, с. 26].

Схожої концепції дотримувались мовознавці В.Н. Телія, Н.Д. Арутюнова та А. Річардс. Зокрема, В.Н. Телія пише, що зміст метафори визначається у взаємодії фокуса, який відповідає головному суб’єкту у М. Блека (ситуації, що метафорично вітворюється), і фільтра, який відповідає допоміжному суб’єкту [60, с. 81-82].

Теорію М. Блека про фрейм та фокус продовжив розвивати М. Мінський. Вчений припустив, що ми зберігаємо знання у вигляді фреймів, тобто сценаріїв, у змісті яких вивчаються об’єкти та явища. Такі сценарії мають вигляд деревоподібної структури у вигляді графів, складовими якої є слоти. Дослідник стверджує, що завдяки цьому ми можемо побачити предмет чи ідею «у світлі» іншого предмета [47, с. 3], а тому стає можливим застосування знань, які отримані в одній області, в іншій області, та розповсюджувати ці знання між науковими парадигмами.

Дослідниця Н.Д. Арутюнова визначає найважливішим компонентом механізму метафоризації процес порівняння [4, с. 28]. Більше того, вона зазначає, що акцент у вивченні метафор змістився з філології, риторики та літературної критики у сфери, які вивчають мислення, свідомість, пізнання, до концептуальних систем та до моделювання штучного інтелекту [4, с. 5]. Тобто, метафору почали вивчати не тільки з точки зору поетичності, але і як засіб, який наближує до пояснення природи мислення й процесів створення національно-специфічного бачення світу та його образу.

Науковець А. Річардс стверджує, що «мислення є метафоричним, та з нього виникають мовні метафори» [55]. Його позиція збігається з думками таких науковців, як Ф.С. Бацевич, Г.К. Вержбицька, В.Г. Гак, які наголошували, що метафора є мисленнєвою категорією. Крім того, думка науковця підтверджувалась у різні часи та різними вченими, до яких можна віднести О.М. Веселковського, М. Гайдеґґера, Ф. Ніцше, О.О. Потебню, Ж.-Ж. Руссо, які наголошували, що метафора є еволюційно та генетично первиннішою. Із цих поглядів виходить, що метафора витворює наше мислення та мову.

Онтологічний аспект, з якого метафорі приписується мисленнєвий характер, а також епістемологічний аспект, який пов’язаний з її пізнавальним потенціалом, стали основою когнітивного підходу до дослідження метафори [15, с. 16]. Зокрема, робота Е. МакКормака, в якій дослідник наголошує, що метафора є пізнавальним процесом, дала поштовх до вивчення метафор як способу мислення [44, с. 358-386].

Серед усіх досліджень метафори варто зосередити увагу саме на теорії концептуальної, або когнітивної, метафори, яка пройшла свій шлях від вивчення метафори як семантичного перенесення значення з одного слова на інше до її тлумачення як складного когнітивного, комунікативного та психологічного явища. Саме цю теорію вважаємо за необхідне розлянути у підрозділі 1.2.1, оскільки саме вона допоможе глибше зрозуміти природу власне нашого предмета дослідження.

1.1.2. Функції метафори

Метафора – це складне поліфункціональне явище, роль та мета якого привернули до себе значну увагу зі сторони дослідників.

Варто зазначити, що в античному світі Аристотель виділяв 3 функції метафори [3]:

1. Естетична функція метафори пояснюється її здатністю впливати на емоції людей.
2. Пізнавальна функція метафори проявляється в тому, що вона пояснює дійсність.
3. Психологічна функція реалізується в тому, що метафора представляє інформацію у вигляді образів.

У XX сторіччі, В.К. Харченко виокремлює такі функції метафори [68]:

1. Номінативна, яка пояснюється можливістю розвитку у словах переносного значення.
2. Текстоутворююча, що надає метафорі можливість бути продовженою, поясненою, мотивованою.
3. Інформаційна, яка полягає в тому, що метафори можуть передавати інформацію.
4. Мнемонічна, яка описує метафору як спосіб краще запам’ятати інформацію.
5. Евристична, що полягає у використанні метафори в науці.
6. Пояснювальна, яка забезпечує пояснення у пізнавальному та навчальному процесах за допомогою метафори.
7. Жанроутворююча, яка основана на здатності метафори утворювати певні жанри.
8. Ритуальна, яку можна пояснити використанням метафори у привітаннях та тостах.
9. Конспіруюча, яка забезпечує збереження певного змісту в секреті.
10. Емоційно-оцінна, що проявляється в тому, що метафора є засобом впливу.

11. Гральна функція, яка пов’язана з використанням метафори як форми мовної гри або як засобу комічного.

Окрім того, А.П. Чудіновим [70] були виділені такі функції метафори, як:

1. Комунікативна, яка означає, що метафора забезпечує передачу інформації.

2. Прагматична, за допомогою якої метафора діє на людину та формує певне сприйняття світу.

3. Інструментальна, завдяки якій людина може думати та формувати своє уявлення про світ.

4. Евфемістична, що сприяє передачі інформації, якій адресат не хотів би надавати конкретної номінації.

5. Моделююча, яка допомагає створити модель світу з певними елементами та взаємозв’язками.

6. Гіпотетична, за наявністю якої метафора допомагає представити те, що важко повністю усвідомити без метафоричного представлення.

7. Образотворча, з якою метафора привносить в текст образність.

8. Популяризаторська, що забезпечує передачу складної ідеї у більш доступній формі.

Зазначимо, що функції метафори, які ми надали вище, мають тісний взаємозв’язок, а власне у нашому дослідженні нас в першу чергу цікавить естетична функція, оскільки ми аналізуємо художній текст, а також класифікація А.П. Чудінова, оскільки у ній представлені функції метафори стосовно сприйняття та представлення світу, а сприйняття простору – це складова сприйняття світу.

1.1.3. Класифікація метафор у сучасному мовознавстві

Класифікація метафор набула особливо важливого значення у дослідженнях семантики мови. В.П. Москвін з цього приводу пише, що «проблема метафори як принципу семантичного перетворення надзвичайно складна. І насамперед вона потребує розчленування: класифікації типів метафори, пояснення їх відмінностей з психологічної та лінгвістичної точок зору – завдання семантики» [48, с. 66].

На сьогоднішній день мовознавцями були запропоновані різноманітні класифікації метафор. Наприклад, П. Ньюмарк розробив класифікацію, наведену нижче [77]:

1. Звичайна метафора, що виступає способом опису конкретного чи абстрактного поняття та має емоційний вплив на читача.

2. Оригінальна метафора, яку ще називають індивідуально-авторською, оскільки вона створюється окремим автором у творчому процесі та не вживається у повсякденному житті.

3. Метафори-кліше – це метафори, що втратили свою естетичну складову і все частіше виконують лише конотативну функцію, щоб можна було ясніше та емоційніше висловити ідею.

4. Адаптована метафора, до якої відносяться авторські оказіоналізми.

5. Стерта метафора, тобто метафора, фігуральний характер якої з часом припинив відчуватися.

Н.Д. Арутюнова пропонує поділ метафори на наступні види [4, с. 232]:

1. Номінативна метафора, що полягає в заміні одного описового значення іншим і джерелом якої слугує омонімія.

2. Образна метафора, яка містить у собі конкретні форму та зміст і характеризується емоційною наповненістю.

3. Когнітивна, або концептуальна метафора, що виникає як наслідок перенесення значення у сполучуваності предикативних слів та створює полісемію.

4. Генералізуюча метафора – це кінцевий результат когнітивної метафори; вона усуває межі між логічними порядками в лексичному значенні слова та стимулює виникнення логічної полісемії.

Ю.Й. Левін класифікує метафори за способом реалізації елемента порівняння [42]:

1. Метафори-порівняння (наприклад, *золото лимонів*)

2. Метафори-згадки (наприклад, *громада лісів*).

3. Метафори, які приписують об’єктові властивості іншого об’єкта (наприклад, *небо плаче*).

Типологія А.П. Чудінова включає 4 види метафор: антропоморфна, природоморфна, соціоморфна та артефактна [70].

1. Під час антропоморфної метафоризації людина моделює реальність за подобою самої себе. Ця метафора поділяється на фізіологічну, сексуальну, морбіальну метафори та метафору споріднення.

2. У процесі природоморфної метафоризації дійсність пізнається в концептах природи. До цього виду дослідник відносить зооморфну метафору, джерелом якої є тварини та фітоморфну метафору, джерелом якої є рослини.

3. Соціоморфна метафора моделює світ за подібністю до різних сфер суспільства. Виокремлюються такі метафори, як мілітарна, кримінальна, спортивна та ігрова, театральна.

4. Артефактна метафора представляє дійсність як предмети, які створюються людиною. До цієї метафори відносяться метафора дому та метафора механізму.

Лінгвіст Р. Ван ден Брок зазначає, що в перекладознавстві можна виділити лексичні метафори, конвенційні та індивідуальні [86, с. 32]. Лексичними метафорами виступають ті, у яких стерлись образи, конвенційні – це ті метафори, які закріплені в літературному процесі, а індивідуальні метафори належать окремому автору.

Дослідниця Н. Стіенстра пропонує розділяти універсальну та культурно-специфічну метафори. При цьому, вона зазначає, що метафори, як і багато чого з людського досвіду, можуть бути притаманними багатьом культурам, тому не стільки самі концептуальні метафори залежать від культури, скільки їх мовна реалізація [84, с. 252].

Функціональна класифікація виокремлює такі типи метафор, як ідентифікуюча, предикативна, оцінна, оцінно-експресивна та образна [63].

Класифікація І.Р. Гальперіна, що основана на ступені несподіваності, включає 2 види метафор [23]:

1. Живі метафори, що характеризуються спонтанністю появи в мовленні, оскільки вони є результатом авторської творчої уяви. У зв'язку з цим, їх також називають авторськими.

2. Сухі метафори, які закріплені у словниках та вживаються к повсякденному мовленні так само, як і інші повсякденні художні засоби.

Г.М. Скляревською запропоновано 3 види метафори [58]:

1. Мотивована метафора з'єднує початкове значення з метафоричним, а її основною може бути порівняння.

2. Синкретична метафора є результатом злиття чуттєвих вражень.

3. Асоціативна метафора виникає на основі асоціативних зв'язків та включає 2 різновиди: ознакова та психологічна. Основою ознаковою метафоризації виступають асоціації, які відображають ознаки предмета, які об'єктивно йому властивні, а основою психологічної метафори вважаються асоціації, які виникають під подібним впливом на органи чуття.

Для практичної частини роботи нас особливо цікавить концептуальна метафора, яка розглядається скоріше не як фігура мовлення, а як фігура мислення, та її типологія, запропонована вченими Дж. Лакоффом і М. Джонсоном [41]. Дослідниками виокремлено структурні, онтологічні та орієнтаційні метафори. Сутність та особливості концептуальної метафори та її видів пропонуємо розглянути детальніше в наступному підрозділі.

Хоча нами був розглянутий цілий ряд підходів до класифікацій метафор, ми не проаналізували всі існуючі типології, оскільки кожний вчений трактує явище метафори по-різному, а тому існує багато поглядів на класифікацію метафоричного процесу. Відтак, нами були наведені концепції, які є найбільш суттєвими для фундаментального розуміння теоретичних засад дослідження метафори та для проведення безпосередньо нашого дослідження. Найбільше значення для нашої роботи мають класифікації П. Ньюмарка, оскільки ми будемо досліджувати художні твори, у яких зустрічаються як звичайні, так і індивідуально-авторські та адаптовані метафори. Крім того, звернемо особливу увагу на типологію Н.Д. Арутюнової,

оскільки до неї входить концептуальна метафора, видом якої є просторова і яку пропонуємо проаналізувати в наступному підрозділі.

1.2. Роль концептуальної метафори у відображенні просторово-часових відношень

У попередньому підпункті ми вже висвітлювали питання виникнення теорії концептуальної метафори, визначивши, що підґрунтям для цього стали положення про ментальний характер та пізнавальний потенціал метафори, а також з'ясували, що метафори, що відображають сприйняття простору, або просторові, відносяться до класифікації метафори Дж. Лакоффа та М. Джонсона з точки зору когнітивного підходу. Далі з'ясуємо, чим виступає концептуальна метафора, а також її особливості та види.

1.2.1. Особливості концептуальної метафори та її види

У середині XX ст. розвивається когнітивна лінгвістика, в рамках якої мову розглядають як когнітивний механізм та когнітивну складову в мозку людини, яка може регулювати прояви мислення у мові. Мова відкриває доступ до когнітивного світу та структури свідомості людей [39, с. 34].

З точки зору когнітивної лінгвістики метафора вивчається як «спосіб створення мовної картини світу, яка виникає в результаті когнітивного маніпулювання уже наявними в мові значеннями з метою створення нових концептів, особливо для тих сфер відображення дійсності, які не дані в безпосередніх відчуттях» [61, с. 3], і як наслідок, формується концептуальна теорія метафори.

Назва теорії концептуальної, або когнітивної, метафори пояснюється використаними у назві термінами. Метафору називають концептуальною, оскільки вона пов'язана з термінами «концептуалізація» та «концепт», а когнітивною – через зв'язок із терміном «когнітивізм».

Засновниками теорії вважають Дж. Лакоффа та М. Джонсона, які у 1980 році створили роботу «Метафори, якими ми живемо». Пояснюючи свою концепцію, вони

пишуть, що «метафори пронизують усе наше повсякденне життя, та проявляються не тільки в мові, але й в мисленні та діях» [41, с. 387]. Таке ствердження означає, що метафору припиняють розглядати лише як явище мови і що вона стає важливою частиною нашого мислення. Дослідники підкреслюють, що весь процес людського мислення є метафоричним, а метафори проявляються в мові саме тому, що існують в нашій понятійній системі [41, с. 390].

Суттєву дефініцію концептуальної метафори надав З. Кьовечеш: «Концептуальна метафора (А) є концептуальною сферою (В), яку називають метафорою. Концептуальна метафора ґрунтується на двох концептуальних сферах, у яких одна сфера розуміється в термінах іншої сфери» [79, с. 4].

Ідея концептуальної метафори ґрунтується на тому, що метафора – це не тільки лінгвістичний феномен, але й ментальний, а метафоризація – це не просто засіб для прикрашання думок, а тільки поверхове відтворення концептуальних метафор, які насправді знаходяться в понятійній системі особи та впливають на її сприйняття дійсності, мислення та діяльність [17, с. 36].

Інтерес науковців до теорії Дж. Лакоффа та М. Джонсона пояснюється тим, що метафора представлена у ній «як мовне явище, яке відображає базовий когнітивний процес» [51]. З цього погляду, метафора виступає мовним відображенням важливих аналогових процесів [51], тобто завдяки ній наша свідомість може формувати зв’язки між різними предметами та явищами за їх подібністю. Виходить, що метафора стає способом мислення, займаючи центральну позицію в розумінні навколишнього світу та структуризації дійсності.

Саме абстрактні поняття піддаються процесу метафоричної концептуалізації, про що писав ще Ш. Баллі: «ми уподібнюємо абстрактні поняття предметам чуттєвого світу, оскільки для нас це єдиний спосіб пізнати їх та ознайомити з ними інших» [5, с.221]. Крім того, відома дослідниця метафори Н.Д. Арутюнова зазначила, що існування лексики «внутрішніх світів», тобто внутрішнього життя людини, не було б можливим без метафори [4, с. 9].

Спочатку Дж. Лакофф та М. Джонсон вказували тільки на повсякденну сферу використання концептуальної метафори [41, с. 387], проте пізніше з’ясувалось, що

сфера її дії є ширшою. Так, російська дослідниця В.Н. Телія виділяє серед сфер функціонування концептуальної метафори наукове, публіцистичне мовлення та повсякденно-побутову мову, і особливо у тих сферах, де метафори мають зв'язок із мисленням, мораллю, почуттями, соціальними акціями [61, с. 195]. Як зазначає інша вчена О.І. Опаріна, сферами концептуальної метафори є повсякденно-побутова, суспільно-політична, наукова, науково-популярна, тобто всі сфери, «де найчастіше виникає необхідність в позначенні об'єктів «невидимого світу» з відображенням їх об'єктивних властивостей». [49, с. 66-67].

Особливості вербалізації концептів, а також безпосередньо явище концептуальної метафори, привертали до себе увагу й багатьох українських лінгвістів, таких як В.З. Панфілова, Л.Г. Акуленко, В.В. Акуленко, С.А. Жаботинська, С.О. Швачко та І.К. Кобякова.

Так, С. Швачко у монографії, написаній у співавторстві з І.К. Кобяковою та Т.О. Анохіною, зазначають, що кожен троп, а значить і метафора, створюється за певними критеріями. Вчені пишуть, що концептуальна картина світу заснована на людському досвіді, «а мова готує те русло, по якому тече потужний потік творчої думки» [72, с. 129].

Серед нещодавніх праць, що суттєво вплинули на розвиток української когнітивної лінгвістики в рамках дослідження концептів, вбачаємо доцільним відмітити ґрунтовну працю І.К. Кобякової, С. Швачко та їхніх 13 співавторів на тему вербалізації концептів з внутрішньомовних та міжмовних аспектів, причому у своїй роботі вони спирались на фреймову структуру концепту М. Мінського, до якої ми звернулись у підрозділі 1.1.1. Дослідниці надають інтерпретацію когнітивних образів концепту «Майдан» у дискурсі німецькомовних ЗМІ, залучаючись інструментарієм когнітивної метафори, а також складають фреймові моделі таких концептів, як «життя» та «влада». Вчені доходять ряду висновків, серед яких варто виділити сформовану ними фреймову методику визначення і реконструкції концептів, зокрема лінгвокультурних та ментальних, на матеріалі публіцистичного та художнього дискурсу. Аналіз внутрішньомовної актуалізації концептів дозволив визначити, що в основі динамічних типів концептів лежать акціонально-предметні

пропозиції, а в основі статичних – посесивно-предметні, а значить суспільство більше зацікавлене в причинно-наслідкових зв'язках динамічних концептів та глибинному розкритті ментальної сутності явищ, що позначені статичними концептами. На міжмовному рівні було виявлено тенденцію в іноземній мові до відтворення вихідної настанови та змісту концепту через модифіковану або незмінну образність тексту оригіналу [71].

У своїй статті С.А. Жаботинська безпосередньо описує поняття концептуальної метафори, вбачаючи в явищі взаємодію цільового та вихідного концептів. При цьому вчена називає цільовий концепт концептуальним референтом, а вихідний – концептуальним коррелятом, а також зазначає, що такі два концепти повинні належати до різних понятійних просторів. При взаємодії цих концептів, зокрема під час їхнього порівняння, простежується «перехресне картування», що полягає у проекції деяких характеристик корелята на характеристики референта. Крім того, по відношенню до терміну «перехресного картування» дослідниця використовує термін «інференція», тобто складова корелятивного концепту, що не зображена безпосередньо в метафорі та може бути виведена з неї. Дослідниця також підкреслює, що перехресне картування заряджене такими інференціями [28, с. 3].

Простежується, що феномен концептуальної метафори викликав підвищений інтерес як у зарубіжних, так і у вітчизняних, і зокрема українських, мовознавців. Таке складне явище, що може відображати широкий спектр різноманітних концептів людського мислення, неодмінно потребувало класифікації. Мовознавці Дж. Лакофф та М. Джонсон пропонують поділ концептуальної метафори на 3 види:

1. Структурні метафори, які виникають, коли складний і абстрактний досвід концептуалізується на основі простого та конкретного. Наприклад, метафора «суперечка – це війна» у нашій повсякденності може бути представлена такими висловлюваннями, як:

"Your claims are indefensible" [41, с. 26].

He attacked every weak point in my argument" [41, с. 26].

Ми не просто застосовуємо терміни війни, говорячи про суперечки, а дивимось на людину, з якою в нас виникла суперечка, як на супротивника, якого перемагаємо або якому програємо.

2. Онтологічні метафори, що забезпечують сприйняття подій, емоцій, діяльності, ідей як певної матеріальної субстанції. Іншими словами, онтологічні метафори переносять властивості предметів реального світу (твердість, гнучкість, крихкість тощо) на такі абстрактні об'єкти як емоції, розум, мораль. У своїй роботі Дж. Лакофф та М. Джонсон наводять приклад онтологічної метафори із концептом «інфляція – це сутність»:

"*Inflation is backing us into a corner"* [41, с. 50].

"If there's much more inflation, we'll never survive" [41, с. 50].

Відстежується, що уявлення інфляції як сутності дає можливість визначати її певну властивість, представляти її як причину, посилатись на неї тощо.

3. Орієнтаційні, або просторові, метафори пов'язані з орієнтацією у просторі та такими протиставленнями, як «вгору – вниз», «ліво – право», «передня сторона – задня сторона», «всередині – ззовні», «глибоко – мілко» і т. п. Розглянемо приклад цього виду метафори на основі концепту «хороше орієнтоване вгору, погане – вниз»:

"Things are looking up" [41, с. 40]

"We hit a peak last year, but it's been downhill ever since" [41, с. 40].

З наведених прикладів простежується, що те, що є основою для успіху, процвітання, як то здоров'я, щастя, влада, – все це орієнтоване вгору.

Ми з'ясували, які існують типи концептуальної метафори та в чому полягає специфіка кожного з них. Для наочності ми схематично представили види концептуальної метафори у додатку А. Звернемо увагу на те, що орієнтаційні метафори відображають сприйняття простору, а отже саме вони виступають предметом нашого дослідження. Отож, розглянемо цей вид метафори детальніше у наступному підрозділі.

1.2.2. Орієнтаційна метафора в сучасному дискурсі

Дослідник метафори В.Г. Гак зазначає, що зовнішній світ людини часто описується за допомогою таких протилежних понять, як «високий – низький», «довгий – короткий», «широкий – вузький», «лівий – правий» «зовнішній – внутрішній» тощо, що означає, що до семантичного поля простору можна віднести такі характеристики об'єктів, як довжина, відстань, об'єм [22, с. 127].

Термін «орієнтаційна метафора» ввели Дж. Лакофф та М. Джонсон, наголосивши, що цей вид метафор надає їм просторову орієнтацію. Пояснюючи сутність поняття, вони пишуть: «є організація цілої системи понять за взірцем деякої іншої системи. Подібні випадки ми назвем орієнтаційними метафорами, оскільки більшість подібних понять пов'язано із просторовою орієнтацією, з протиставленням типу «зверху – знизу», «всередині – ззовні», «передня сторона – задня сторона», «глибоко – мілко», «центральний – периферійний» [41, с. 396]. При цьому, найбільш суттєвими характеристиками є передня та задня сторона, вертикальна та горизонтальна орієнтації, дистанція до людини, наповнення та пустота, розташування в центрі чи на периферії, співвідносність із частинами тіла людини та розмір [41, с. 226-284].

Для того, щоб визначити головні ознаки та особливості просторових метафор, звернемося до узагальнень щодо особливостей орієнтаційної метафори, наведених Дж. Лакоффом та М. Джонсоном [41, с. 41]:

1. Більшість концептів організовані однією або більше просторовою метафорою.

2. Для кожної просторової метафори характерна внутрішня системність, тобто вони описують не окремі та довільні випадки, а узгоджену систему понять.

3. Просторові метафори мають загальну внутрішню системність, якою визначається їхня узгодженість. Наприклад, якщо метафора передає, що все хороше орієнтоване вгору, то така позитивна орієнтація простежується в конкретних концептах, таких як «щастя – це верх», «сум – це низ» тощо.

4. Просторові метафори засновані на нашому фізичному та культурному досвіді, а не створюються довільно. Оскільки досвід представників різних культур

відрізняється, то в різних мовах та на різних теориторіях виникали та продовжують створюватись різні метафори простору, що становить труднощі в міжкультурній комунікації та при перекладі таких метафор. Так, деякі культури вважають, що майбутнє попереду, інші – що воно позаду.

5. У метафори може бути багато соціальних та фізичних основ, вибір яких частково визначається узгодженістю всередині загальної системи. До прикладу, щастя узгоджується з таким його фізичним проявом як посмішка та почуттям експансивності. Можна було б сказати «щастя – широке», проте для нашої культури все ж більш характерним є концепт «щастя – зверху».

6. Просторові метафори можуть бути настільки пов'язані з певним концептом, що пошук іншої метафори для його зображення може становити труднощі.

7. Інтелектуальні концепти, до прикладу, наукові поняття, іноді мають фізичну або психологічну метафоричну основу. Так, у психології основою терміну "high-level functions" слугує метафора «раціональне орієнтоване вгору».

8. Культурний та фізичний досвід людини закладає низку основ для утворення просторових метафор, а вибір тієї чи іншої основи залежить від культури.

9. Не можна відділити матеріальну основу метафори від культурної, оскільки вибір першої залежить від другої.

Метафора простору часто має фізичну основу: наприклад, фізичною основою метафори «впадати в депресію» виступає схилена поза людини, тоді як метафора «піднімати настрій» має за фізичну основу пряму позу людини. Крім того, просторові метафори мають і емпіричну основу, без врахування якої опис метафор стає неможливим. Емпірична основа метафор потребує детального вивчення і є важливою для розуміння метафор, що мають в основі однаковий концепт, пов'язаний з орієнтацією, але різні види емпіричного досвіду. Так, до прикладу, метафори «щастя – це верх» та «раціональне – це верх» побудовані на однаковому концепті «верх», але в їхній основі лежить різний емпіричний досвід.

Просторові метафори можуть слугувати для вираження як фізичних, так і соціальних та психологічних станів людини, для характеристики та оцінки явищ і

понять дійсності. У практичній частині ми детально проаналізуємо всі ці особливості орієнтаційні метафори з перекладацього аспекту, визначивши, в яких випадках та з якою метою С. Кінг використовує цей вид метафори, а також простежимо, чи вдалося перекладачеві зберегти авторський задум, який був закладений у сприйняття простору в творі, крізь призму порівняння просторових метафор, які використав письменник у творах «Острів Дума» та «Містер Мерседес», та їх перекладу українською мовою.

1.2.3. Метафора часу і темпоральні метафоричні моделі

Категорія часу завжди займала одну з найбільш провідних ланок у формуванні людського світосприйняття. Вона має нерозривний зв'язок як з культурою в цілому, так і з такими науками, як фізика, біологія, космологія, філософія, психологія та багатьма іншими. Концепт часу характеризується багатоаспектністю та має складну концептуальну структуру [17].

Фізик-теоретик та автор праць із загальної теорії відносності В.О. Фок стверджував, що положення тіла-точки задається трьома координатами, що відносяться до певного моменту часу [66, с. 2]. Зазначивши цей науковий факт, зауважимо, що в нашій роботі час розглядається як четвертий вимір простору. Саме тому вбачаємо за необхідне дослідити специфіку перекладу метафор часу як дотичних до просторових метафор.

Час – це обов'язкова складова художнього тексту, а темпоральність – категорія, що відображає сприйняття часу в тексті: авторського, читацького та сюжетного. Ця категорія може передаватись як граматичними і лексичними, так і образними засобами, в тому числі метафорою.

Перш ніж розкрити сутність явища метафори часу та перейти до його аналізу крізь призму англо-українського перекладознавства, необхідно усвідомити, що передати категорію часу дуже важко, майже неможливо, без використання певної темпоральної моделі. Деякі з цих метафоричних моделей використовуються на повсякденному рівні, через що можуть бути непомітними. До прикладу, як носії української, так і носії англійської мови підсвідомо використовують темпоральні

метафори, не замислюючись над концептом, який лежить в їхній основі, коли кажуть «свято наближається», «у нас закінчується час» тощо [81, с. 2]. Американські лінгвісти Дж. Лакофф та М. Джонсон пояснюють це тим, що розуміння часу багато в чому ґрунтується на глибокому людському досвіді, який пов'язаний зі сприйняттям таких базових концептів, як простір та рух, оскільки наші тіла рухаються у просторі [81]. Таке пояснення є справедливим, тому що його можна віднести до носіїв не тільки англійської, але й до носіїв багатьох інших мов. Проте не всі темпоральні метафори ґрунтуються на концептах простору та руху, як і не всі темпоральні метафори є стертими, а також не всі стерті метафори ґрунтуються на однакових концептах представниками різних культур.

На сьогоднішній день аналіз метафоричних моделей часу використовується мовознавцями як підхід до вивчення метафори в рамках когнітивної лінгвістики. Темпоральні метафоричні моделі дають можливість досліджувати ототожнення та асоціації, пов'язані зі сприйняттям часу, складати образні уявлення про категорію часу та інтерпретувати часові відношення.

Як зазначає Г.Н. Скляревська, метафоричні перенесення відбуваються від однієї семантичної сфери до іншої, тобто в певних напрямках, а також на основі жорсткої закономірності [58, с. 85]. Тієї ж думки дотримуються і Дж. Лакофф та М. Джонсон, які описують метафоризацію як процес взаємодії між сферою-джерелом та сферою-ціллю як двома концептуальними доменами з певними структурами знань, причому сфера-джерело пов'язана з певним фізичним або просторовим досвідом [81, с. 230]. До складу різних типів метафоричних моделей, у тому числі й темпоральних, входять різноманітні тематичні групи, а в їхню основу покладений зазначений вище принцип співвідношення сфери-джерела та сфери-цілі.

Відповідно до теорії концептуальної метафори, джерелом темпоральних концептів виступає сенсомоторний спосіб сприйняття, а в першу чергу – візуальний. Особливість темпоральних лексем полягає в тому, що часто вони не мають темпоральних властивостей: час може виражається через інші поняття, такі як рух та простір [76].

Дж. Лакофф та М. Джонсон виділяють сім головних типів темпоральних концептуальних метафор, які внесені в «Основний список метафор» [74, с. 76-78]. За вченими, чотири типи пов'язані з концептами «простір» та «рух», а три інші – з такими концептами, як «ресурс» та «сутність», що схематично представлено у додатку Б. До метафор, що відображають концепт «рух», американські лінгвісти відносять метафори «час – це те, що рухається до вас», «час – це переслідувач», «час – це місцевість, через яку ви проходите». Метафори, що стосуються концепту «простір» включають такі, як «час – це те, що рухається до вас», «час – це місцевість, через яку ви проходите» і «час – це (обмежена) ємність». Концепт «ресурс» передається такими метафорами, як «час – це ресурс (товар)» та «час – це гроші». Концепт «сутність» втілюється у метафорі-уособленні, при цьому час уподібнюється певному живому створінню. Така метафора застосовуються за необхідності тлумачення концептів, що мають зв'язок з діяльністю людей, з навколишнім середовищем або з природою. Так, макрометафорою, що відноситься до цього концепту, є «час – це сутність», і відповідно до класифікації Дж. Лакоффа, вона поділяється на метафори «час – це сутність, що вносить зміни» та «час – це сутність, що вносить зміни». Також, серед темпоральних метафор-уособлень можемо виділити такі метафори, як «час – це вчитель», «час – це свідок», «час – це цілитель», «час – це батько», «час – це руйнівна сила», «час – це дитина», «час – це ворог», «час – це правитель» [56, с. 57-59].

Отже, в основі метафор часу лежить певний концепт, а лінгвістами вже були виділені головні та найбільш загальні концепти, що необхідно враховувати під час перекладацького аналізу темпоральних метафор.

1.3. Специфіка перекладу англомовних метафор в прозових текстах художнього стилю

У наш час переклад займає важливу ланку у відтворенні інформації та процесі міжмовної комунікації. Неможливо уявити, як зберігалось би порозуміння між людьми, якби ми не розуміли мови один одного, і тому в інтересах людини залишається важливим вдосконалення підходів до перекладу.

Оскільки в практичній частині ми маємо на меті провести перекладознавчий аналіз, необхідно з'ясувати, що таке еrвівалентність та адеквівалентність перекладу, яку роль вони відіграють, які існують перекладацькі трансформації та які існують прийоми перекладу метафор.

1.3.1. Способи та стратегії перекладу художніх текстів з англійської на українську мову

В.С. Виноградов зазначає, що переклад є особливим видом словесного мистецтва, називаючи його «мистецтвом перевираження». Проте, лінгвіст підкреслює, що переклад не є оригінальним мистецтвом, а тим, яке репродукує вже існуючий твір, що обмежує перекладача як творця та як «художника» [19, с. 8].

Найважливішими ознаками перекладу сучасні перекладознавці вважають його адекватність та еквівалентність. Відомий дослідник В.Н. Комісаров дає визначення цим двом поняттям. З його точки зору, адекватний переклад – це переклад, який «забезпечує прагматичні завдання перекладацького акту на максимально можливому для досягнення мети рівні еквівалентності», причому не допускається порушення мовних норм мови перекладу та дотримуються жанрово-стилістичні вимоги [35, с. 233]. Еквівалентний переклад відтворює зміст твору, – предметно-логічних значень мовних одиниць та їх конотативне значення, – на одному з рівнів еквівалентності тексту.

Тож, адекватний переклад та еквівалентний переклад – не тотожні поняття, оскільки адекватний переклад відповідає не тільки вимогам еквівалентності, але й іншим нормам, необхідним для перекладу.

У сучасній теорії перекладознавства можна відокремити різні види та способи перекладу, які в свій час були запропоновані дослідниками. Насамперед необхідно звернутись до жанрово-стилістичних видів перекладу, про які пише В.Н. Комісаров. Серед них вчений виділяє художній, або літературний, переклад та інформативний, або спеціальний, переклад [35, с. 95].

Спеціальним вважається переклад, завдання якого полягає в повідомленні повних свідчень, і для нього не є важливим справити на читача емоційне та художнє враження.

Літературний переклад має на меті відтворити твір художньої літератури зі збереженням художньо-естетичного впливу на читача. Матеріалом нашої роботи виступають саме художні твори, тому важливо розуміти, що ми аналізуємо літературний переклад. Це означає, що нашим завданням буде простежити, чи вдалося перекладачеві зберегти художньо-естетичну складову творів.

Лінгвіст Л.С. Бархударов наголошує, що для досягнення адекватності перекладу перекладач має вміти здійснювати перетворення, що відомі як перекладацькі трансформації [9, с. 6]. Тож, нам варто розглянути, які виділяють трансформації у перекладі.

Дослідники мають різні підходи до класифікації трансформацій у перекладі, проте серед них найбільш значної уваги заслуговує типологія перекладацьких трансформацій В.Н. Комісарова [35], оскільки вона є достатньо широкою. Дослідник поділяє трансформації на лексичні, граматичні та комплексні лексико-граматичні.

Серед лексичних трансформацій виділяються зазначені нижче прийоми:

1. Транскрибування та транслітерація – спосіб перекладу лексичних одиниць вихідної мови шляхом відтворення їх форми літерами цільової мови.

2. Калькування – спосіб перекладу лексичних одиниць оригіналу шляхом заміни їх складових (морфем, слів, словосполучень) їх лексичними відповідниками в цільовій мові.

3. Лексико-семантичні заміни – спосіб перекладу лексичних одиниць шляхом використання в перекладі таких одиниць, які не мають того ж значення, що і одиниці вихідної мови, але яке можна вивести за допомогою логічних перетворень.

Виокремлюються такі види лексико-семантичних замін:

а) Конкретизація – заміна слова чи словосполучення вихідного тексту, яке має більш широке значення, одиницею з більш вузьким значенням.

б) Генералізація – заміна слова чи словосполучення вихідного тексту, яке має більш вузьке значення, одиницею з більш широким значенням.

в) Модуляція – заміна слова чи словосполучення однієї мови одиницею іншої мови, значення якої можна логічно вивести зі значення одиниці в оригіналі.

До граматичних трансформацій входять:

1. Синтаксичне уподібнення, або дослівний переклад, – спосіб перекладу, який передбачає трансформацію синтаксичної структури в вихідному тексті в аналогічну структуру цільової мови.

2. Членування речення – спосіб перекладу, що передбачає трансформацію синтаксичної структури речення в вихідному тексті в дві й більше предикативних структур цільової мови.

3. Об'єднання речень – спосіб перекладу, який передбачає трансформацію синтаксичної структури в тексті оригіналу шляхом поєднання двох і більше простих речень в одне складне.

4. Граматичні заміни – спосіб перекладу, що передбачає трансформацію граматичної структури в тексті оригіналу в граматичну структуру цільової мови, що має інше граматичне значення. Замінюватись можуть частини мови, члени речення, типи речення, словоформа, – граматична одиниця будь-якого рівня цільової мови.

До лексико-граматичних трансформацій належать:

1. Антонімічний переклад, що передбачає заміну стверджувальної форми в тексті оригіналу в заперечну форму в вихідному тексті чи навпаки.

2. Компенсація, за якої елементи змісту, що були втрачені під час перекладу певної одиниці вихідного тексту, відтворюються іншим засобом, і при цьому не обов'язково у тому самому місці тексту.

3. Експлікація, або описовий переклад, передбачає заміну лексичної одиниці вихідної мови словосполученням, яке надає їй більш експліцитне, тобто більш зрозуміле значення. Також, у цей спосіб лексичній одиниці вихідної мови може надаватись її дефініція, тобто визначення.

Класифікація способів перекладу представлена В.Н. Комісаровим конкретно та повно, що дозволяє аналізувати переклад під багатьма кутами, тож при

перекладацькому аналізі ми спиратимемося саме на його представлення перекладацьких трансформацій.

Окрім того, в перекладі існує дві стратегії, які були запропоновані Ф. Шлейермахером [84]. Перша передбачає максимально можливе та точне відтворення перекладачем вихідного тексту засобами цільової мови, не пошкоджуючи авторського задуму. Обравши другу стратегію, перекладач адаптує текст у такий спосіб, щоб нейтралізувати складні елементи змісту авторського тексту, пов'язані з авторським стилем або певним соціокультурним аспектом. При цьому, дослідник наголошував про те, що керуватись необхідно лише одною стратегією, уникаючи їхнього змішання. На позначення цих стратегій вчений Л. Венутті використав терміни «форенізації» та «доместикації» [88], які й досі використовуються в сучасному перекладознавстві.

Проаналізувавши види перекладу та перекладацькі трансформації, звернемося до підходів до прийомів перекладу метафор, які існують в сучасній науці.

1.3.2. Підходи до способів перекладу метафор у художніх текстах як наукова проблема

Переклад метафор залишається перекладознавчою проблемою, оскільки не існує єдиної системи правил, якою могли б користуватись перекладачі у своїй професійній діяльності, а переклад метафор вимагає збереження у перекладі стилістичних особливостей тексту оригіналу, а також образності. Адекватний переклад метафор означає вирішення лінгвістичних, філософських, культурологічних, літературознавчих проблем та вимагає від перекладача не тільки аналіз певних мовних одиниць, але й структури твору, його змісту та авторського стилю.

Метафори в перекладацькому аспекті потребують окремої уваги в дослідженнях, оскільки для того, щоб метафора «перейшла» з однієї мови в іншу, перекладач має враховувати різні її складові: номінативну, оцінну та естетичну [32, с. 120].

Для сучасного перекладознавства важливим є поділ метафор на стерті та авторські [45, с. 11-116].

До стертих відносяться ті метафори, які настільки часто використовуються носіями мови, що перестають сприйматися як художні явища. При перекладі таких метафор доцільніше знайти її аналог у цільовій мові, причому велика кількість метафор може перекладатись аналогами, оскільки носії різних мов часто мислять однаково.

Авторські метафори не завжди зрозумілі для читача твору, а тому їх варто перекладати наближено до вихідного тексту, щоб зберегти авторський стиль на задум. Потрібно мати на увазі, що перекладати авторські метафори найбільш важко, оскільки в їх основі можуть бути незрозумілі для читача образи, а тому перекладацька діяльність не вимагає перекладу всіх авторських метафор, а перекладач може на власний розсуд вирішити, чи перекладати йому ту або іншу метафору. Однак, необхідно зважати на те, що при перекладі твору, перевантаженого метафорами, недоцільно не відтворювати більшість з них, оскільки це може істотно вплинути на стилістичні особливості тексту [74, с. 9].

Деякі метафори впродовж свого існування та використання перетворюються на ідіоми, які, відповідно, варто перекладати як фразеологічні одиниці, тобто перекладом еквівалентною одиницею, аналогом тощо.

На сьогоднішній день в теорії перекладознавства є кілька найбільш суттєвих підходів до перекладу метафор, які необхідно розглянути в рамках нашого дослідження.

П. Ньюмарк пропонує різні прийоми для відтворення метафори, до яких входять [82]:

1) збереження аналогічного метафоричного образу (дослівний переклад);
2) заміна еквівалентною метафорою цільової мови;
3) переклад порівнянням;
4) збереження аналогічного метафоричного образу з поясненням.

Крім того, дослідник зауважує, що вибір прийому перекладу залежить від того, скільки в тексті індивідуально-авторських метафор, який це тип тексту та від доцільності використання метафори у тій чи іншій ситуації [82, с. 107-108].

До прийомів перекладу метафор, запропонованих лінгвістом Я.Й. Рецкером, входять [54, с. 117-118]:

1) еквівалентний відповідник;
2) калькування;
3) трансформація;
4) варіантний відповідник.

В.Н. Комісаровим були виокремлені такі способи перекладу метафор:

5) дослівний переклад;
6) переклад з додаванням неметафоричного пояснення;
7) переклад, основою якого є той самий образ;
8) переклад, основою якого виступає інший схожий образ.

Ще одна класифікація прийомів була запропонована Т.А. Казаковою та В.І. Карабаном [29; 31]. На думку дослідників, метафору можна перекласти такими способами:

1) повним перекладом, коли вжиті в метафорах правила сполучуваності, а також традиції образного вираження інформації, закладеної в метафору, є спільними для обох мов;

2) додаванням та опущенням, якщо в метафорах двох мов наявний різний підтекст і є потреба в експлікації або імплікації словесного вираження метафори;

3) традиційним відповідником, якщо метафора, що вжита в цільовому тексті, має фольклорне або біблійне походження, коли в двох мовах метафорична подібність виражається по-різному;

4) структурною перебудовою, коли традиції граматичного оформлення метафор в двох мовах відрізняються;

Зазначимо, що вченими розглядаються певні критерії, які визначають адекватність перекладу художніх засобів, до яких і відноситься метафора, а саме: адекватне відтворення експресивної, естетичної, емоційно-оцінної та семантичної

інформації мовою перекладу [1, с. 38]. Оскільки при перекладі художніх творів важливо враховувати всі зазначені аспекти інформації, у нашому дослідженні ми будемо спиратись саме на прийоми перекладу метафор, запропоновані Т.А. Казаковою та В.І. Карабаном.

Отже, головним завданням при літературному перекладі метафори та власне просторової та темпоральної метафор виступає збереження стилістичних властивостей тексту, образності, авторського задуму та стилю, і перекладач повинен обирати ту стратегію, яка допоможе йому досягти зазначених цілей та дотримуватись неї впродовж роботи над перекладом.

У цьому розділі ми дослідили та проаналізували теоретичні праці, в яких розкривається сутність метафори, її основні функції та класифікації. З'ясувавши, що дослідження явища метафори сягає часів античності, коли метафора вивчалась з аспекту її прагматичності, ми простежили, як змінювались підходи до дослідження метафор. Проаналізовані й сучасні дослідження метафори, проведені когнітивною лінгвістикою, в якій метафора розглядається як засіб створення мовної картини світу. Саме стрімкий розвиток когнітивної лінгвістики сприяв виникненню поняття «концептуальна метафора», одним із видів якої є орієнтаційна, або просторова метафора. В основі концептуальної метафори лежать дві концептуальні сфери, одна з яких розуміється в термінах іншої. Основою орієнтаційних метафор виступають просторові опозиції, такі як «верх – низ», «передня сторона – задня сторона» тощо, цей вид метафор ґрунтується на певному концепті і завжди пов'язаний з фізичним та культурни досвідом. Метафори часу, або темпоральні метафори, є дотичними до просторових, оскільки багатьма вченими, зокрема засновниками загальної теорії відносності, час розглядається як четвертий вимір простору. Концептуальна темпоральна метафора також ґрунтується на концептах, причому основними з них є концепти «рух» та «простір», що пояснюється зв'язком категорій часу та простору.

У наступному розділі нашої роботи ми прокоментуємо методологію дослідження метафор, що відображають сприйняття простору з аспекту перекладознавства, щоб визначити, якими мають бути етапи та які необхідно залучити загальнонаукові та лінгвістичні методи у практичній частини роботи,

зокрема для аналізу англомовних просторових та темпоральних метафор та їх україномовних перекладів.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСТОРОВОЇ ТА ТЕМПОРАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ У ПЕРЕКЛАДІ

2.1. Етапи та методи, релевантні для дослідження перекладу англомовної просторової та темпоральної метафори українською мовою

Методологію традиційно розуміють як систему певних способів та принципів, що слугують для побудови й організації теоретичної та практичної діяльності людини, а також як вчення про зазначену систему [26, с. 105]. Для проведення будь-якого наукового дослідження постає необхідність у визначенні та усвідомленні основних, вихідних положень, що лежать в його основі, тобто в методологічній основі певного наукового дослідження. Зазначеною необхідністю пояснюється мета цього розділу, який присвячується питанню побудови методології вивчення предмета нашого дослідження, тобто особливостей перекладу англомовних просторових та темпоральних метафор.

Варто зазначити, що наше дослідження проводиться у 6 етапів, на кожному з яких виконується певне завдання, поставлене у Вступі до роботи. Досягнення поставлених завдань передбачає на кожному з етапів конкретних наукових методів та підходів на кожному з етапів.

Поняття методу розглядається як шлях та спосіб пізнання і практичної трансформації дійсності. Методом постає система прийомів та принципів, які регулюють процес пізнання та практичну діяльність людини, орієнтують суб’єкт пізнання на вирішення наукових завдань та досягнення результату в певній сфері діяльності людини. Із методом пов’язане поняття методики, що виступає сукупністю прийомів та способів дослідження, а її завдання вбачається в забезпеченні досягнення цілей науковго дослідження та вирішення певних наукових проблем [25, с. 31-32].

Методи наукового дослідження класифікуються на загальнонаукові та спеціальні. До загальнонаукових методів відносяться такі, як: аналіз та синтез, дедукція та індукція, класифікація, аналогія, моделювання, абстрагування, конкретизація, системний аналіз. Прикладом спеціальних методів, які

використовуються окремими науками, виступають лінгвістичні методи та методи перекладознавчих досліджень, такі як: порівняльно-перекладознавчий аналіз, лінгвостилістичний метод, метод інтерпретації символу, структурно-семантичний аналіз, функціональний аналіз, дистрибутивний метод.

Метою застосування лінгвістичних методів є дослідження мови, продуктів мовлення й мовленнєвої діяльності. Як зазначалось, їх вважають спеціальними, а значить, такі методи мають власну специфіку у порівнянні з загальнонауковими. Мовознавцями пропонувались різні класифікації та систематизація загальних лінгвістичних методів. Б. Головін виокремлює такі методи лінгвістичних досліджень, як: описовий, історичний, порівняльно-історичний, зіставний, структурний, автоматичного аналізу, стилістичний та кількісний. Інший лінгвіст В. Кодухов розрізняє три лінгвістичні методи: описовий, нормативно-стилістичний та порівняльно-перекладознавчий аналіз. Крім того, у сучасній лінгвістиці методи класифікують за напрямом та способом аналізу мовного явища. Так, М. Алефіренком запропонований поділ на методи лінгвістичної компаративістики, структуральні методи та лінгвостатистичний метод. Український науковець Ю. Карпенко виокремлює описові та реконструктивні методи за метою дослідження, на синхронічні та діахронічні за способом дослідження, а також на індуктивні й дедуктивні за шляхами досягнення мети дослідження. М. Кочерган ділить лінгвістичні методи на описовий, порівняльно-історичний, метод лінгвістичної географії, структурний, зіставний, математичні, психолінгвістичні та соціолінгвістичні методи [57, с. 51].

Ми використали зазначені та інші методи наукового пізнання в рамках шести етапів дослідження, які описали нижче:

На *першому етапі* ми дослідили теоретичні розробки щодо ролі, природи та функцій метафори. Насамперед був відібраний термінологічний апарат: метафора, концептуальна метафора, просторова метафора, темпоральна метафора, адекватність та еквівалентність перекладу. Використавши дефінітивний метод, ми подали тлумачення термінів, необхідних для проведення перекладознавчого аналізу, після чого проаналізували підходи до сприйняття та розуміння явища метафори в його

історичному розвитку, використавши історичний метод. За допомогою методу наукового спостереження були відібрані функції, якими вчені характеризують метафору. На цьому ж етапі із залученням методу суцільної вибірки було виокремлено 315 метафор в авторських текстах, а саме – у романах С. Кінга «Острів Дума» і «Містер Мерседес» та його повісті «Нормальний шлюб», а також в текстах їх перекладів.

На *другому етапі* були проаналізовані класифікації метафор в аспектах лінгвістики, літературознавства і перекладознавства. Ми обрали класифікації метафори, які існують на сьогоднішній день, та визначили, до якої з них відноситься предмет нашого дослідження, тобто просторова метафора. Для досягнення зазначеної мети використані методи наукового спостереження та суцільної вибірки.

На *третьому етапі* ми надали дефініції та охарактеризували особливості концептуальної метафори, а також просторової та темпоральної концептуальної метафори. Спершу, керуючись дефінітивним методом, було подано тлумачення терміну «концептуальна метафора», після чого було проаналізовано теоретичну базу з підходами до тлумачення зазначеного явища та надано класифікацію концептуальної метафори, запропоновану Дж. Лакоффом та М. Джонсоном. Використовуючи дефінітивний метод, ми дали визначення поняттю «просторова метафора» як виду концептуальної метафори, а також представили характеристику цього явища різними вченими, застосовуючи метод наукового спостереження. Насамкінець використаний дефінітивний метод дозволив навести тлумачення зазначеного явища, а методом наукового спостереження було з’ясовано специфіку темпоральної концептуальної метафори і проаналізовано класифікації темпоральних метафор за концептами, що лежать в їх основі.

На *четвертому етапі* досліджено існуючі способи та стратегій перекладу, а також сучасні перекладацькі прийоми відтворення метафор. Методом суцільної вибірки та методом наукового спостереження були проаналізовані поняття еквівалентності та адекватності перекладу, які виступили критеріями оцінки перекладів вилучених метафор у подальшому перекладознавчому аналізі. На цьому ж етапі було з’ясовано, які існують перекладацькі трансформацій та стратегії

перекладу, а також відібрано класифікації прийомів перекладу метафори. Крім того, ми обрали одну з класифицікацій прийомів перекладу метафор, яка лягла в основу практичної частини роботи, а саме – запропоновану Т.А. Казаковою та В.І. Карабаном.

На *п'ятому етапі* був проведений аналіз просторових та темпоральних метафор, використаних С. Кінгом у творах «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб» і перекладацькі рішення, прийняті в процесі їх перекладу українською мовою О. Красюком. Цей етап є найбільшим за обсягом проведеної роботи, під час якого використана найбільша кількість методів дослідження. Насамперед ми застосували описовий метод для обґрунтування вибору матеріалів дослідження, окреслення стилістичних та жанрових особливостей творів С. Кінга та прийомів відображення письменником концепту простору. Після цього за допомогою класифікаційного і типологічного аналізу нами було здійснено членування виокремлених просторових метафор за орієнтаційними протиставленнями, що лежать в їх основі. Далі було проведено комплексний порівняльно-перекладознавчий аналіз метафор та їх перекладів, виокремлених із вихідних та цільових текстів. Компонентний, дистрибутивний, структурно-семантичний, функціональний, контекстуальний аналіз та лінгвостилістичний метод послугували для дослідження характеристик просторових та темпоральних метафор у вихідних та цільових текстах та для аналізу перекладацьких рішень. Крім того, застосовано метод кількісних підрахунків та статистичний метод для визначення процентного співвідношення прийомів відтворення просторових метафор з творів С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб», а також темпоральних метафор з творів «Острів Дума» та «Містер Мерседес».

На *шостому етапі* ми зробили висновок щодо того, які прийоми перекладу метафор простору та часу роблять україномовний цільовий текст найбільш адекватним. Були узагальнені результати, отримані протягом всіх етапів дослідження, та сформували висновки, для чого ми послугувались системним методом.

2.2. Методика аналізу просторової та темпоральної метафори в англо-українському перекладі

Вибір методів дослідження просторових та темпоральних метафор у перекладі зумовлений потребою комплексного та системного опису цих явищ відповідно до поставлених у Вступі до роботи завдань, реалізація яких потребує застосування наукових методів та підходів.

Нами були використані як загальнонаукові, так і спеціальні лінгвістичні методи дослідження. Найбільшу частину роботи займає застосування лінгвістичних методів, які виступають сукупністю прийомів, що об’єднані певним спільним принципом та використовуються в лінгвістичному дослідженні для досягнення часткових цілей. Лінгвістичні методи дають змогу досліджувати мову, продукти мовлення та мовленнєвої діяльності, а також вони є конкретно-науковими методами зі своїми особливостями [57, с. 51].

Пропонуємо розглянути, за допомогою яких методів та підходів ми дійшли до поставлених цілей роботи, а також на прикладах простежити їх використання.

1. Загальнонауковий *метод спостереження* був використаний для вивчення та фіксації сучасного стан об’єкта досілдження в реальних умовах, зокрема для виокремлення теоретичної бази з питань щодо сутності, функцій та класифікацій метафори. Також, застосовуючи цей метод, ми з’ясували, якими є особливості концептуальної метафори, просторової метафори, а також темпоральної метафори та підходів до її класифікації відповідно до концептів, що лежать в її основі. Крім того, ми дослідили, як вченими описуються поняття еквівалентності та адекватності перекладу, а також які ними викремлюються перекладацькі трансформації, стратегії та прийоми перекладу метафор.

2. Дефінітивний метод полягав у наданні тлумачення основних понять та термінів шляхом виявлення у словниках ідентифікаторів їхнього змісту. Використавши цей метод, ми надали визначення поняттю метафори з «Лінгвістичного енциклопедійного словника»: «Метафора – це троп, або механізм мовлення, що полягає у вживанні слова, яке позначає певний клас предметів, явищ тощо, для характеристики або найменування об'єкта, що входить в інший клас, або

найменування іншого класу об'єктів, аналогічного йому у будь-якому відношенні» [97]. Метод був застосований і для надання визначення поняттям «концептуальна метафора», «просторова метафора», а також «темпоральна метафора».

3. Історичний метод дав можливість простежити процес виникнення та розвитку явища метафори, а також зміну підходів до розуміння його сутності та функціонування, а також до його класифікації в рамках як лінгвістики, так і інших наук, в хронологічній послідовності. Так, у теоретичній частині роботи ми з'ясували, що Аристотель розумів метафору як перенесення сенсу з одного слова на інше на основі спільних ознак, а з плином часу в когнітивній лінгвістиці метафора вже розглядалась вже як спосіб створення мовної картини світу.

4. Застосування *описового метод*у передбачало процедури інвентаризації, таксономії та інтерпретації явищ, що досліджуються, зокрема концептуальної просторової та темпоральної метафори, на сучасному етапі їхнього розвитку.

Зазначений вище метод був реалізований у двох підходах: зовнішній інтерпретації та внутрішній. На рівні зовнішньої інтерпретації були описані підходи до тлумачення явища метафори у лінгвістиці та за її межами: у стилістиці, літературознавстві, філософії. На рівні внутрішньої інтерпретації ми встановили диференційні ознаки метафори у протиставленні з іншими мовними одиницями, які вивчаються лінгвістикою. Описовий метод виконувався у 3 етапи:

5) виділення одиниць аналізу, що в нашому дослідженні є метафорами;

6) членування метафоричної моделі на складові, які відбивають її функціональність;

7) класифікація та інтерпретація метафори.

5. Методом суцільної вибірки, що передбачав фіксацію всіх випадків появи просторових та темпоральних метафор в текстах, виокремлено 315 прикладів зазначених явищ із творів С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб», а також з їх україномовних перекладів, виконаних О. Красюком.

6. Аналіз передбачав поділ цілих лінгвістичних елементів на окремі частини та опис кожної з них в їхньому взаємозв'язку. Він був реалізований у низці

спеціальних лінгвістичних методів, до яких входять порівняльно-перекладознавчий аналіз, компонентний аналіз, дистрибутивний аналіз, контекстуальний аналіз, функціональний аналіз та структурно-семантичний аналіз. Так, шляхом компонентного аналізу, приклад та специфіку реалізації якого ми розглядаємо нижче, у просторових метафорах тексту оригіналу та перекладу виділялись семи, що відображають відтінки їх значень та дозволяють з'ясувати спільне та відмінне у семантиці метафор тексту оригіналу та перекладу.

7. Класифікаційний і типологічний аналіз був використаний для впорядкування та цілісного представлення опрацьованого матеріалу у вигляді класифікацій. Нами було прокласифіковано виокремлені просторові метафори на підставі орієнтаційного протиставлення, що лежить в їх основі: «всередині – ззовні», «зверху – знизу», «глибоко – мілко», «близько – далеко», «високо – низько», «спереду – ззаду», «повно – порожньо», «в центрі – на периферії», «одна сторона – інша сторона», «широко – вузько», «довге – коротке». Крім того, методом кількісних підрахунків, застосування якого ми детальніше розкриваємо нижче, підрахована частотність визначених просторових опозицій, що лежать в основі виокремлених метафор.

8. Провідним серед лінгвістичних методів впродовж практичної частини дослідження виступав *порівняльно-перекладознавчий аналіз*, за якого вивчається форма та зміст тексту перекладу у порівнянні з оригінальним. Метою його застосування було встановлення спільних, окремих та особливих характеристик просторових англомовних метафор, а також темпоральних метафор, на основі їх порівняння з україномовними перекладами.

При порівнянні творів С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб» з їх перекладами українською мовою нами було:

1) розкрито внутрішній механізм перекладу творів С. Кінга;

2) встановлено одиниці, що використані в процесі просторово-часової метафоризації в тексті оригіналу та його перекладі;

3) виявлено, які відбулися зміни у формі та змісті просторових та темпоральних метафор при їх відтворенні українською мовою;

4) визначено, яким чином перекладач подолав труднощі перекладу просторових та темпоральних метафор, що пов'язані з особливостями двох мов, та переклад яких метафор не вдалось реалізувати.

Виконавши порівняльно-перекладознавчий аналіз, була отримана інформація про кореляцію просторових та темпоральних метафор вихідного та цільового текстів, що зумовлена такими факторами:

1) відношення між українською та англійською мовами;

2) позалінгвістичні фактори, які вплинули на переклад.

Таким чином, виявлені перекладацькі помилки при перекладі О. Красюком метафор простору та часу, що виникають через відсутність їх кореляції з метафорами в оригінальних текстах С. Кінга.

Структурний підхід слугував для синхронного аналізу метафор тільки на основі зв'язків і відношень між мовними елементами. Використання підходу є необхідним, оскільки передбачає внутрішньої організації самого мовного механізму [37, с. 372-373]. Він був реалізований в методах компонентного аналізу та методі дистрибутивного аналізу.

9. Метод компонентного аналізу виник на основі досліджень В. Потьє та А. Греймаса, а поштовхом до виникнення методи стала методика опозитивного аналізу у фонології М.С. Трубецького яка послугувала для виділення ознак фонем шляхом їхнього протиставлення [67, с. 42]. Компонентний аналіз застосовують для розкриття семантики слова, що передбачає його розщеплення на елементарні складники значення мовної одиниці – семи. Кожна з сем відображає у мисленні носіїв мови специфічні риси, що належать денотату, тобто плану вираження, або ж які йому надає певне мовне середовище [2, с. 14]. Метод сприяє вивченню як лексичних, так і семантичних та синтаксичних одиниць. Наведемо приклад використання нами цього методу у дослідженні перекладу метафор простору та часу:

"Every word I had prepared ***had gone out of my mind*** *except for the very first line"* [92]; – *«Всі заздалегідь заготовлені слова* ***випурхнули мені з голови****, окрім найпершої, жахливо доречної фрази»* [90].

Першим етапом виділяємо одиниці, які відносяться до одного лексико-семантичного поля «переміщення», проте мають різні відтінки значень: *вийти – випурхнути*.

Другим етапом знаходимо у тлумачному та синонімічному словниках дефініції цих слів та виділяємо в них окремі семи.

Третім етапом складаємо список сем, які зазначені у словнику, та описуємо одиниці за допомогою виділених компонентів: характер руху (самостійний, несамостійний і залежний), спосіб руху (по землі, по небу, по воді, під землею) та напрямок руху (всередину, назовні, вгору, вниз):

Вийти – самостійний рух назовні по землі.

Випурхнути – самостійний рух назовні по небу.

Четвертим етапом складаємо таблицю семного складу слів, які ми аналізуємо.

На п'ятому етапі відмічаємо наявність кожної з сем у словах та встановлюємо відмінну характеристику, яка в нашому випадку є способом руху, і робимо висновок, що при перекладі з використанням прийому заміни перекладачем було змінено один із компонентів семантичного значення метафори.

Описані етапи наочно представлені нижче у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Схематичне представлення реалізації компонентного методу в дослідженні перекладу просторових метафор

Лексичні одиниці	Семантичні множники			
	Самостійний рух	Рух назовні	Рух по землі	Рух по небу
gone out (вийти) of my mind	+	+	+	–
випурхнути	+	+	–	+

Компонентний аналіз слугував і для дослідження перекладу інших виокремлених у вибірку просторових і темпоральних метафор.

10. Дистрибутивний аналіз застосовується в лінгвістиці та перекладознавстві для дослідження мовних одиниць будь-якого рівня на основі їх оточення у тексті. Таким чином вивчається сполучуваність однієї мовної одиниці з іншими, які виступають її оточенням, або контекстом. Принципи дистрибутивного аналізу були розроблені представниками дескриптивної лінгвістики, і вони спираються на специфічність та неповторність оточення кожного мовного елемента дослідження [2, с. 7-8].

В нашій роботі дистрибутивний аналіз проводився у три етапи:

1) сегментація одиниці дослідження;

2) ідентифікація виділених одиниць та об'єднання їх у певні класи;

3) з'ясування відношень між цими класами.

Розглянемо застосування нами в практичній частині дистрибутивного методу на прикладі:

"She ***had gone into hysterics*** *during one of those station visits, he remembers"* [92]; – *«Вона* ***впала в істерику*** *під час одного з тих її візитів до управління, пригадує він»* [90].

Спочатку просторова метафора тексту оригіналу, яка виступає словосполученням, членується на лексичні одиниці, після чого вони ідентифікуються: *had gone (дієслово у давноминулому часі) + into hysterics (прийменник та іменник у множині).* Після цього на лексичні одиниці членується метафора перекладу, а отримані одиниці також ідентифікуються: *впала (дієслово доконаного виду жіночого роду у минулому часі) + в істерику (прийменник та іменник в знахідному відмінку в однині).* В українській мові немає давноминулого часу, тому перекладач застосовує минулий час, а іменник «істерика», на відміну від англійського еквіваленту, в українській мові вживається завжди у формі однини, а не множини, тому з граматичного аспекту переклад виконаний вірно. Після цього ми з'ясовуємо відношення між виділеними елементами. Після цього робиться висновок про те, що мовні одиниці знаходяться у компліментарній дистрибуції, оскільки прийменник *into* та іменник *hysterics* завжди потребують вживання

дієслова *to go* перед ними, в той час, як прийменник «в» та іменник «істерику» потребують вживання перед ними дієслова «впадати». Тобто прийменник та іменник функціонують в унікальному для них оточенні, яке є вирішальним для створення метафори і яке відрізняється в англійській та українській мовах. Перекладач врахував це і використав прийом заміни, щоб цільовий текст відповідав нормам української мови, не втративши при цьому метафоричності.

11. Метод функціонального аналізу, що був розроблений в рамках прагматичної парадигми, стосується вивчення мови в дії, тобто у процесі її функціонування, зважаючи цілеспромований характер мовних явищ [57, с. 59]. Нерідко із залученням цього методу проводиться класифікація тропів та фігур мовлення. Для розуміння правильного і доречного вживання просторових та темпоральних метафор як в оригіналу, так і в перекладі, важливо знати функції цих явищ, а тому функціональна характеристика займає вагоме місце як з теоретичного, так і з практичному аспекту дослідження Саме тому в теоретичній частині ми систематизували метафори за функціональним параметром, після чого в практичній частині брали до уваги те, які функції виконують окремі просторові метафори в творах С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» і «Нормальний шлюб» та у їх україномовних перекладах. Результати аналізу вказуються на те, чи вдалося перекладачеві зберегти функції метафор, застосованих С. Кінгом. Так, виявляється, що в окремих випадках О. Красюк відтворив функціональний аспект просторових метафор, тоді як подекуди функції просторових метафор у вихідному та цільовому текстах не збігаються, що призводить до перекладацьких помилок. Розглянемо приклад застосування цього методу:

"Jack looked from Wireman to me, his young face ***full of honor****"* [92]; – *«Джек подивився на Ваєрмена, перевів погляд на мене, його юне обличчя* ***скривилося від жаху****»* [90].

Використовуючи метод функціонального аналізу, ми з'ясовуємо, яку функцію має просторова метафора у зв'язку з іншими елементами речення. У прикладі вище метафора виконує образотворчу та естетичну функції, що характерно для метафори

у художньому стилі. Крім того, можемо виділити жанроутворюючу функцію, оскільки ми досліджуємо конкретний жанр, зокрема романи жахів. Жанроутвюрюючу функцію метафори особливо можна простежити через її оточення: *обличчя – яке? – повне жаху*. Крім того, в романах С. Кінга просторові метафори виконують моделюючу функцію, оскільки з їх допомогою письменник створює свою художню модель світу з певними елементами, ознаками та зв'язками. Перекладач використовує прийом заміни, проте просторова метафора, що застосовується, виконує ті самі функції в реченні, що й метафора першоджерела, на які варто зважати при перекладі художніх текстів жанру роману жахів.

12. Структурно-семантичний аналіз використовується для вивчення формально-змістових характеристик одиниць різних рівнів. За допомогою цього методу ми проаналізували зміст метафоричних одиниць та їх структурні особливості. Простежимо використання методу на прикладі:

"I could see Jack's ***Adam's apple sliding up and down in his throat*** *again"* [92]; – *«Я помітив, що в Джека* ***на горлі знов ожив борлак****»* [90].

Для того, щоб зрозуміти, чому перекладач виконав саме такий переклад словосполучення *Adam's apple,* необхідно звернутись до його семантики. Здійснюємо пошук у тлумачному словнику та знаходимо пояснення, що адамове яблуко – це застаріла назва виступу гортані, або борлака. Після цього стає зрозумілим перекладацьке рішення, а також те, що О. Красюк вирішив не використовувати застаріле слово при відтворенні метафори. Отож, структурно-семантична складова одиниці змінилась, проте тільки через необхідність використання перекладачем більш зрозумілої за змістом одиниці для читача.

13. За визначенням О.О. Селіванової, *лінгвостилістичний метод* – це «спосіб організації пізнавальної й дослідницької діяльності з метою вивчення явищ і закономірностей мови як об'єкта лінгвістики» [57, с. 339]. Метою методу в дослідженні художнього тексту є виявлення в ньому мовних засобів, які сприяють реалізації образної та естетичної функцій, притаманних художньому стилю, та відображенню стилю автора. Метафора – це образне явище, а обраний матеріал

дослідження відноситься до художнього стилю, а тому цей метод займає важливе місце у нашому дослідженні. Під час аналізу кожної цитати ми враховували, що С. Кінг має свій авторський стиль, а одне із завдань перекладача постає в його збереженні. Крім того, С. Кінг креативно використовує просторові метафори та створює авторські. Наведемо приклад:

"They're wondering ***if I'm riding into the Kingdom of Dementia in the Alzheimer's Express****"* [93]; – *«Вони загадуються,* ***чи не від'їжджаю я до королівства Деменції на Альцгаймер-експресі****»* [88].

У просторову метафору закладений складний та багатокомпонентний образ, який містить вказівку на певний простір (*Kingdom of Dementia*), спосіб переміщення (*riding*) та засіб переміщення (*Alzheimer's Express*), що асоціюється з високою швидкістю руху. Лінгвостилістичний метод дає змогу дійти до висновку, що перед перекладачем постає непросте завдання, яке він вдало долає, дослівно перекладаючи індивідуально-авторську просторову метафору та зберігаючи стиль письменника.

Лінгвостилістичний метод в нашій роботі був реалізований у низці прийомів, до яких входять конт компонентний аналіз, застосування якого ми вже розглянули вище, та контекстуальний аналіз.

14. Контекстуальний аналіз твору та його перекладу передбачає наявність певного контексту, в якому вони аналізуються. Засновником теорії контексту вважають Дж. Ферса, який наголошував, що висловлювання може отримувати смисл в соціальному та ситуативному контексті та виступає функцією відповідного контексту [2, с. 20]. Інший вчений О. Мороховський писав, що смисли тексту мають ієрархію: вони взаємопов'язані, взаємозумовлені та взаємно підпорядковані. Значить, зміст тексту можна розглядати як структуру смислів [2, с. 22].

При дослідженні романів С. Кінга ми враховували такі контексти:

1) Певної історичної епохи. С. Кінг – сучасний американський письменник, що експериментує з мовною грою та метафорами, створюючи авторські. У діалогах героїв використовується сленг сучасного американського суспільства.

2) Творчості письменника. С. Кінг має свій авторський стиль, пише тільки у певних жанрах, а саме – трилер, роман жахів, детектив, містика.

3) Певної історичної доби. У творах простежуються згадки про події сучасності, а також про сучасні компанії та бренди.

Контекстуальний аналіз у практичній частині роботи передбачав два етапи: *контекстуалізацію* та *інтерпретацію.*

На першому етапі виявляється система безперервного контексту, у якому розкривається тема та концепт твору, причому беруться до уваги:

1) контексти породження: лексикон, світогляд та індивідуальна свідомість С. Кінга як автора творів, переклад яких досліджуються, а також занурення зазначених категорій до певної культури, часу та простору;

2) рецепції: лексикон, світогляд та індивідуальна свідомість читача творів С. Кінга, а також їх занурення до певної культури та дійсності;

3) комунікативний контекст, макроконтекст всього тексту окремих творів С. Кінга та мікроконтексти їх фрагментів;

На другому етапі відбувається інтерпретація авторської мети та інформації, закладеної С. Кінгом в свої твори, а також визначаються стратегії впливу на читача. Аналіз контекстів вихідних творів дав змогу порівняти їх з контекстами цільових творів та зробити висновок щодо збереження перекладачем авторського задуму та смислу як цілісного тексту, так і його окремих фрагментів у процесі відтворення просторових та темпоральних метафор. Зокрема, не дивлячись на те, що найчастішим за використанням прийомом перекладу виявилась заміна, О. Красюк зміг повністю передати авторську думку, закладену в кожен з проаналізованих нами романів, а також у більшості випадків зберіг смисл фрагментів творів, де були використані метафори простору та часу.

15. Зіставний метод є близьким до перекладацько-порівняльного аналізу і був спрямований передусім на виявлення відмінностей між двома мовами: англійською, якою написані оригінальні твори С. Кінга, та українською, якою О. Красюк виконав їх переклад. О. Потебня зазначав, що «сам процес пізнання є процесом зіставлення» [52, с. 87], а тому зіставний аналіз дає змогу вивчити ті аспекти культури, які

недоступні для наших чуттів, але про існування яких нам відомо. Вчені пропонують різні методики зіставлення на різних рівнях мовної структури: фонологічному, морфологічному, лексичному, синтаксичному. Простежимо використання методу на прикладі нашого дослідження:

"And your ***doubts rise from inexperience****, which is not a dishonorable thing"* [92]; – *«А ваші* ***сумніви – то від недосвідченості****, якої не варто соромитися»* [90].

Значна відмінність між перекладами полягає в опущенні перекладачем дієслова. В українській мові можна застосувати «тире» замість присудка, тоді як англомовне речення неодмінно потребує присудка. Саме таким чином можна пояснити рішення перекладача обрати прийом опущення, через що, однак, під час перекладу втрачається просторова метафоризація.

16. Індукція як загальнонауковий метод застосовувався для узагальнення результатів окремих дослідницьких спостережень. Простеживши використані перекладачем прийоми перекладу просторових і темпоральних метафор, а також частоту їхнього застосування, ми звернулись до методу індукції, щоб зробити висновок про найбільш на найменш вживані прийоми.

17. Метод дедукції був залучений для виведення конкретного умовиводу на основі загальних тверджень. Так, із застосуванням дедукції у практичній частині ми дійшли до висновків щодо адекватності україномовного перекладу просторових та темпоральних метафор.

18. Синтез як протилежний до аналізу метод полягав у поєднанні окремих частин дослідження у цілісну систему. У нашій роботі синтез реалізований у системному методі, який детально описується нижче та за допомогою якого ми об'єднали та систематизували всі результати роботи.

19. При опрацюванні прийомів перекладу просторових метафор вагомим є *метод кількісних підрахунків*. Застосувавши цей метод, ми визначили, що за класифікацією прийомів перекладу метафор Т.А. Казакової та В.І. Карабана, прийом заміни при перекладі просторових метафор в творах С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб» був використаний 131 раз, повний

переклад – 54 разів, додавання – 30 разів, традиційний відповідник – 19 разів, структурна перебудова – 14 разів і опущення – 13 разів. Було також з'ясовано, що при перекладі темпоральних метафор в романах С. Кінга «Острів Дума» та «Містер Мерседес» прийом заміни був використаний 31 раз, повний переклад – 14 разів, опущення – 7 разів, структурна перебудова – 5 разів, додавання – 4 рази, традиційний відповідник – всього 1 раз.

20. Статистичний метод передбачає використання прийомів та засобів для систематизації, обробки та аналізу інформації. Метод був залучений для здійснення статистичних підрахунків відсоткового співвідношення застосування прийомів перекладу просторових та темпоральних метафор у творах С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб», а також для створення гістограм на основі цих підрахунків для наочного представлення отриманих результатів. Ми надали 3 гістограми, які демонструють результати аналізу прийомів перекладу просторових метафор з кожного окремого твору, у другому підпункті третього розділу, 1 гістограму, що відображає загальні результати аналізу прийомів перекладу просторових метафор з трьох творів, в окремому додатку до роботи, а також 1 гістограму, на якій представлені результати аналізу прийомів перекладу темпоральних метафор з романів С. Кінга. На гістограмі з загальними результатами аналізу перекладу просторових метафор показано, що частотність використання прийому заміни по відношенню до частотності використання інших прийомів складає 50,19%, повного перекладу – 20,69%, додавання – 11,49%, традиційного відповідника – 7,28%, структурної перебудови – 5,36%, опущення – 4,98%. Гістограма з результатами аналізу відтворення темпоральних метафор показує, що частосність залучення прийому заміни становить 50%, повного перекладу – 22,58%, опущення – 11,29%, структурної перебудови – 8,06%, додавання – 6,45%, традиційного відповідника – 1,61%.

21. Застосовуючи *системний метод*, в основі якого лежить розгляд складного об'єкта як цілісної множинності елементів у сукупності відношень та зв'язків між ними, було узагальнено результати дослідження. Нами були зроблені висновки щодо частотного співвідношення прийомів, використаних О. Красюком при

перекладі просторових метафор С. Кінга у творах «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб» та темпоральних метафор у творах «Острів Дума» та «Містер Мерседес». Було з'ясовано, що при відтворенні метафор простору перекладач найчастіше використовував перекладацькі прийоми заміни та повного перекладу, а найрідше – прийоми структурної перебудови та опущення, а при відтворенні метафор часу найчастіше були застосовані прийоми заміни та повного перекладу, а найрідше – додавання та традиційного відповідника.

Етапи роботи, а також методи дослідження, що були застосовані на кожному з цих етапів, представлені у додатку В.

РОЗДІЛ 3. МЕТАФОРА, ЩО ВІДОБРАЖАЄ СПРИЙНЯТТЯ ПРОСТОРУ, У ТВОРАХ С. КІНГА «ОСТРІВ ДУМА», «МІСТЕР МЕРСЕДЕС» ТА «НОРМАЛЬНИЙ ШЛЮБ»: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

3.1. Відображення концептів «простір» та «час» в творах С. Кінга

С. Кінг – сучасний американський письменник, автор більше 50 бестселлерів у жанрах жахів, фентезі, трилеру та містики. Його твори відомі своєю насиченістю художніми тропами та фігурами мовлення, серед яких особливе місце займає метафора. Переклад романів С. Кінга потребує високого професіоналізму та може викликати труднощі, пов'язані з образністю та мовною грою письменника, які характерні його стилю.

Для аналізу перекладацьких рішень ми обрали за матеріал оригінали та переклади романів С. Кінга «Острів Дума» і «Містер Мерседес» та його повісті «Нормальний шлюб». Вибір матеріалів обумовлений тим, що в текстах цих творів С. Кінг використовує велику кількість концептуальних просторових, а також темпоральних метафор, які виступають важливою складовою цілісності змісту й образності твору, а також засобом втілення авторського задуму.

У романі «Острів Дума» розповідається про життя Едгара після того, як він потрапляє у страшну аварію, внаслідок якої він втрачає руку, роздроблюється його нога та в нього починаються психічні розлади з провалами в пам'яті. Головний герой захворює на Альцгеймера, дружина з ним розлучується, а лікар радить відправитись на мирний острів Дума для реабілітації, де герой раптом охоче починає малювати. Містичним чином його картини відображаються на реальності, змінюючи життя людей, які його оточують. Психічні розлади сильнішають, а талант Едгара призводить до все більш страшних наслідків.

Читач спостерігає, що герой сприймає оточуючий простір і час не так, як інші люди, оскільки має проблеми із психічним здоров'ям. Тому для того, щоб повноцінно та всебічно передати сприйняття ним оточуючого світу, С. Кінг і оперує просторовими метафорами, які пронизують увесь роман. Саме метафора стає тим «провідником» до розуміння внутрішніх переживань персонажа, дає змогу

подивитись на навколишній світ очима людини, яка переживає серйозні фізичні та психічні травми.

У романі «Містер Мерседес» розповідається про те, як Брейді Хартсфілд викрадає автомобіль, в'їжджає ним у натовп та вбиває декількох людей. Над цією справою працює детектив Кермін Вільям Ходжес, який, хоча вже й вийшов на пенсію, проте прагне дізнатись правду. Головний герой, який скоїв злочин, є молодим психопатом, мати якого випиває, а сам він працює на двох роботах. Детектив – людина у віці, яка впадає в депресію та думає про самовбивство. Вбивця починає вести з детективом небезпечну гру, у якій слідкує за інспектором та кілька разів робить замах на його життя.

І Брейді, і детектив Ходжес – персонажі, які мають певні психічні розлади, що підводить нас до того, що і в цьому творі С. Кінгом створюється такий часопростір, який відображає ментальну нестабільність людини, а значить, він потребує як особливого метафоричного відтворення, так і обміркованого підходу до його передачі українською мовою.

У повісті «Нормальний шлюб» головними героями виступає на перших погляд звичайна подружня пара Андерсонів, в якій дружина Дарсі вважає, що все знає про свого чоловіка. Поки чоловік перебуває у відрядженні, Дарсі раптово знаходить під столом у його гаражі картонну коробку, і ця знахідка змінює їхнє життя. У коробці присутні докази того, що її чоловік злочинець, а точніше – ґвалтівник і вбивця, через що їхній шлюб більше ніколи не буде «нормальним».

Так само, як і в романах письменника «Острів Дума» та «Містер Мерседес», у психічному стані персонажів повісті простежуються відхилення: у злочинців в більшості випадків є проблеми з психічним здоров'ям, а близька людина, яка дізнається про «темну сторону», або «іншу особистість» такого злочинця, неодмінно може стати жертвою божевілля, що безпосередньо вплине на просторове сприйняття.

Стан божевілля, який відтворюється С. Кінгом, відіграє провідну роль у відображенні простору та використанні орієнтаціної метафори, оскільки божевілля

знаходиться «всередині» людини, тобто метафоризації піддається не лише «зовнішній», але й «внутрішній» простір персонажів.

Так, «внутрішній» простір у романі «Острів Дума» зображений як образ засмальцьованого горщика, що інтерпретує божевілля як «нечистий» стан людського розуму:

"Someone besides Kamen, that is, whose job it was to scrape caked-on grime off those ***troublesome unwashed pots in the sinks of the subconscious****"* [92].

У творі «Містер Мерседес» теж простежується метафоризація внутрішнього простору божевілля, що представлений як казан, що кипить:

"The young man in the picture may have ***a cauldron of crazy boiling away*** *behind his bland face"* [93].

В романі «Острів Дума» також спостерігаємо уподібнення внутрішнього стану людини казану:

*"****The boil finally popped its top****"* [92].

Крім того, божевілля для С. Кінга – це не лише простір, але й певний тип середовища. Відтворюючи хворобу Альцгеймера, письменник метафорично порівнює стан героя з перебуванням в тумані:

"I'm enjoying one of my clear patches. I love and treasure them, but they make me sad, as well. It's like being in a glider and rising on a gust of wind about a ***low-lying groundmist****"* [92].

Туман згадується впродовж всього роману, представляючи собою простір з божевіллям для головного героя, а також містичний простір, в який можна потрапити:

"Elizabeth had ***come out of the mental fog*** *long enough to send me up here"* [92].

Уривки, які ми навели вище, хоча й не є прикладами авторської метафори, проте демонструють, як письменник використовує розгорнуту метафору, що

відтворюється поступово в тексті як «рух» та «проникнення» героя у простір божевілля паралельно з тим, як в нього частішають провали в пам'яті.

С. Кінг креативно обіграє як просторові метафори, так і метафори руху, експериментує з ними у багатьох творах. «Містер Мерседес» є одним із таких творів, в якому письменник використовує авторську метафору, при перекладі якої, як ми з'ясували у розділі 1, можуть виникати найбільші труднощі.

*"They're wondering if I**'m riding into the Kingdom of Dementia in the Alzheimer's Express**, he thinks."* [93].

У повісті «Нормальний шлюб» також знаходимо приклади передачі божевільного стану, який образно зображується як окрема, хвора частина головного мозку:

*"A stupid thought **launched from her brain's all -too-large Stupid Zone."*** [91].

Звісно, божевілля як простір – це лише один із прикладів використання С. Кінгом просторової метафори, проте один із найбільш суттєвих.

Приклади просторової метафоризації, які були розглянуті в цьому підпункті свідчать про те, що при відтворенні метафори в романах С. Кінга перекладач має усвідомлювати, що на метафоризацію простору суттєво впливає жанр, зокрема роману жахів, трилера та детектива, містичність, за якої автором можуть створюватись свої, відмінні від реальних, світ та простір, а також індивідуальний стиль письменника, який неодмінно креативно та експериментально підходить до використання та створення метафор простору.

Оскільки в основі просторових метафор лежать певні орієнтаційні протиставлення, як зазначалось у розділі 1, при перекладі вони можуть як бути збережені, так і втрачатися, хоча зміст метафори може бути переданий повністю. Перекладацьке рішення щодо зміни просторової орієнтації чи концепту, що лежить в основі метафори, або ж її повне вилучення, пов'язане з різницею між культурним досвідом носіїв англійської та української мов.

Перш ніж переходити безпосередньо до аналізу перекладів метафор, необхідно з'ясувати, які труднощі постають перед перекладачем, а тому варто

дослідити специфіку просторових метафор, використаних С. Кінгом у творах «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб». У зв'язку з цим нами була складена класифікація просторових опозицій, що лежать в основі просторових метафор у творах, які слугують матеріалом дослідження. Крім того, була визначена частотність та відсоткове співвідношення наявності цих опозицій в основі просторових метафор. Складена класифікація, а також проведені підрахунки наведені в додатку Г, де просторова опозиція «всередині – ззовні» в основі метафоризації зустрічається 98 разів, що складає 37,69%, «зверху – знизу» – 74 рази, що становить 28,46%, «глибоко – мілко» – 32 рази, що складає 12,31%, «близько – далеко» – 17 разів, що становить 6,54%, «високо – низько» – 13 разів, що складає 5%, «спереду – ззаду» – 9 разів, що становить 3,46%, «повно – порожньо» – 6 разів, що складає 2,31%, «в центрі – на периферії» – 5 разів, що становить 1,92%, «одна сторона – інша сторона» – 4 рази, що складає 1,54%, «широко – вузько» – 1 раз, що становлять 0,38%, та «довге – вузьке» – 1 раз, що складає 0,38%.

Отже, найчастішими основами для просторової метафоризації в творах С. Кінга виявились опозиції «всередині – ззовні», «зверху – знизу» та «глибоко – мілко», а найбільш рідкими – «одна сторона – інша сторона», «широко – вузько» та «довге – коротке».

У наступному підрозділі вбачаємо за необхідне проаналізувати більш детально просторові метафори, що використані С. Кінгом на текстовому та синтаксичному рівнях, а також їх україномовні переклади, визначивши відмінності між особливостями метафорам простору вихідного та цільового текстів. Усі приклади, які ми аналізуємо, репрезентують різні концепти, які пов'язані як з внутрішнім, так і з зовнішнім простором, а також різні просторові опозиції. Крім того, оскільки категорія часу, як вже зазначалось у розділі 1, нерозривно пов'язана з категорією простору і розглядається як його четвертий вимір, вважаємо доцільним з'ясувати, як С. Кінг оперує метафорами часу, особливо в рамках відтворення сприйняття простору, та проаналізувати особливості їх україномовних перекладів.

3.2. Перекладацькі рішення при відтворенні англомовної просторової метафори українською мовою на матеріалі творів С. Кінга «Острів Дума» та «Містер Мерседес»

У цьому підрозділі пропонуємо дослідити, які прийоми перекладу застосував О. Красюк при відтворенні просторових метафор у романах С. Кінга «Острів Дума» та «Містер Мерседес». Для цього проведемо перекладознавчий аналіз вибірки із 255 метафор, виокремлених із першоджерел та їх україномовних перекладів і згрупованих у таблицю додатку Б. Як зазначалось у 1 розділі, під час аналізу ми спиратимемося на класифікацію трансформацій В.Н. Комісарова, класифікацію стратегій перекладу Ф. Шлейермахера, а більше за все – на прийоми перекладу метафор, запропоновані В.І. Карабаном та Т.А. Казаковою.

3.2.1. Переклад зі збереженням концептуальної моделі простору в романі С. Кінга «Острів Дума»

Для проведення дослідження методом суцільної вибірки нами було виділено 170 просторових метафор з роману «Острів Дума». Як зазначалось, аналізуючи вибірку, ми розробили класифікацію метафор за просторовими протиставлення, що лежать в їх основі, яку ми використаємо при дослідженні специфіки перекладу.

Аналіз перекладацьких рішень почнемо з протиставлення «зверху – знизу». Звернемося до прикладу образного відображення на його основі:

“It’s the charmingly medieval sound a person’s defenses make ***when they go up****”* [92]; – *«Це той чарівний середньовічний звук, який акомпанує аргументам* ***людини, підвішеної на дибі****»* [90].

У «Академічному тлумачному словнику української мови» [94] слово «диба» характеризується як «середньовічне знаряддя для катувань». Крім того, наводяться інші можливі варіанти тлумачення слова, проте із контексту ми бачимо, що мається на увазі саме це значення, на що вказує слово *medieval* («середньовічний»). У тексті оригіналу процес використання диби передається просторовою метафорою to go up, проте україномовному читачеві було б важко зрозуміти зміст речення, якби

перекладач не використав прийом заміни, а саме тому метафора перекладена описово.

Наступний приклад відображає концепт «почуття надії – рух вгору». Простежується, що перекладач використовує заміну, а саме – трансформацію компенсації:

"But ***don't get your hopes up too high****, okay?"* [92]; – *«Але* ***не покладай аж таких великих надій****, о'кей?»* [90].

Для мислення носіїв української мови, як і для носіїв англійської, почуття надії асоціюється з піднесенням, проте у виборі перекладацького прийому вирішальним стало використання більш зрозумілої та характерної для української мови фрази, тобто перекладач цілеспрямовано вдається до трансформації компенсації та до стратегії одомашнення, зберігаючи при цьому аналогічний метафоричний образ.

Не завжди концепти, що ґрунтуються на просторій орієнтації, співпадають у двох мовах, що розкривається у наступному прикладі:

*"****Color rose up his neck****"* [92] – *«****Шия йому почервоніла****»* [90].

При перекладі наведеної метафори вагоме значення має різниця між тим, як сприймають появу рум'янцю на шкірі в англійській та українській мовах. Англійський варіант відображає характерний для мови концепт «почервоніння шкіри – рух вгору», тоді як перекладач замінює просторову метафору дієсловом «почервоніла», через що просторова метафоризація у цільовому тексті зникає.

Уваги заслуговує й такий приклад використання прийому заміни:

*"****One day up, one day down, one day both****, especially if he doesn't take"* [92]; – *«****Сьогодні піднесений, завтра пригнічений, післязавтра і те і се разом****, особливо якщо він не приймає»* [90].

По-перше, при перекладі виникає проблема стилістичного характеру, оскільки словосполучення *one day*, яке виступає лексичною анафорою в оригіналі, не перекладається дослівно, а значить і анафора у перекладі зникає. Окрім того, слова

up і *down*, які відображають концепт «радість – зверху, сум – знизу» перекладаються прийомом заміни, через що просторова орієнтація у перекладі зберігається не повністю.

Звернемо увагу на ще один приклад, де при перекладі виникає проблема стилістичного характеру:

*"**Edgar-down-below** saw all the mundane things of a sunshiny Florida morning on Duma Key. **Edgar-over-my-head** saw more"* [92]; *– «**Нижній Едгар** на острові Дума в ранковому флоридському світлі бачив лише звичайні речі. **Едгар, що плавав над моєю головою**, бачив більше»* [90].

Переклад першої частини метафори є прикладом повного перекладу зі збереженням метафоричної образності. У другій частині метафори образність теж збережена, проте був використаний прийом додавання, шляхом якого цій частині метафори була надана властивість руху, – «що плавав», – однак це не призводить до вилучення метафори, тобто вона передається при перекладі разом із просторовою орієнтацією в її основі.

Метафори на основі протиставлення «всередині – ззовні» зустрічаються в тексті досить часто. Розглянемо приклад перекладу такої метафори нижче:

*"I'm sure I**'m stepping way out of my place**"* [92];*– «Авжеж, я розумію, що **лізу не в свою справу**»* [90].

У Collins Dictionary фразове дієслово *to step out* тлумачиться як «залишати ситуацію» [103]. Відповідно, метафору буквально можна перекласти як «залишаю своє місце», тоді як перекладач замінює одиницю на метафору, значення якої можна вивести логічним шляхом із англомовної: «залишаю своє місце», отже, «лізу не в свою справу». Особливості трансформації вказують на те, що трансформацією перекладу є модуляція, причому метафоричність з тією ж образною основою зберігається.

Метафора, що представлена нижче, зображує «рух всередину»:

*"For a little while one can see everything so clearly… and at the same time one knows the wind will die and **one's glider will sink back into the mist again**"* [92]; *– «На*

якусь мить бачиш все навкруги так ясно... і в той же час усвідомлюєш, що вітер вщухне і ***твій планер знов зануриться в туман****»* [90].

У словнику Collins Dictionary запропоноване таке пояснення слова *mist*: «складається з великої кількості крихітних крапель води в повітрі, які заважають бачити дуже далеко» [103]. Переносне значення для цього слова у словниках не пропонується, отже, метафора є індивідуально-авторською, чим пояснюється трансформація дослівного перекладу, який обрав перекладач. Із контексту, однак, стає зрозуміло, що метафора вказує на певний ментальний стан людини. Отже, перекладач здійснює повний переклад і зберігає просторову метафоричність.

Вбачаємо за необхідне проаналізувати просторову метафору з використанням слова, яке має подібне лексичне значення:

"She's ***in the fog****"* [92]; *– «Вона* ***в притьмареному стані****»* [90].

На відміну від попереднього прикладу, слово *fog* у тому ж словнику [103] тлумачиться так: «використовується для позначення ситуації, яка заважає людям помічати речі, розуміти речі або думати ясно». Тож, метафора не є авторською, а тому перекладач застосовує вже інший прийом, – заміни. Вона відбувається за допомогою компенсації, оскільки для українського читача є незрозумілою англійська асоціація нечіткого мислення з перебуванням в тумані.

Наведемо нижче приклад, в якому метафора відтворює просторове сприйняття фінансового та соціального статусу:

*"****You're in a unique position*** *to do so, given your financial situation and marital status"* [92];*– «****У тебе унікальні можливості****, зважаючи на фінансову ситуацію й громадянський стан»* [90].

«Бути в унікальній позиції», як можна було б буквально відтворити наведену метафору, перекладається трансформацією модуляції: «бути в унікальній позиції», отже, «мати унікальні можливості». Проте, через те, що метафора побудована на основі образного перенесення соціального положення на розташування в просторі, а у перекладі таке перенесення відсутнє, метафоричність в ньому втрачається.

Просторова метафора в творі часто відтворює сприйняття минулого як іншого життя, яке, в свою чергу, виступає приміщенням, всередині якого знаходився головний герой та з якого він міг вийти:

"One other thing occurred ***in my other life*** *before I* ***slipped through that door****, though"* [92];– *«Перш ніж я* ***прослизнув крізь ці двері****, ще одна історія випала мені* ***в іншому моєму житті****»* [90].

Метафора «в іншому моєму житті» перекладена трансформацією калькування, як і протиставлення «іншого життя», тобто минулого часу, «дверям теперішнього життя», через які «прослизнув» персонаж, тобто теперішнього часу. Можна зробити висновок, що метафоричність повністю збережена, причому в її основі в україномовному варіанті лежить той самий образ.

Просторова метафора у С. Кінга часто будується на орієнтації не у зовнішньому просторі, а у внутрішньому, тобто «всередині» окремої людини. Простежимо це на прикладі з тексту:

"How can you ***have something this big inside you*** *and not know?"* [92]; – *«Як це можливо,* ***мати такий талант*** *і самому не знати про нього?»* [90].

В оригіналі талант порівняється з чимось великим всередині людини, на основі чого створюється метафора. В перекладі немає того ж самого порівняння і використовується прийом заміни. Так, образність зникає, а з нею і метафора з просторовою орієнтацією на «внутрішній» простір героя в її основі.

В основі просторової орієнтації «ззовні» у С. Кінга лежать абстрактні поняття та відчуття, які важко або неможливо осягнути та відчути. Наведемо приклад:

"The dream wasn't exactly a nightmare, but it was vivid ***beyond my power*** *to describe in words, although I captured some of the feeling on canvas"* [92]; – *«Сновидіння було не те щоб кошмаром, але його реалістичність* ***поза моєю спроможністю*** *описати це словами, хоча я й зафіксував частку пережитих почуттів на полотні»* [90].

Трансформація калькування, використана О. Красюком при перекладі, забезпечує збереження просторової метафоричності та повний переклад метафори. Варто зауважити, що вибір перекладачем прийому повного перекладу обумовлений схожістю мислення носіїв англійської та української мов, які образно сприймають неспроможність на дію, як місцезнаходження цієї дії «поза» спроможністю людини.

Перекладач не у всіх випадках повністю відтворює просторову орієнтацію «ззовні», що в основі метафори, і це підтверджується прикладом, наведеним нижче:

"God knows what else as a result of brain injuries that ***were beyond diagnosis*** *in 1925"* [92]; – *«Бозна-ще якими розладами, котрі* ***годі й намагатися було діагностувати*** *у двадцяті роки»* [90].

Переклад метафори за допомогою експлікації вдало введений у контекст, і це рішення перекладача знову ж таки обумовлене особливостями української та англійської мов. Метафоричність не зберігається, як і образне сприйняття неможливості поставити діагноз «поза» діагнозом. Проте його і неможливо було передати при перекладі, оскільки така метафоричність була б незрозумілою для україномовного читача.

Просторову орієнтацією «в центрі – на периферії» відтворено крізь метафору у такому прикладі:

"Even the sudden and distressing bursts of anger ***weren't at the heart of the matter****"* [92]; – *«Навіть раптові й виснажливі вибухи люті* ***не грали центральної ролі****»* [90].

У «Довіднику англійських, німецьких та українських ідіом і виразів» фразеологізм *the heart of the matter* пропонується перекладати як «суть справи» [97]. Перекладач замінив форму метафори трансформацією модуляції: «вибухи люті не були суттю справи», отже, «не грали центральної ролі». Метафоризація була збережена, так само, як і просторова орієнтація, на основі якої вона побудована, адже одиниці «в сердці» та «центральна» синонімічні.

Ми розглянули один із прикладів у творі, коли метафора виступає фразеологічною одиницею. Розглянемо схожий приклад, у якому метафора є ідіомою:

"And I wonder if he wasn't, ***in his heart of hearts****, glad to see her go"* [92]; *– «А ще мені здається, що* ***десь в самісінькій глибині душі*** *він міг зрадіти, що вона так зробила»* [90].

У «Новому українсько-англійському словнику» запропонований такий переклад ідіоми: *in one's heart of hearts* – «в глибині душі» [100]. Отже, цей приклад демонструє той випадок, коли перекладачем був використаний традиційний відповідник. Крім того, при перекладі використаний і прийом додавання, а саме – прикметника «самісінькій». Таке рішення перекладача додає метафорі експресивності, що впливає на стилістичний аспект перекладу. Тим не менш, метафоричність зберігається, як і її образна основа.

Простиставлення «глибоко – мілко» простежується в описах закритих просторів, де вони метафорично сприймаються як ємність, яка має глибину:

"I couldn't see the beach at all from where I was sitting, fairly ***deep in the living room****"* [92]; *– «Через підвищену позитуру Великої Ружі зі свого місця* ***в глибині вітальні*** *я зовсім не бачив берега внизу»* [90].

Метафоричність з просторовою орієнтацією «глибоко» збережена в перекладі, проте, крім того, перекладач використав прийом структурної перебудови: «глибоко в вітальні» – «в глибині вітальні». Такий вибір прийому перекладу пояснюється особливостями оформлення цієї метафори в українській мові.

Та ж сама просторова орієнтація в тексті направлена на метафоричне зображення і «внутрішнього» простору:

"And clear communication between selves ***— the surface self and the deep self*** *is what I mean — is the enemy of self-doubt"* [92]; *– «А чисте спілкування між собою твоїх сутностей — я маю на увазі* ***поверхневу й глибинну*** *— є ворогом непевності»* [90].

В метафорі С. Кінга протиставлені дві «я» людини, одне з яких образно заходиться на глибині, а інше – на поверхні. Перекладач повністю відтворює і метафору, і просторову образність, що лежить в її основі, проте використовує прийом опущення, двічі вилучивши слово *self*. Метою цього рішення було уникнення нагромадження однакових слів, опущення яких ніяк не впливає на зміст та метафоричність.

В творі часто описується, як персонаж сприймає свербіння у руці, а точніше – у тій частині руки, яка залишилась від неї після аварії:

*"**The itch** in my missing arm **deepened**"* [92]; – *«**Свербіння** в правій руці **поглибилося**»* [90].

Посилення відчуття свербіння порівнюється з його поглиблення, і виникає метафора «свербіння поглиблюється». Перекладач відтворює метафору з використанням трансформації калькування, а тому у вихідному тексті метафора повністю перекладається та просторова орієнтація в її основі зберігається.

Проаналізуємо переклад метафор, що основані на орієнтації «спереду – ззаду». Насамперед ця орієнтація лежить в основі концепту «майбутнє – спереду, минуле – позаду». Наведемо приклад:

*"And those **days are behind** you now?"* [92]; — *«А тепер в тебе **все позаду**?»* [90].

Мовець сприймає минуле як те, що знаходиться позаду як в англійській мові, так і в українській, тож метафоричність передана повністю, хоча О. Красюк і застосував прийом заміни та трансформацію генералізації, замінивши «дні» на «все», тобто вузьке значення набуло широкого.

Протиставлення «близько – далеко» у С. Кінга представлене у метафорі, яку ми наводимо далі та яка заслуговує особливої уваги через перекладацьку трансформацію, обрану О. Красюком:

*"I felt a tickle of unease at this — No, **that's not even close to** what I felt"* [92]; – *«В мені заворушилася тривога... Ні, я відчув **щось зовсім інше**»* [90].

Простежуються, що була здійснена заміна з використанням антонімічного перекладу: «навіть близько не те» – «щось зовсім інше». Крім того, у перекладі зникає просторова метафоризація, оскільки за допомогою прийому опущення вилучається слово «близько», яке є її ключовим елементом у просторовій метафорі. Таким чином, переклад повністю позбавляється метафоричності.

Метафори, побудовані на орієнтації «близький – далекий», цікавлять нас через різні підходи до їх перекладу. Тому, наведемо приклад іншого перекладацького рішення при перекладі такої метафори:

*"**I was close** on the eyes, though"* [92]; *– «А от про його очі **я майже вгадав**»* [90].

«Великий англо-український словник» пропонує перекладати *close on* як «майже», «приблизно» [97]. Значить, була застосована транформація дослівного перекладу, але також був використаний прийом додавання, оскільки в українському реченні бракувало присудка для вірного граматичного оформлення речення. В той час, як в оригіналі цю роль виконує допоміжне дієслово, у перекладі додається дієслово «вгадав», яке перекладач підібрав відповідно до контексту.

Із проаналізованих перекладацьких рішень простежується, що перекладач звернувся до різних прийомів перекладу метафор із класифікації, запропонованої Т. Казаковою та В. Карабаном. Гістограма, представлена нами нижче, дозволяє зробити висновок, що найчастіше при відтворенні просторової метафори в творі С. Кінга «Острів Дума» О. Красюк використовував прийом заміни, що становить 54,02%. На другому місці за частотою застосовувався повний переклад – 19,88%, на третьому – додавання, що відповідає 9,94%, на четвертому – традиційний переклад, що становить 7,02%. Найменша кількість за частотою використання приходиться на прийом опущення, а саме – 5,26%, а також на прийом структурної перебудови – 4,86%.

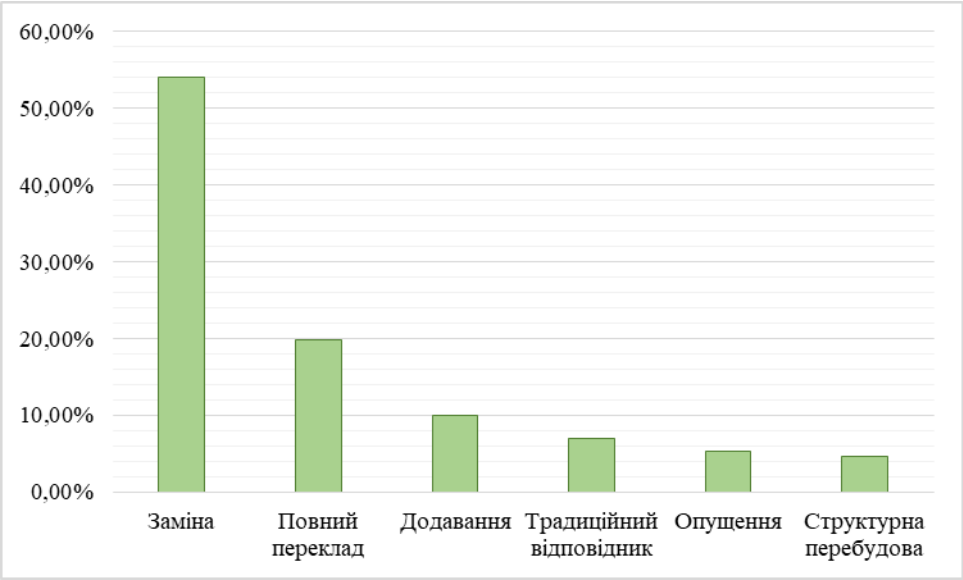

Гістограма 3.2.1. Співвідношення застосування прийомів перекладу просторових метафор у романі С. Кінга «Острів Дума»

3.2.2. Вербалізація концепту простору в творі С. Кінга «Містер Мерседес»

У романі С. Кінга «Містер Мерседес» спостерігається широке використання просторових метафор, причому деякі з метафор тотожні з тими, які письменник використовує у творі «Острів Дума», що був написаний кількома роками раніше.

Хоча обидва твори і містять схожі метафори, як, до прикладу, метафора відображення «внутрішнього простору» як засмальцьованого горщика, що згадувалось нами у підрозділі 3.1., твір «Містер Мерседес» має свої жанрові особливості як детективний роман, а також містить інші креативні та експресивні метафори. Тож, для більш точних результатів аналізу, ми не будемо обмежувати дослідження рамками лише одного твору. Всього з роману та його перекладу ми виокремили 53 просторові метафори, деякі з яких пропонуємо проаналізувати.

Насамперед звернемося до прикладу відтворення просторової метафори на основі орієнтації «зверху – знизу»:

"The shrink ***put her on pills****, and she got better"* [93]; – *«Психотерапевт* ***посадив її на пігулки****, і їй стало краще»* [88].

Перекладач вдається до прийому заміни, що можна пояснити розбіжностями між розмовною англійською та українською мовами. Якщо англомовні носії

сприймають призначення лікаря як «класти на пігулки», то україномовні – як «садити на пігулки». Український варіант більш конкретизований та більш експресивний, і перекладач обирає саме такий еквівалент, оскільки він більш звичний та зрозумілий для читача вихідного тексту. Крім того, рішення перекладача не призводить до втрати просторової метафоричності.

Метафорична просторова орієнтація на основі протиставлення категорій «всередині – ззовні» присутня в такому прикладі:

"Which ***in this deep recession*** *few can afford to buy"* [93]; *– «Які мало хто може собі дозволити купувати* ***в часи глибокої економічного рецесії****»* [88].

У Collins Dictionary [103] пропонується тлумачення макроекономічного терміну «рецесія» як періоду, коли економіка країни падає, наприклад, через те, що виробляється більше, але зростає безробіття. Перекладач використовує експлікацію, додаючи іменник «часи» та прикметники «глибокої» й «економічної», а також застосовує імплікацію, опускаючи займенник *this*. Як результат, своїм перекладом О. Красюк характеризує вузькоспеціалізований термін для україномовного читача, який може бути необізнаним у сфері економіки.

Наведемо приклад вербалізації просторової метафори на основі «руху всередину»:

"Not when he came here already determined to investigate the bastard, and ***to sweet-talk her into helping him****"* [93]; *– «Не після того, як він прийшов сюди уже цілком налаштований на пошуки цього сучого сина,* ***щоб солодкими теревенями вмовити її йому допомогти****»* [88].

Cambridge Dictionary пропонує таку дефініцію дієслова *to sweet talk*: «розмовляти з кимось у приємний або смішний спосіб, щоб переконати цю людину щось зробити» [102]. Ми знову спостерігаємо використання прийому додавання, оскільки, як видно із тлумачення дієслова, недостатньо було б для повного розкриття змісту перекласти його дієсловом «вмовити», а тому перекладач характеризує цю дію: «вмовити солодкими теревенями». Саме такий описовий переклад дозволяє розкрити всі відтінки значення метафори. Що стосується

просторової орієнтації, то в перекладі вона зникає через особливості української мови: у англомовному мисленні «вмовляють у щось», тоді як в україномовному «вмовляють щось зробити».

Наведемо приклад з тією ж метафоричною основою, в якому С. Кінгом була створена індивідуально-авторська метафора:

"They're wondering ***if I'm riding into the Kingdom of Dementia in the Alzheimer's Express****"* [93]; – *«Вони загадуються,* ***чи не від'їжджаю я до королівства Деменції на Альцгаймер-експресі****»* [88].

Метафора зображує переміщення *(riding)* на певному транспортному засобі *(Alzheimer's Express)*, а також пункт призначення *(the Kingdom of Dementia).* Кожен з елементів метафори перекладений трансформацією калькування, а значить, О. Красюк виконав повний переклад метафори з аспекту використаного прийому. Це пояснюється тим, що перекладачеві було б надзвичайно важко адаптувати метафору, оскільки ні в українській, ні в англійській мові до написання С. Кінгом роману цієї метафори не існувало.

Розглянемо переклад метафори на основі орієнтації «назовні» на прикладі іншої індивідуально-авторської метафори:

"The young man in the picture ***may have a cauldron of crazy boiling away behind his bland face****"* [93]; – *«У цьому юнаку з фотографії,* ***поза його невинним обличчям, може кипіти цілий казан божевілля****»* [88].

Письменник метафорично зображує стан божевілля як казан, що кипить. Оскільки наведена вище метафора є авторською, найдоцільніший варіант для перекладача – виконати дослівний переклад. Проте перед нами розгорнута метафора, відтворення якої потребує прийому структурної перебудови, який перекладач і застосовує з метою адаптування метафори до особливостей граматики української мови.

Проаналізуємо ще одну метафору на основі орієнтації «назовні» з прикладу нижче:

“The woman heard Augie’s slightly ***out-of-breath approach****, and turned”* [93]; – *«Жінка дочула трохи* ***захекане наближення*** *Оґі й обернулась»* [88].

У «Великому англо-українському словнику» знаходимо переклад метафоричного означення з речення: *out of breath* – «захеканий» [96]. «Наближення» є еквівалентним відповідником іменника *approach*, а значить ми робимо висловок, що перекладач виконав дослівний переклад, тобто метафора відтворена із залученням прийому повного перекладу. Метафоричність при перекладі зберігається, проте її просторова основа втрачається.

Далі наведемо приклад перекладу метафори на основі просторової орієнтації «близько – далеко»:

“He ***has gone so far*** *as to research this on the Internet”* [93]; – *«Він* ***зайшов аж так далеко****, що навіть провів пошук щодо цього в інтернеті»* [88].

Простежуємо, що кожне слово метафори перекладено повністю, а актож, що у перекладі додано слово «аж», яке впливає на експресивність речення, а значить – на його стилістичну складову. Ми можемо знайти цьому підтвердження в «Академічному тлумачному словнику української мови», де слово «аж» характеризується як те, яке уживається для підсилення ознаки або дії [94]. Прийом, який використав перекладач, – додавання, яке, однак, не впливає на просторову метафоризацію.

Звернемося до одного з прикладів, у якому метафора вербалізована на основі орієнтаційного простиставлення «в центрі – на периферії»:

“Two or three pretty kitties ***on the side****”* [93]; – *«****Плюс*** *дві чи три гарненьких кицюні-коханки»* [88].

При відтворенні цієї метафори можна використати трансформацію калькування, оскільки в українській мові вживається фраза «роман на стороні», проте перед нами ситуація, коли перекладач вирішує використати заміну, що призводить до втрати метафоричності та її орієнтаційної основи.

Метафоризацію просторового протиставлення «глибоко – мілко» проаналізуємо з такого прикладу:

“There’s more to people ***than their surfaces****, after all”* [93]; *– «У людях криється більше,* ***ніж видно з їх поверхні****, врешті-решт»* [88].

Перекладач використовує прийом додавання. Додається прислівник «видно», що є необхідністю, без якої зміст речення був би незрозумілим україномовному читачеві. Іменник «поверхня», який відображає просторову орієнтацію, перекладено повним еквівалентом, а тому просторова метафоризація в перекладі збережена.

Перекладознавчий аналіз дає змогу визначити, які прийоми були використані перекладачем роману. Результати аналізу вибірки представлені нижче на гістограмі 3.2.2, з якої простежується, що в україномовному перекладі твору С.Кінга «Містер Мерседес» зафіксована така частотність використання перекладацьких прийомів: заміна – 38,89%, повний переклад – 20,37%, додавання – 18,52%, традиційний відповідник – 11,11%, структурна перебудова – 7,41%, опущення – 3,7%.

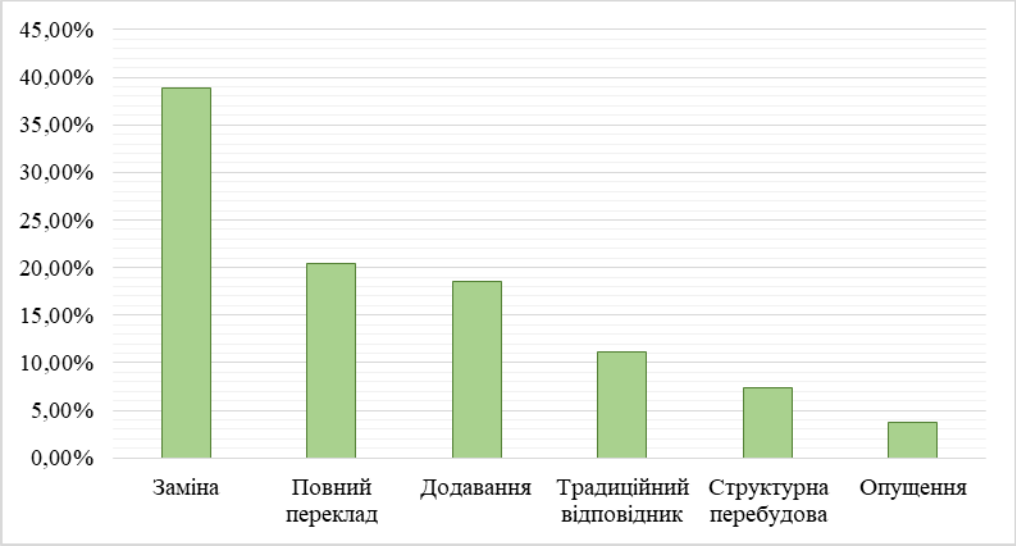

Гістограма 3.2.2. Співвідношення застосування прийомів перекладу просторових метафор у романі С. Кінга «Містер Мерседес»

3.2.3. Особливості перекладу просторових метафор у повісті С. Кінга «Нормальний шлюб»

Нами були виявлені та проналізовані перекладацькі рішення в процесі відтворення метафор простору в романах С. Кінга, проте письменник пише й в інших жанрах. Тому ми вважаємо, що для більш детального вивчення оперування С. Кінгом просторовими метафорами, а також перекладацького аспекту вітворення

метафор простору, необхідно провести дослідження на матеріалі одного з творів С. Кінга іншого жанру. Тож, матеріалом послугувала повість письменника «Нормальний шлюб», із якої шляхом суцільної вибірки ми відібрали 32 просторові метафори та їх україномовні переклади, виконані О. Красюком. Проведемо аналіз рішень перекладача та використаних ним прийомів, спираючись на класифікацію прийомів перекладу метафор Т.А. Казакової та В.І. Карабана.

На основі просторової опозиції «зверху – знизу» С. Кінгом була застосована метафора, що представлена нижче:

"In 2009, ***twenty-five years down the road from*** *their I-do's"* [91]; *– «У 2009-му,* ***через двадцять п'ять років після*** *їхнього «згодні»»* [89].

Проміжок часу уподібнюється сутності, яка рухається дорогою вниз, причому ця дорога веде із минулого. Перекладач використовує прийом заміни, застосовуючи прийменник «після» замість авторського уподібнення, що повністю позбавляє фразу просторової метафоричності, оскільки у вихідному тексті час не зображується як сутність, так само як і не зображується його розташування зверху або знизу.

Розглянемо інший приклад відтворення метафори, в основі якої лежить те саме протиставлення:

"His insanity was like ***an underground sea****"* [91]; *– «Його божевілля було немов* ***підземне море****»* [89].

У цьому прикладі абстрактне поняття «божевілля» порівнюється з морським простором, який знаходиться під землею. Метафоричність та просторова орієнтація «знизу» при перекладі зберігається, оскільки був використаний прийом повного перекладу, або трансформація буквального перекладу.

Наведемо нижче приклад метафоризації, що ґрунтується на протиставленні «зверху – знизу»:

"Her eyes flew open and he was there, all right, sitting beside her on the bed, stroking her face and hair as he sometimes did when she ***was feeling under the weather****"* [91]; *– «Очі її широко розплющилися, і ось він тут, авжеж, сидить поряд з*

нею на ліжку, гладить їй волосся і обличчя, як інколи це робив, коли вона ***почувалась нездужалою****»* [89].

Метафора *to feel under the weather* є загальновживаною, найчастіше використовується у розмовній англійській мові та означає «(трішки) хворий, слабкий», про що свідчить «Довідник англійських, німецьких та українських ідіом і виразів» [97]. Деякі з джерел стверджують, що коли моряки погано себе почували, вони йшли під палубу, тобто «під погоду». Також, деякі джерела припускають, що раніше існував вислів *under the weather bow* [95], що означало «під носом корабля», який був найгіршим місцем на судні та постійно знаходився під впливом погодних умов. В будь-якому разі, фраза стала ідіоматичною, а перекладач використав традиційний відповідник при її відтворенні, який більш зрозумілий для україномовного читача, хоча при цьому і була повністю втрачена просторова метафоричність.

Простежимо, як перекладач відтворює метафору на основі просторового протиставлення «всередині – ззовні»:

"If she was the original ***out-of-sight, out-of-mind girl****, then her balding, coin-collecting, Cub Scouting husband was the original everything-polished"* [91]; *– «Якщо вона зроду була* ***дівчиною типу «як з очей, так і з думки»****, то її полисілий чоловік, нумізмат і ватажок скаутів-вовченят, був зроду й завжди хлопчиком чистьохою»* [89].

Опис дівчини за допомогою складних означень виконаний із застосуванням прийому додавання, завдяки чому зміст опису набув експліцитності, без якої переклад не відповідав би нормам української мови. Було вдало додано одиниці «типу», «як», «так і», що дозволило передати україномовному читачеві повний та точний опис персонажа без небажаного нагромадження слів.

Далі простежимо застосування іншого прийому при перекладі метафори з тією ж орієнтаційною основою:

“There was something about ***that which went beyond the embarrassment*** *a man might feel about a sexual kink”* [91]; *– «В цьому могло критися* ***щось глибше за соромливість*** *чоловіка через власні сексуальні примхи»* [89].

Окрім прийому заміни при перекладі прийменника *beyond* як «глибше», був використаний і прийом опущення: зокрема, з вихідного речення були вилучені слова *went, might feel*. Застосування опущення було необхідним рішенням перекладача для досягнення адекватності перекладу та запобігання пояснень, які в українській мові можуть входити до імпліцитного змісту. Метафоричність була збережена, проте не була передана просторова орієнтація, що в її основі: орієнтація «назовні» замінена на просторову категорію глибини.

Згадана сприйняття глибини і, зокрема, просторова опозиція «глибоко – мілко» реалізоване в метафорі, яку проаналізуємо далі:

“I think that, ***down deep****, I’ve always wanted you to know”* [91]; *– «Гадаю, так,* ***я зізнаюся щиросердо у всьому****, бо мені завжди хотілося, щоб ти знала»* [89].

Перекладач використав прийом заміни по відношенню до метафоричного уточнення з просторовою орієнтацією в основі. Така потреба виникла через те, що уточнення *down deep*, імпліцитне значення якого зрозуміле читачеві вихідного тексту, потребує експліцитності для читача україномовного перекладу. Так, перекладач пояснює значення використаної письменником метафори та розкриває імпліцитне значення як «щиросердне зізнання» у всьому, що робить персонаж. Просторова метафоричність, що відображає глибину внутрішнього світу людини, була втрачена при перекладі, однак була передана інформаційна складова словосполучення.

Орієнтація «спереду – ззаду» лежить в основі однієї з метафор, яка виконує важливу сюжетотворчу функцію. Простежимо, як О. Красюк переклав таку метафору з прикладу:

“One who ***had been living behind the mirror*** *all the time, and doing terrible things there”* [91]; *– «Той один, що весь цей час* ***жив у задзеркаллі*** *і робив там свої жахливі справи»* [89].

Перекладач застосовує прийом заміни, перекладаючи *behind the mirror* як «у задзеркаллі». Вдалість перекладацього рішення обґрунтовується тим, що досягнуто ефекту стислості без втрати змісту й метафоричності, а також з використанням знайомого україномовному читачеві поняття, застосованого в перекладі відомого для українців твору Льюїс Керрол “Through the Looking-Glass”. Проте, не дивлячись на адекватний та вдалий переклад, просторова орієнтація, що в основі метафори, була змінена із орієнтації «назад» на орієнтацію «всередину».

Наступним є приклад відтворення метафори, що ґрунтується на протиставленні «високо – низько»:

“A clear memory ***rose in her mind****”* [91]; – *«І ясний спогад* ***зринув їй у голові****»* [89].

О. Красюк скористався незначною структурною перебудовою: *in her head*, тобто «в її голові», було перекладено як «їй у голові». Використання зазначеного прийому не вплинуло на передачу просторової метафоричності, хоча перекладачем і був обраний варіантний відповідник дієслова *to rise*.

Відтворення орієнтаційної опозиції «одна сторона – інша сторона» як основи метафори представлене в прикладі нижче:

*“****On this side of the mirror****, she could keep secrets, too”* [91]; – *«****По цей бік дзеркала*** *вона теж вміла добре приховувати свої секрети»* [89].

Як зазначалось, у творі є метафора, що відіграє особливу роль в побудові сюжету, і вона зустрічається в тексті декілька разів, хоча і ґрунтується на різних просторових орієнтаціях. У повісті декілька разів згадується дзеркало як кордон між двома світами, і при цьому реальний та задзеркальний світи представлені як дві сторони дзеркала, а тому метафора, яка відображає їх протиставлення, виконує у тексті важливі текстоутворюючу, сюжетотворчу та психологочну функції. У наведеному прикладі використовується прийом повного перекладу, що сприяє збереженню метафори та важливої для передачі змісту просторової орієнтації, на якій вона ґрунтується.

Комплексний аналіз специфіки перекладу просторових метафор у повісті С. Кінга «Нормальний шлюб» дозволив визначити співвідношення частотності застосування О. Красюком перекладацьких прийомів, яка відображена на гістограмі 3.2.3. На ній видно, що при перекладі просторових метафор у повісті С. Кінга «Нормальний шлюб» перекладач О. Красюк найчастіше використовував прийом заміни, що складає 48,48%. На другому місці за частнотністю застосовувся прийом повного перекладу, на що припадає 27,27%. Рідше перекладач вдавався до прийомів додавання, структурної перебудови та опущення, на використання яких припадає 9,09%, 6,06% та 6,06% відповідно. Найбільш рідко залучався традиційний відповідник, що складає 3,03%.

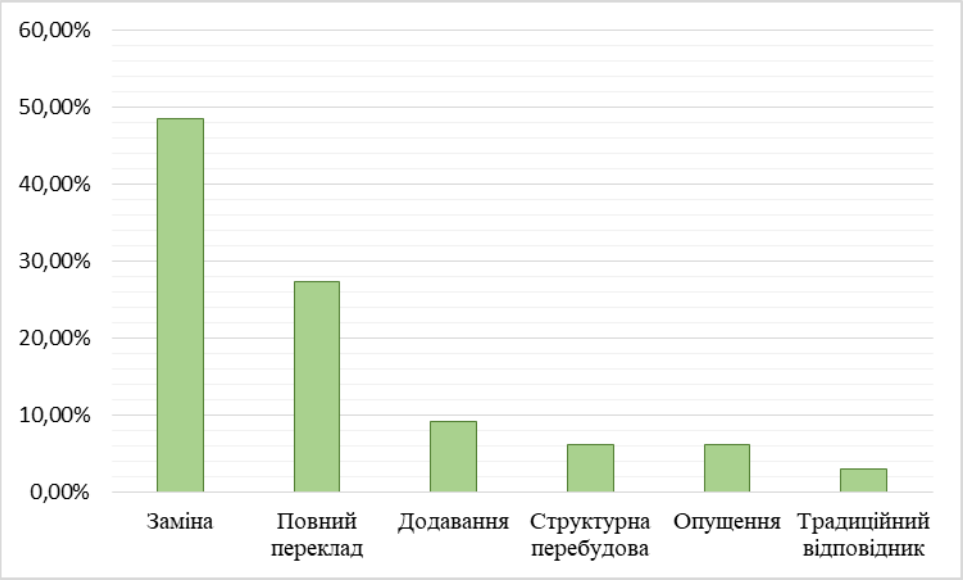

Гістограма 3.2.3. Співвідношення застосування прийомів перекладу просторових метафор у повісті С. Кінга «Нормальний шлюб»

Отже, ми провели аналіз перекладу 255 просторових метафор на матеріалі двох романів та однієї повісті С. Кінга на основі класифікацій трансформацій В.Н. Комісарова та прийомів перекладу метафор Т.А. Казакової та В.І. Карабана. Загальні результати дослідження представлені на гістограмі у додатку Ж, де частотність застосування прийому заміни складає 50,19%, повного перекладу – 20,69%, додавання – 11,49%, застосування традиційного відповідника – 7,28%, структурної перебудови – 5,36% та опущення – 4,98%. Найчастіше перекладач застосовував прийом заміни, а найрідше – прийом опущення.

3.3. Специфіка перекладу англомовної темпоральної метафори українською мовою на матеріалі творів С. Кінга

У творах С. Кінга метафори часу, які ми розглядаємо як дотичні до просторових, відіграють не менш важливу роль у створенні образності. Наше завдання на цьому етапі дослідження полягає у виявленні особливостей перекладу темпоральних метафор, які ми виокремили з романів «Острів Дума» та «Містер Мерседес», а також їх україномовних перекладів, виконаних О. Красюком. Методом суцільної вибірки було отримано 60 темпоральних метафор, і у цьому підрозділі ми виконаємо перекладознавчий аналіз деяких з них з використанням класифікації прийомів перекладу метафор Т.А. Казакової та В.І. Карабана.

Насамперед згадаємо, що в основі темпоральної метафори лежать різномантні концепти, які ми і виділили безпосередньо в метафорах з підготовленої вибірки.

Розглянемо один із яскравих прикладів використанная С. Кінгом темпоральної метафори:

“ ***We have been through some bad times****, as you well know ”* [92]; – *«****Між нами є деякі непорозуміння****, ти сама це добре знаєш»* [90].

У наведеному реченні в основі метафори часу лежать концепти «простір» та «рух», тобто час є певним простором, через який персонажі твору образно проходять: вони мають певні негаразди, що у мисленні носіїв англійської мови асоціюється з «поганими» часами, крізь які треба пройти, після чого вони залишаться «позаду», в минулому. О. Красюк застосував прийом заміни, що призвело до втрати темпоральної метафори з концептом «простір» в її основі, хоча зміст речення і був переданий повністю: перекладач пояснив імпліцитний зміст англомовної метафори.

Проаналізуємо інший приклад темпоральної метафори, основою якої виступає концепт «час – це простір»:

“She says a person can’t ***close the door on the past****, she can only make amends and go on”* [92]; – *«Каже, що неможливо* ***зачинитися дверима від минулого****, можна тільки його корегувати і рухатися далі вперед»* [90].

Минуле як елемент категорії часу зображене як певний простір, з якого можна вийти в інший простір, тобто у теперішнє або майбутнє, зачинивши за собою двері. Застосований прийом структурної перебудови, чого вимагають особливості української граматики та необхідність збереження естетичної функції метафори, не вплинув ні на метафоричність з концептом, на якому вона ґрунтується, ні на зміст, метафори часу: закрити двері, які ведуть в певний простір, є тим самим, що й зачинитись від певного простору.

Уваги заслоговує й інша метафора, в якій час образно зображений як простір:

"We left the ruin the way we'd entered it and found ***a Florida early evening full of clear light****"* [92]; *– «Тим же шляхом, яким залазили, тепер ми вибралися з дому* ***у сповнене ясного світла флоридське надвечір'я****»* [90].

Зауважимо, що час виступає ємністю, яка може бути заповнена, на що вказує прикметник *full*. Перекладач застосовує прийом повного перекладу метафори, залучаючи при цьому трансформацію пермутації, чого потребують норми цільової мови. За повного перекладу метафоричність з концептом, що лежить в її основі, повністю передається мовою перекладу: надвечір'я як час доби зображується як ємність, що наповнена ясним світлом.

Далі пропонуємо розглянути темпоральну метафору, де час уподібнюється певній сутності:

"For a little while there was just she and I, like ***the old days. The two-armed days****"* [92]; *– «На якийсь час у світі залишалися тільки вона та я, як* ***в колишні часи. Дворукі часи****»* [90].

Простежується, що перекладач зберіг концепт «час – це сутність», переклавши характеристику, що надається цій «сутності», а саме – дворукість. Проте, був використаний прийом заміни: О. Красюк замінює «дні» на «часи». Таке рішення пояснюється обраним у попередньому реченні еквівалентом «колишні часи» до словосполучення *old days*: мовна гра письменника передбачає, що друге речення доповнює зміст першого.

У наступному прикладі відтворення метафори час теж уподібнюється сутності:

"I think I knew that from the first one, executed ***during the small hours of Valentine's Day****"* [92]; *– «Гадаю, я зрозумів це з найпершою картиною, яку зробив* ***серед глупої ночі на Валентинів день****»* [90].

Насамперед зазначимо, що в основі цієї темпоральної метафори теж лежить сприйняття часу як сутності, або об'єкту, якому письменник надає образну характеристику. У представленому випадку годинам приписується ознака «малі», проте у Cambridge Dictionary пояснюється, що використане словосполучення *small hours* в англійській мові має значення ранніх ранкових годин, коли сходить сонце, зокрема між дванадцятою та першою годиною ночі [102]. Перекладач врахував те, що в українській культурі цей проміжок часу сприймається як ніч, а не як «малі години», а тому він використав прийом заміни, залучивши фразеологізм «глупа ніч», до що означає «пізній час ночі» [94]. Таким чином, перекладачем була застосована стратегія одомашнення, завдяки чому темпоральна метафора була збережа, а її зміст був адаптований для україномовного читача.

Схоже рішення перекладач прийняв, перекладаючи метафори часу із наступного прикладу:

"I was reaching for the second one when ***full night must have come to Duma Key****"* [92]; *– «По другу пляшку я простягнув руку в ту мить, коли* ***на острів Дума впала глупа ніч****»* [90].

Спостерігаємо ситуацію, за якої був застосований прийом заміни, що стосується перекладу дієслова *to come* як «впасти». Хоча за таких обставин і зберігається метафоричність з концептом «час – це сутність» в основі, але зображена перекладачем «сутність» виконує іншу дію. Тим не менш, таке перекладацьке рішення не спотворює зміст та майже на нього не впливає. У наведеному прикладі виділимо і відтворення приметника *full,* який був перекладений як «глупий». Зазначимо, що використана одиниця є відповідником до іншого слова, – *fool*, тому при менш ретельному аналізі твору може виникнути

враження, що скожість у написанні та транскрипції могли призвести до перекладацької помилки, а авторська характеристика «ночі» як повної, або цілої, була втрачена та замінена іншою. Однак, звернувшись до попереднього прикладу, справедливим буде припущення, що О. Красюк вирішив знову застосувати стратегію одомашнення та використати той самий еквівалент для передачі нічного часу, який буде знайомий носіям цільової мови перекладу.

У романах «Острів Дума» та «Містер Мерседес» категорія часу часто відображується у вигляді сутності, яка виконує певну дію, впливає на персонажів та на розвиток подій, але іноді він уособлюється із сутністю, на яку може здійснюватися вплив ззовні, як у прикладі нижче:

”For fifteen years Kathi’s done this work, she’s had the opportunity to watch ***a thousand maimed patients reflect on how not even a single second of time can ever be called back****”* [92]; – *«Кеті займається цим вже п’ятнадцять років, вона мала можливість спостерігати* ***щосекундні рефлекси тисяч покалічених пацієнтів****»* [90].

В процесі перекладу виділеної частини речення, що представляє собою метафору, був застосований прийом структурної перебудови: в англомовному реченні наявні підмет, що представлений словосполученням *thousand maimed patients*, та присудок *reflect*, тоді як в україномовному присутній додаток «щосекундні рефлекси тисяч покалічених пацієнтів». При цьому зміст у двох мовах співпадає, хоча і з незначним відхиленням, оскільки перекладач також змінив число: «тисяча» була відтворена як «тисячі», що веде до гіперболізації. Крім того, перекладач використав прийом опущення, вилучивши зазначення дії, яка може бути здійснена ззовні і вплинути на час як сутність, зокрема «відкликання часу». Тож, темпоральна метафора була втрачена при перекладі.

Метафора часу у романах С. Кінга може іноді відображати сприйняття часу як об’єкту, від якого залежить внутрішній стан персонажів. Розглянемо один із таких прикладів:

“For Hodges, ***time, which has hung so heavy*** *since his retirement, has been canceled”* [93]; – *«Для Ходжеса* ***час, що був так важко висів над ним*** *відтоді, як він вийшов на пенсію, скасовано»* [88].

Письменник описує час як «об’єкт, що нависає над людиною, викликаючи важкі почуття». О. Красюк надає переклад такої метафори із використанням прийому додавання: перекладачем додаються слова «був» та «над ним». Застосування першого слова може бути пов’язано з наміром додати метафорі емоційної забарвленності, експресивності, а «над ним» могло бути використано, щоб додати до змісту метафори більше експліцитності, за рахунок чого читачеві буде більш зрозуміло, що метафора використана для проведення взаємозв’язку між категорією часу та персонажем твору.

За допомогою темпоральної метафори С. Кінгом був також відображений концепт «час – це ресурс»:

*“****Gave myself time****”* [92]; – *«****Дайте мені час****»* [90].

Метафора часу була збережена: час як у вихідному, та і у цільовому реченні, постає ресурсом, яким можна розпоряджатися, зокрема – віддавати іншій людині. Використаний прийом структурної перебудови, за якого дійсний спосіб дієслова був змінений на наказовий, несуттєво вплинув на зміст, хоча дієслового й набуло ознаки спонукання до дії.

У романах С. Кінга також простежується використання темпоральної метафори, за допомогою якої час уподібнюється грошам як ресурсу:

“Shooting one of these’d probably ***cost me*** *fifty grand and* ***five years in jail****”* [92]; – *«Постріл у птаха цього виду може* ***коштувати мені*** *п’ятдесят тисяч штрафу і* ***п’ять років в’язниці****»* [90].

У прикладі, наведеному вище, ми можемо спостерігати застосування прийому повного перекладу, причому час, а точніше «п’ять років в’язниці», уподібнюються вартості злочину. Таким чином, можемо стверджувати, що в основі цієї метафори часу лежить концепт «час – це гроші», який повністю був переданий у цільовому тексті.

Такий концепт, як «час – це ресурс (товар)» можна виділити в основі метафори з прикладу нижче:

“He sips, mostly ***to buy time****, but the coffee is delicious”* [93]; *– «Він сьорбає, загалом,* ***щоб виграти час****, але кава чудова»* [88].

Етимологія словосполучення “to buy time” сягає XX століття. Вважається, що фраза з’явилась у праці А. Шопенгауера та мала сенс виключно у використаному філософом контексті, а вже через декілька десятиліть, в XI столітті, словосполучення стало популярним, що пов’язано з розповсюдженням ідеї економії часу. Таким чином, фраза стала ідіоматичною і наразі означає «робити щось, щоб мати більше часу» [99]. Виходячи з того, що метафора виступає сталою ідіомою, перекладач прийняв вдале рішення, застосувавши її традиційний україномовний відповідник, що сприяло найбільш точній передачі темпоральної метафори.

Після проведення перекладацького аналізу метафор часу у романах С. Кінга «Острів Дума» та «Містер Мерседес» нами було визначено відсоткове співвідношення частотності використання прийомів, до яких звернувся О. Красюк при перекладі англомовних темпоральних метафор. Результати підрахунків наведені на гістограмі 3.3., де простежується, що перекладач найчастіше вдавався до прийому заміни, що складає 50%, і рідше, але також досить часто, використовував прийом повного перекладу, що складає 22,58%. Набагато рідше застосовувався прийом опущення, що становить 11,29%, ще рідше – прийоми структурної перебудови та додавання, що становить 8,06% та 6,45% відповідно. Традиційний відповідник в перекладі майже не використовувся, на що вказує 1,61% частотності.

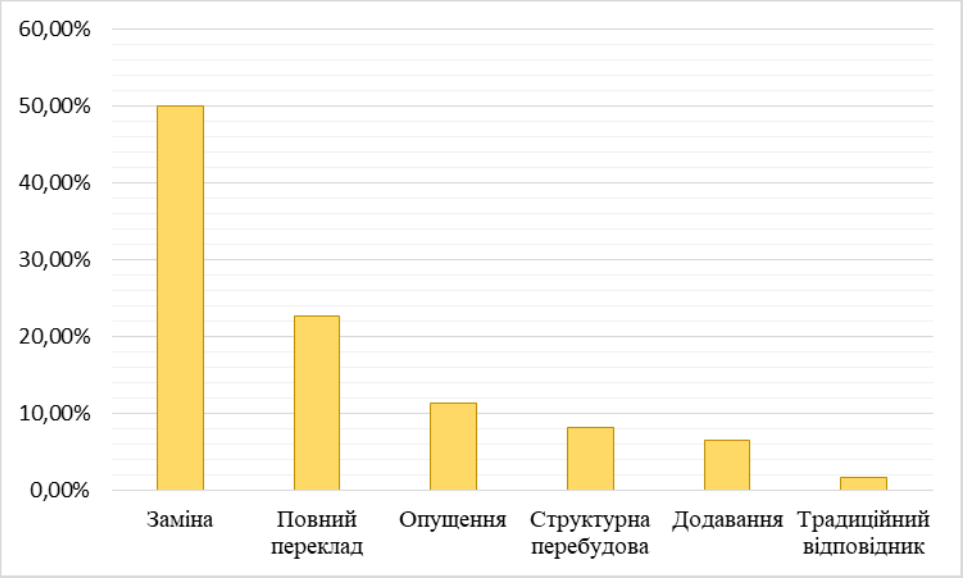

Гістограма 3.3. Співвідношення застосування прийомів перекладу темпоральних метафор у романах С. Кінга «Острів Дума» та «Містер Мерседес»

Так, можемо простежити головні певні закономірності та відмінності між прийомами, які застосовує один і той самий перекладач при відтворенні просторових та темпоральних метафор.

При перекладі як просторових, так і темпоральних метафор, О. Красюк найчастіше використовував прийом заміни, що можна пояснити тим, що в основі концептуальних метафор часу та простору в англійській та українській мовах є певні відмонності, пов’язані з різним культурним досвідом носіїв кожної з мов.

На другому місті за частотністю прийомів перекладу як просторових, так і темпоральних метафор, знаходиться повний переклад, використання якого пояснюється необхідністю збереження образності смислової одиниці цільового тексту в тексті перекладу, а також авторського індивідуального стилю.

При перекладі метафор часу перекладач майже не залучає традиційних відповідників в перекладацький процес, тоді як частотність їхнього застосування при перекладі метафор простору набагато вища. Вибір прийому застосування традиційного відповідника залежить від етимології метафоричного вислову, і такі вирази, що є ідіоматичними та мають давнє походження, можуть відрізнятись за формою вираження в двох мовах, оскільки й асоціації, які виникли впродовж історії певної культури та розвитку певної мови, можуть різнитися.

Додавання як прийом перекладу застосовувалося частіше при перекладі метафор простору, тоді як прийом опущення частіше був використаний при перекладі метафор часу. Справедливо буде зазначити, що залучення додавання, яке додає експліцитності, пов'язане з необхідністю пояснити україномовному читачеві скриті у формі вираження елементи змісту англомовних метафор простору. При цьому опущення, яке додає імпліцитності, використане для того, щоб додати скритого смислу метафорам у цільовому тексті. Це означає, що концепти та культурний досвід, які лежать в основі просторових метафор англійської мови частіше не співпадають з українськими у порівнянні з концептами та досвідом, закладеними в метафорах часу.

Прийом структурної перебудови використовувався рідко при перекладі обох видів метафор, але за необхідності, що виникає в ситуаціях, коли у тексті проявляється різниця в граматичних нормах англійської та української мов.

Переклад просторових та темпоральних метафор, виконаний О. Красюком, є адекватним та вдалим, оскільки:

1. При перекладі більшості метафор були збережені образність та зміст, навіть за необхідності зміни просторової орієнтації та концепту в основі тієї чи іншої метафори.

2. Були враховані граматичні, лексичні та стилістичні норми української мови, і при виборі прийомів перекладу кожної метафори перекладач відштовхувався в першу чергу саме від них.

3. Стратегія одомашнення, якої дотримувався перекладач при відтворенні багатьох метафор, не спотворюючи авторського задуму, сприяла створенню твору, метафорична складова якого зрозуміла для україномовного читача: співвідношення експліцитності та імплцитності відповідає мовній картині українців.

4. Індивідуальний авторський стиль письменника був повністю збережений: індивідуально-авторські метафори по можливості відтворювались із застосуванням прийому повного перекладу.

5. Була відтворена роль просторових метафор у створенні сюжету та зображенні характерів та розвитку персонажів, а також збережені функції, які

відіграють метафори у творах, такі як жанроутворююча, естетична, образотворча, моделююча, психологічна.

ВИСНОВКИ

Метафора ще зі стародавніх часів привертала увагу риторики та філософії, а з розвитком філологічних наук це явизе викликало все більший інтерес у лінгвістів, літературознавців та перекладознавців. Виникло безліч тлумачень цього явища, низка класифікацій та, насамперед, теорій щодо особливостей його адекватного перекладу. Простеживши, як змінювались підходи до вивчення метафори, які прийоми перекладу метафор були запропоновані вченими, як виникло та досліджувалось поняття просторової метафори, ми провели власний перекладознавчий аналіз просторових метафор на матеріалі творів американського письменника С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес». та «Нормальний шлюб» і дішли наступних висновків.

1. Насамперед нами було досліджено теоретичну базу з питання вивчення метафори. Була наведена дефініція метафори, з'ясовано, які існували підходи до її інтерпретації з точки зору філологічних наук, які функції метафори виділялись різниси вченими в різні часи та які класифікації метафор існують на сьогоднішній день. Ми з'ясували, що з розвитком когнітивної лінгвістики у XX сторіччі виникає теорія концептуальної метафори, у рамках якої метафора розглядається не тільки як феномен лінгвістики, але й ментальний.

2. Дослідивши здобутки вчених в рамках вивчення теорії концептуальної метафори, ми проаналізували, яка дефініція терміну «концептуальна метафора» пропонується лінгвістами, охарактеризували зазначене явище та його види. Це дозволило з'ясувати, що просторова метафора виникає як вид концептуальної та вперше ґрунтовно описується вченими Дж. Лакоффом та М. Джонсоном. Після цього ми надали визначення просторової метафори, яке пропонують американські лінгвісти, та узагальнили її специфіку. Так, нами було було з'ясовано, що просторові метафори пов'язані з орієнтацією в просторі та такими протиставленнями, як «вгору – вниз», «ліво – право», «передня сторона – задня сторона», «всередині – ззовні», «глибоко – мілко», а також що в їх основі лежать певні концепти та просторові опозиції. Крім того, ми дослідили особливості

концептуальної темпоральної метафори, яка є дотичною до метафори простору, оскільки час розглядається багатьма науковцями як четвертий вимір простору. Специфіка темпоральних метафор полягає в тому, що вони теж ґрунтуються на концептах, головними з яких є концепти простору та руху.

3. Також, були досліджені поняття еквівалентності та адекватності, які лежать в основі теорії та практики перекладу, загальні перекладацькі трансформації та прийоми перекладу метафор, які існують на сьогоднішній день. Ми дійшли до висновку, що прийоми, запропоновані В.І. Карабаном та Т.А. Казаковою найбільш релевантні для нашого дослідження, оскільки вчені розглядають такі аспекти адекватного відтворення метафори, як експресивність, естетичність, емоційно-оцінний та семантичний аспекти.

4. Прокоментувавши методику нашої роботи, ми змогли вибудувати стратегію дослідження, з'ясувати, які етапи є релевантними для дослідження метафор часу та простору у перекладацькому аспекті та які підходи й методи варто використовувати в нашому дослідженні. До методів увійшли як загальнонаукові, так і спеціфальні лінгвістичні методи. Особливої уваги заслуговують останні, серед яких виділимо класифікаційний та типологічний аналіз, контекстуальний аналіз, комплексний порівняльно-перекладознавчий аналіз, дистрибутивний аналіз, структурно-семантичний аналіз, функціональний аналіз, лінгвостилістичний аналіз та метод кількісних підрахунків.

5. Проаналізувавши особливості передачі концептів простору та часу у творах С. Кінга та просторові й темпоральні метафори, відібрані методом суцільної вибірки з його творів «Острів Дума», «Містер Мерседес» і «Нормальний шлюб» та їх україномовних перекладів, ми дізнались, що є певна закономірність у виборі О. Красюком прийомів перекладу, а також що наявні відмінності між частотністю використання прийомів для відтворення темпоральних та просторових метафор. Так, при перекладі просторових метафор перекладач найчастіше застосовував прийоми заміни, повного перекладу та додавання, що становить 50,19%, 20,69% та 11,49% відповідно, а найрідше – прийоми опущення, структурної перебудови та традиційний відповідник, на що припадає частотність у 7,28%, 5,36% та 4,98%.

Перекладаючи темпоральні метафори найбільш часто були також використані прийоми заміни, повного перекладу та опущення, що відповідає 50%, 22,58% та 11,29% частотності, проте найрідше залучались прийоми структурної перебудови, додавання та традиційні відповідники, що становить 8,06%, 6,45% та 1,61% відповідно. Результати аналізу метафор були узагальнені та представлені у вигляді гістограм, що відображають частотність використання кожного з прийомів перекладу, які були запропоновані лінгвістами Т.А. Казаковою та В.І. Карабаном.

6. На основі проведеного комплексного перекладознавчого аналізу ми зробили висновок, що переклад англомовних просторових та темпоральних метафор українською мовою, виконаний О. Красюком, є вдалим, оскільки була збережена образність та зміст метафор, враховані граматичні, лексичні та стилістичні норми української мови, співвідношення експліцитної та імпліцитної інформації, що закладена в метафорах, відповідає культурному досвіду та мовній картині українців, був збережений авторський стиль письменника, відтворені функції, які виконує метафора, а також передана роль, яку відіграє просторова та темпоральна метафора у створенні сюжету та відображенні внутрішнього світу та розвитку персонажів художніх творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Наукові праці

1. Агамурадова Р.Ш., Алыпкачева Г.А., Мурзаева Д.М. Стилистические приемы перевода в английском языке. *Мир науки, культуры, образования*. 2016. С. 33–38.

2. Алексенко С.Ф. Конкретно-наукові методи лінгвістичних досліджень: методичні рекомендації для студентів 1 курсу магістратури факультету іноземної та слов'янської філології / уклад. С.Ф. Алексенко. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. 44 с.

3. Аристотель. Поэтика. Москва, 1997. 183 с.

4. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс. *Теория метафоры*. Москва: Русский язык, 1990. 358 с.

5. Балли Ш. Французская стилистика [перевод с фр. Н.А. Долинина под ред. Е.Г. Эткинда; вступ. статья Р. А. Будагова]. Москва: Издательство иностранной литературы, 1961. 396 с.

6. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику: учеб. пособие. Москва: Едиториал УРСС, 2003. 357 с.

7. Баранов А.Н. Предисловие редактора. Когнитивная теория метафоры почти 20 лет спустя. *Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем*. Москва: Едиториал УРСС, 2004.

8. Баруздина С. А. Время как лингвокультурный концепт. *Вестн. Челяб. гос. ун-та*. 2007. № 15. С. 20–26.

9. Бархударов Л.С. Язык и перевод. Москва: Международные отношения, 1975. 240 с.

10. Бацевич Ф.С. Когнітивне і лінгвальне в процесах вербалізації (на матеріалі аномальних висловлень). *Мовознавство*. 1997. №6. С. 30–37.

11. Блэк М. Метафора. *Теория метафоры*. Москва: Прогресс, 1990. С. 153–172.

12. Болдырев Н.Н. Когнитивная семантика: Курс *лекций* по английской филологии. Тамбов: ТГУ, 2000. 123 с.

13. Болдырев Н.Н. Концептуальное пространство когнитивной лингвистики. *Вопросы когнитивной лингвистики*. 2004. № 1 (001). С. 18–36.

14. Борисова Е.Г. Имплицитная информация в лексике. *Имплицитность в языке и речи* / отв. ред. Е.Г. Борисова, Ю.С. Мартемьянов. Москва: Языки русской культуры, 1999. С.30–42.

15. Будаев Э.В. Становление когнитивной теории метафоры. *Лингвокультурология.* Вып. 1. Екатеринбург, 2007.

16. Будаев Э.В., Чудинов А.П. Метафора в политическом интердискурсе: монография. Екатеринбург, 2006.

17. Бурнаева А.Н., Ветошкина Е.Н. Время как лингвокультурный концепт. *Электронное научное издание Мордовского государственного педагогического института им. М.Е. Евсевьева*. 2014.

18. Вежбицкая А. Сравнение – градация – метафора. *Теория метафоры: Сб. науч. тр.* Москва: Прогресс, 1990. С. 142–153.

19. Виноградов В.С. Лексические вопросы перевода художественной прозы. Москва, 1978. С. 8.

20. Гаврилюк А.П. Метафора, її природа та роль у мові та мовленні. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Сер: Філологія. Педагогіка.* 2013. Вип. 2. С. 29–33.

21. Гак В.Г. Метафора: универсальное и специфическое. *Метафора в языке и тексте.* Москва: Наука, 1988. С. 11–26.

22. Гак В.Г. Пространство вне пространства. *Логический анализ языка: языки пространств*: сб. ст. / под ред. Н.Д. Арутюновой, И.Б. Левонтиной. Москва: Языки рус. культуры, 2000. С. 127–134.

23. Гальперин И.Р. Стилистика английского языка. Классический учебник по стилистике английского языка для факультета иностранных языков. 3-е изд. Москва: Высшая школа, 1981. 316 с.

24. Деркач-Степанова Т.В. Питання метафори у сучасній українській літературній критиці: навчальний посібник. Полтава: Ранок, 2002. С. 215 – 217.

25. Добронравова І.С., Руденко О.В., Сидоренко Л.І. та ін. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / за ред. І.С. Добронравової (ч. 1), О.В. Руденко (ч. 2). Київ: ВПЦ "Київський університет", 2018. 607 с.

26. Дротянко Л.Г. Філософія наукового пізнання: *підруч.* Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 224 с.

27. Дэвидсон Д. Что означают метафоры. *Теория метафоры.* Москва: Прогресс, 1990. С. 173–194.

28. Жаботинская С.А. Концептуальная метафора: процедура анализа для множественных данных. *Актуальні проблеми менталінгвістики.* Збірник статей за матеріалами VII Міжнародної конференції. Черкаси, Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, 28–29 квітня 2011 р. Черкаси: Ант, 2011. С. 3–6.

29. Казакова Т.А. Практические основы перевода. Санкт-Петербург: «Издательство Союз», 2001. 320 с.

30. Казакова Т.А. Теория перевода (лингвистические аспекты). Санкт-Петербург: Союз, 2003. 296 с.

31. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2004. 276 с.

32. Карпухина В.Н. Аксиологические стратегии интерсемиотического перевода текстов художественной литературы в ситуации межкультурной коммуникации. *Известия АГУ*. 2011. № 2/1 (70). С. 129–134.

33. Кассирер Э. Сила метафоры. *Теория метафоры: сборник: пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз.* / общ. ред. Н.Д. Арутюновой и М.А. Журинской. Москва: Прогресс, 1990. С. 33–43.

34. Кияк Т.Р., Огуй О.Д., Науменко А.М. Теорія та практика перекладу (нім. мова): підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.

35. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва: Высшая школа, 1990. 253 с.

36. Кононенко В.І. Концепти українського дискурсу. Івано-Франківськ: Плай, 2004. 247 с.

37. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. 3 вид. Київ: Видавничий центр «Академія», 2010.

38. Кравцова Ю.В. Метафорическое моделирование мира: поэзия и проза: монография. Киев: Изд-во НПУ им. М.П. Драгоманова, 2011. 360 с

39. Кубрякова Е.С., Демьянков В.З. Когнитивная лингвистика. *Краткий словарь когнитивных терминов*. Москва: Филол. Фак. МГУ, 1996. 245 с.

40. Кузьмина М.А. Метафора как элемент методологии современного научного познания. *Социологические исследования.* 2006. № 2. С. 42–51.

41. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем. Эдиториал УРСС, 2004. 256 с.

42. Левин, Ю.И. Избранные труды. Поэтика и семиотика: учебное пособие Москва: Изд-во «Языки русской культуры», 1988. С. 457–460.

43. Лузина Л.Л. Когнитивная метафора. *Краткий словарь когнитивных терминов.* Москва: Изд-во МГУ, 1997. С. 55–56.

44. МакКормак Э. Когнитивная теория метафоры. *Теория метафоры: сборник: пер. с анг., фр., нем., исп., польск. яз.* Москва: Прогресс, 1990. С. 358–386.

45. Маслечкина С.В. О сохранении метафоры при переводе. Вестник ЛГУ. 2015. С. 112–118.

46. Миллер Дж. Образы и модели, уподобления и метафоры. *Теория метафоры: сборник: пер. с анг., фр., нем., исп., польск. яз.* Москва: Прогресс, 1990. С. 5–32.

47. Минский М. Фреймы для представления знаний. Москва: Мир, 1979. С. 3.

48. Москвин В.П. Русская метафора: параметры классификации. Филологические науки. 2000. № 2. С. 66–73.

49. Опарина Е.О. Концептуальная метафора. *Метафора в языке и тексте* / отв. ред. В.Н. Телия. Москва, 1988. С. 6–77.

50. Ортега-и-Гассет Х. Две великие метафоры. *Теория метафоры: сборник: пер. с анг., фр., нем., исп., польск. яз.* Москва: Прогресс, 1990. С. 68–81.

51. Петров В.В. Метафора: от семантических представлений к когнитивному анализу. *Вопр. языкознания*, 1990. № 3.

52. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. Москва: Учпедгиз, 1958. Т.1. 226 с.

53. Приходько А.М. Концепти і концептосфери в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.

54. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика / Я.И. Рецкер. Москва: Р. Валент, 2007. 244 с.

55. Ричардс А.А. Философия риторики. *Теория метафоры: сб. науч. работ.* Москва: Прогресс, 1990. С. 44–67.

56. Сборик С.П. Метафора-персоніфікація у романах М. Дребл. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки: науковий журнал.* Ніжин, 2010. С. 57–59.

57. Селіванова О.О. *Сучасна* лінгвістика: напрями і *проблеми*: підручник. Полтава: Довкілля, 2008. 712 с.

58. Скляревская Г.Н. Метафора в системе языка. 2-е изд. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ, 2004. 166 с.

59. Телия В.Н. Вторичная номинация и её виды. *Метафора в языке и тексте.* Москва: Наука, 1988. 202 с.

60. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. Москва, 1986. С. 79–102.

61. Телия В.Н. Метафора как модель смыслопроизводства и её экспрессивно-оценочная функция. *Метафора в языке и тексте.* Москва, 1988.

62. Телия В.Н Метафоризация и её роль в создании языковой картины мира. Роль человеческого фактора в языке. *Язык и картина мира* / отв. ред. Б.А. Серебренников. Москва: Наука, 1988. С. 173–207.

63. Телия В.Н. Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. Москва: Наука, 1988. 212 .с.

64. Топоров В. Н. Пространство и текст. *Текст: семантика и структура: сб. ст.* / отв. ред. Т.В. Цивьян. Москва,1983. С. 227–284.

65. Уилрайт Ф. Метафора и реальность. *Теория метафоры*. Москва: Прогресс, 1990. С. 82–110 с.

66. Фок В.А. Теория пространства, времени и тяготения. 2 изд. Москва, 1961; Пространство и время в современной физике. Киев, 1968.

67. Форманова С.В. Компонентний аналіз як одна із методик структурного методу. *Записки з українського мовознавства.* 2021. Вип. 28. С. 41–52.

68. Харченко В.К. Функции метафоры. Воронеж: Изд-во ВГУ, 1991. 88 с.

69. Ченки А. Семантика в когнитивной лингвистике. *Современная американская линвистика: фундаментальные направления.* Москва: Эдиториал УРСС. 2002. С. 340–369.

70. Чудинов А.П. Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической метафоры: учебное пособие. Екатеринбург: Изд-во УрГПУ, 2001. 238 с.

71. Швачко С.О. Вербалізація концептів: внутрішньомовні та міжмовні аспекти. Суми: СумДУ, 2017. 105 с.

72. Швачко С.О. Об'єкти перекладознавства: монографія / С.О. Швачко, І.К. Кобякова, Т.О. Анохіна. Суми: Сумський державний університет, 2019. 222 с.

73. Шикалов С.В. Способы перевода метафор в концепции Питера Ньюмарка. *Современные проблемы частной теории перевода*. 2010. С. 7–11.

74. Якобсон Р. Два аспекта языка и два типа афатических нарушений. *Теория метафоры: сборник: пер. с анг., фр., нем., исп., польск. яз.* Москва: Прогресс, 1990. С. 110–132.

75. Black M. Models and metaphors: *Studies in language and philosophy.* Ithaca: Cornell UP, 1986.

76. Glasbey S.R., Barnden J.A., Lee M.G., Wallington A.M. Temporal Metaphors in Discourse. UK: Wallington School of Computer Science, University of Birmingham, 2004.

77. Kuhn T. The Structure of Scientific Revolutions. 3-d edition. Chicago University Press. 226 p.

78. Kövecses Z. Metaphor: A Practical Introduction. Oxford University Press, 2002. 285 p.

79. Lakoff G., Espenson J., Schwartz A. Master Metaphor List. 2-nd edition. Unpublished manuscript, University of California, Berkeley, 1994.

80. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago. University of Chicago Press, 1980. 242 p.

81. Lakoff G., Johnson M. Philosophy In The Flesh: *The Embodied Mind And Its Challenge To Western Thought.* N.Y.: Basic books, 1999. 627 p.

82. Newmark P. A Textbook of Translation. Harlow: Pearson Education Limited, 2008. 292 p.

83. Schleiermacher F. Über die verschiedenen Methoden des Übersetzen. *Friedrich Schleiermachers sä ämmtliche Werke. Dritte Abteilung.* Zur Philosophie. Zweiter Band. Berlin, 1838. P. 207–245.

84. Stienstra N. YHWH is the Husband of His People. Analysis of a biblical metaphor with special reference to translation. Kampen Kok Pharos, 1993. 252 p.

85. Taylore-Knowles S. Laser. Macmillan, 2008. 190 p.

86. Van den Broeck R. The limits of translatability exemplified by metaphor translation. *Poetics Today 2*, 1981. P. 73–87.

87. Venuti L. The Translator's Invisibility. *A History of Translation.* London, New York: Routledge. p. 353.

Джерела матеріалу дослідження

88. Кінг С. Містер Мерседес. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/King_Stephen/Mister_Mersedes.

89. Кінг С. Повна темрява. Без зірок. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/King_Stephen/Povna_temriava_Bez_zirok.

90. Кінг С. Острів Дума. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/King_Stephen/Ostriv_Duma.

91. King S. A Good Marriage URL: http://allking.club/books/a_good_marriage.

92. King S. Duma Key. URL: http://allking.club/books/Duma_Key.

93. King S. Mr. Mercedes. URL: http://allking.club/books/mr_mercedes.

Довідкова література

94. Академічний тлумачний словник української мови. URL: http://sum.in.ua.

95. Idioms Database. URL: https://idiomorigins.org.

96. Великий англо-український словник / уклад. Є.І. Гороть, Л.М. Коцюк, Л.К. Малімон, А.Б. Павлюк. Вінниця: Нова книга; Харків: Ранок, 2011. 1700 с. URL: https://e2u.org.ua.

97. Довідник англійських, німецьких та українських ідіом і виразів / уклад. Шерік А.Д., Савічук В.Я., Старко В.Ф. 2005. Київ: *Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 174 с.* URL: https://e2u.org.ua.

98. *Лінгвістичний* енциклопедичний *словник* / за ред. В.М. *Ярцевої*; Ін-т мовознавства АН СРСР. Москва: Сов. енциклопедії, 1990. 682 с.

99. Largest Idioms Dictionary. URL: https://www.theidioms.com.

100. Новий українсько-англійський словник / уклад. Є.І. Гороть, С.В. Гончарук, Л.К. Малімон, О.О. Рогач. Луцьк: Вежа-Друк, *2016*. 700 с. URL: https://e2u.org.ua.

101. Українсько-англійський словник / уклад. К. Андрусишин, Я. Крет. Т*оронто*: University of *Toronto* Press, 1955. URL: https://e2u.org.ua.

102. Cambridge Dictionary. URL: https://dictionary.cambridge.org.

103. Collins Dictionary. URL: https://www.collinsdictionary.com.

104. Macmillan Dictionary URL: https://www.macmillandictionary.com.

105. *Merriam-Webster. URL:* https://www.merriam-webster.com.

106. Oxford Learners' Dictionaries URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com.

ДОДАТКИ

Додаток А

Класифікація концептуальної метафори,

запропонована лінгвістами Дж. Лакоффом та М. Джонсоном

Додаток Б

Головні концепти, що лежать в основі темпоральних метафор

(за Дж. Лакоффом та М. Джонсоном)

Концепт «рух»	• Час – це те, що рухається до вас • Час – це переслідувач • Час – це місцевість, через яку ви проходите
Концепт «простір»	• Час - це те, що рухається до вас • Час – це місцевість, через яку ви проходите • Час – це (обмежена) ємність
Концепт «ресурс»	• Час – це ресурс (товар) • Час – це гроші
Концепт «сутність»	• Час – це переслідувач • Час – це сутність, що вносить зміни

Додаток В

Методологія дослідження просторової метафори в англо-українському перекладі (на матеріалі творів С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб»)

Додаток Г

Класифікація та частотність просторових опозицій, що лежать в основі орієнтаційних метафор у творах С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб»

Просторова опозиція	Частотність	Відсоткове співвідношення
«Всередині – ззовні»	98	37,69%
«Зверху – знизу»	74	28,46%
«Глибоко – мілко»	32	12,31%
«Близько – далеко»	17	6,54%
«Високо – низько»	13	5,00%
«Спереду – ззаду»	9	3,46%
«Повно – порожньо»	6	2,31%
«В центрі – на периферії»	5	1,92%
«Одна сторона – інша сторона»	4	1,54%
«Широко – вузько»	1	0,38%
«Довге – коротке»	1	0,38%

Додаток Д

МЕТАФОРИ, ЩО ВІДОБРАЖАЮТЬ СПРИЙНЯТТЯ ПРОСТОРУ, ВІДІБРАНІ З ТВОРІВ С. КІНГА «ОСТРІВ ДУМА», «МІСТЕР МЕРСЕДЕС» ТА «НОРМАЛЬНИЙ ШЛЮБ» ЇХ УКРАЇНОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДІВ

	Оригінал	Переклад	Прийом перекладу	Просторова опозиція
1	*It's the charmingly medieval sound a person's defenses make* ***when they go up***.	*Це той чарівний середньовічний звук, який акомпанує аргументам* ***людини, підвішеної на дибі***.	Заміна	«Зверху – знизу»
2	*Because of Big Pink's elevation, I couldn't see the beach at all from where I was sitting, fairly* ***deep in the living room***	*Через підвищену позитуру Великої Ружі зі свого місця* ***в глибині вітальні*** *я зовсім не бачив берега внизу*	Структурна перебудова	«Глибоко – мілко»
3, 4	*But the* ***surface events*** *of a country laboring under a dictatorship can appear boring, too — dictators like boring, dictators love boring — even as great changes are approaching* ***beneath the surface***.	*Але* ***поточні новини*** *з якоїсь країни з диктаторським режимом на побіжний погляд також видаються нудними — диктаторам подобається нудність, вони кохаються в нудності — навіть, якщо* ***під поверхнею*** *грядуть великі зміни.*	Заміна, повний переклад	«Зверху – знизу»
5	*The question is what you're going to do about it, assuming you're not eager to s****ee him into the ground***	*Питання тільки в тім, що ти тепер збираєшся робити, якщо припустимо, що ти не дуже мрієш* ***спровадити його під землю***	Заміна	«Всередині – ззовні»
6	*The scream of crumpling metal starts,* ***drowning out the radio***	*Починається верещання зіжмакуваного металу, в ньому*	Додавання	«Всередині – ззовні»

		тоне звук радіо		
7	*A nurse* ***swims out*** *of the red, a creature coming to look at the monkey in the cage*	*Медсестра* ***випливає*** *з червоного мороку, істота, що прийшла поглянути на мавпу в клітці*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
8	***Above, in the deepening black,*** *the first stars.*	***Вгорі, у почорнілій глибочині,*** *з'явилися перші зірки.*	Структурна перебудова	«Всередині – ззовні»
9	*Still* ***my screams filled the house*** *by the time we finished up.*	*Все одно під кінець наших вправ* ***дім повнився моїми криками.***	Структурна перебудова	«Повно – порожньо»
10	*She and Tom were* ***on the same wavelength.***	*Проте вона перебувала* ***на одній хвилі з Томом.***	Традиційний відповідник	«Зверху – знизу»
11	*I'm sure I'm* ***stepping way out of my place****, but I don't care.*	*Авжеж, я розумію, що* ***лізу не в свою справу****, але мені начхати.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
12	***I'd come a long distance toward deciding*** *to end my own life*	***Я подолав довгий шлях до рішення*** *покінчити з життям*	Повний переклад	«Близько – далеко»
13	***You're in a unique position*** *to do so, given your financial situation and marital status.*	***У тебе унікальні можливості****, зважаючи на фінансову ситуацію й громадянський стан.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
14	*I* ***considered the surface of this question*** *(the only part that seemed safe)*	***Я сковзнув по поверхні його запитання*** *(тільки на цьому неглибокому рівні я відчував себе в безпеці)*	Заміна	«Глибоко – мілко»
15	*That picture had called to* ***something deep in me***	*Але картинка зачепила* ***щось у глибині моєї душі***	Додавання	«Глибоко – мілко»
16, 17	*One other thing occurred* ***in my other life*** *before I* ***slipped through that door****, though.*	*Перш ніж я* ***прослизнув крізь ці двері****, ще одна історія випала мені* ***в іншому моєму житті.***	Повний переклад, повний переклад	«Всередині – ззовні»

18	*I couldn't see the beach at all from where I was sitting, fairly* ***deep in the living room***	*Через підвищену позитуру Великої Ружі зі свого місця* ***в глибині вітальні*** *я зовсім не бачив берега внизу*	Структурна перебудова	«Глибоко – мілко»
19	*I want to* ***shower off the day.***	*Я хочу* ***змити під душем втому від цього дня.***	Додавання	«Всередині – ззовні»
20	*I* ***slipped back to some sort of consciousness*** *in the middle of the night*	*Я* ***прийшов до тями*** *серед ночі*	Опущення	«Всередині – ззовні»
21	*I was alone and all other voices* ***dropped away.***	*опинився сам на сам і всі інші голоси* ***залишилися позаду.***	Заміна	«Близько – далеко»
22	*Even the sudden and distressing bursts of anger* ***weren't at the heart of the matter.***	*Навіть раптові й виснажливі вибухи люті* ***не грали центральної ролі.***	Заміна	«В центрі – на периферії»
23	*I didn't see how Jack could keep from* ***falling in love with her*** *right there in Terminal B.*	*Я не розумів, як це Джек не* ***закохався в неї*** *просто там, посеред терміналу Б.*	Традиційний відповідник	«Всередині – ззовні»
24	*We* ***stepped out into*** *the balmy December evening.*	*Ми* ***вийшли у*** *духмяне грудневе надвечір'я.*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
25	*I said, but I could feel* ***dread climbing my legs.***	*Сказав я, відчуваючи, як* ***жах повзе вгору мені по ногах.***	Повний переклад	«Зверху – знизу»
26	*I'm* ***stepping down on those*** *a little more.*	*Я* ***потроху їх зменшую****.*	Традиційний відповідник	«Зверху – знизу»
27	*It was wonderful to hear her laugh.* ***It filled the place up.***	*Чудово чути її сміх.* ***Дім перестав бути порожнім.***	Заміна	«Повно – порожньо»
28	***I felt the anger rising in my throat*** *like hot water.*	***Я відчув, як лють лине вгору моїм горлом****, мов гаряча вода.*	Повний переклад	«Зверху – знизу»
29	*Another* ***day was going down in glory.***	*Славний* ***день доходив свого кінця.***	Заміна	«Зверху – знизу»
30	And **my stomach dropped back where it belonged.**	Отже **мені відлягло від серця.**	Заміна	«Зверху – знизу»
31	*Someone besides Kamen, that is, whose job it was*	*То була його робота — відшаровувати*	Заміна, додавання	«Всередині – ззовні»

	to scrape caked-on grime off those troublesome unwashed pots ***in the sinks of the subconscious.***	*липкий бруд із засмальцьованих горщиків* ***у ваганах чужої підсвідомості.***		
32	*I* ***can see down up.***	***Я дивлюся на все-все.***	Заміна	«Зверху – знизу»
33	*And clear communication between selves —* ***the surface self and the deep self*** *is what I mean — is the enemy of self-doubt.*	*А чисте спілкування між собою твоїх сутностей — я маю на увазі* ***поверхневу й глибинну*** *— є ворогом непевності.*	Опущення	«Глибоко – мілко»
34	***That fever was on me again****, that hunger.*	***Мене знову охопила та лихоманка****, той самий голод.*	Заміна	«Зверху – знизу»
35	*And* ***those days are behind you*** *now?*	*А тепер* ***в тебе все позаду****?*	Заміна	«Спереду – ззаду»
36	*Just* ***put the whole thing behind*** *you and go on dancing*	***Забудь про все*** *й мерщій катай до танцю*	Традиційний відповідник	«Спереду – ззаду»
37	*No,* ***that's not even close*** *to what I felt.*	*Ні, я відчув* ***щось зовсім інше.***	Заміна	«Близько – далеко»
38	*I had many questions, and most were probably* ***beyond my ability*** *to answer.*	*Забагато мав я питань, та більшість з них перебували* ***поза моєю спроможністю*** *на них відповісти.*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
39	*If she's been* ***as close to*** *him as you think, she'll have seen the signs.*	*Якщо вона була з ним* ***у таких близьких стосунках****, як ти вважаєш, вона могла помітити якісь ознаки.*	Додавання	«Близько – далеко»
40	***Light showered down on us*** *like white rain*	***Нас рясно облило світлом****, ніби білим дощем, коли ми проходили центральний хол*	Структурна перебудова	«Зверху – знизу»

41	*And maybe the sight of the sun dropping toward the horizon and painting its golden track across the water would* ***calm me down.***	*А вид сонця, що котиться до обрію, малюючи по воді золоту доріжку, можливо,* ***мене заспокоїть.***	Традиційний відповідник	«Зверху – знизу»
42	***One day up, one day down, one day both,*** *especially if he doesn't take*	***Сьогодні піднесений, завтра пригнічений, післязавтра і те і се разом,*** *особливо якщо він не приймає*	Заміна	«Зверху – знизу»
43	***I was close on*** *the eyes, though.*	*А от про його очі* ***я майже вгадав.***	Додавання	«Близько – далеко»
44	*And your* ***doubts rise from inexperience****, which is not a dishonorable thing.*	*А ваші* ***сумніви — то від недосвідченості****, якої не варто соромитися.*	Опущення	«Високо – низько»
45	***Inside himself,*** *I think* ***he did fall down****. I think they all did.*	*Я гадаю****, в глибині душі він відчув потрясіння****. Гадаю, всі там його відчули.*	Заміна	«Глибоко – мілко», «зверху – знизу»
46	*He looked at me so solemnly* ***I felt my stomach rise a little toward my chest.***	*Він поглянув на мене так урочисто,* ***що шлунок мені мало не під горло підкотився.***	Заміна	«Високо – низько»
47, 48	*By starlight that* ***one-up, one-down look*** *was* ***weird beyond my ability to describe****.*	*Їхнє дике* ***різновекторне спрямування*** *в зоряному світлі* ***виглядало якимсь потойбічним.***	Заміна, заміна	«Зверху – знизу», «Всередині – ззовні»
49	*I did know he might have a long night with Elizabeth Eastlake* ***ahead of him.***	*Я знав, що* ***попереду в нього*** *може бути довга ніч з Елізабет Істлейк.*	Повний переклад	«Спереду – ззаду»
50	***Under no circumstances.***	***Ні в якому разі.***	Традиційний відповідник	«Зверху – знизу»
51	*I would have said '95, but rock music has largely* ***left me behind.***	*Я сказав би, це пісня 95-го, але я трохи* ***відстав від рок-музики.***	Заміна	«Спереду – ззаду»
52	*An old bon mot* ***bounced***	*Одна стара максима*	Заміна	«Всередині

	into my head, *maybe apropos, maybe not: you can lead a whore to culture*	***крутилася мені в голові***, *може доречна, може ні: можна підвести курву до культури*		– ззовні»
53	*She's* ***in the fog.***	*Вона* ***в притьмареному стані.***	Заміна	«Всередині – ззовні»
54	*He* ***took a deep breath and let it out****. It was like listening to a gust of wind blow through the telephone.*	*Він* ***важко віддихнув****, ніби вітром повіяло в телефоні.*	Опущення	«Всередині – ззовні»
55	*I think she* ***took the air out o****f his suicide plan.*	*Здається, вона* ***зіпсувала*** *йому всі плани на самогубство.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
56	*I was the last one to be repulsed by her* ***lapse into vulgarity***	*Кого-кого, а мене не вразила її* ***раптова брутальність.***	Заміна	«Всередині – ззовні»
57	*After that we both* ***lapsed into silence.***	*Далі ми обоє* ***мовчали.***	Заміна	«Всередині – ззовні»
58	***The boil finally popped its top.***	***Докипілося до того, що врешті зірвало покришку.***	Заміна	«Всередині – ззовні»
59	*The dream wasn't exactly a nightmare, but it was vivid* ***beyond my power*** *to describe in words*	*Сновидіння було не те щоб кошмаром, але його реалістичність* ***поза моєю спроможністю*** *описати це словами*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
60	*My appetite* ***was high****, my pain-level* ***low****.*	*Мій апетит мені* ***нагадував про себе****, а біль —* ***ні****.*	Заміна	«Високо – низько»
61	*It* ***burrowed into my brain*** *and came to rest.*	*А там вона* ***зарилася мені в мозок*** *і залягла.*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
62	*They're terrifyingly similar: brilliant but disassociative, incapable of empathy, really* ***only one or two doors down from*** *the sociopaths John*	*Вони всі осточортіло схожі між собою: яскраві, але глухі до пацієнта фахівці, нездатні на співчуття. Вони хіба*	Заміна	«Зверху – знизу»

	D. MacDonald used to write about.	*що* ***трохи відстають від*** *тих соціопатів, котрих описував Джон Д. Мак-Доналд.*		
63	*They* ***were drowned out*** *by the voice of a man standing in a thicket of microphones.*	*Їх* ***перекрив голос чоловіка****, що стояв в щільному оточенні мікрофонів.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
64	*And I wonder if he wasn't,* ***in his heart of hearts****, glad to see her go.*	*А ще мені здається, що* ***десь в самісінькій глибині душі*** *він міг зрадіти, що вона так зробила.*	Традиційний відповідник, додавання	«В центрі – на периферії»
65	*And that was when* ***the itch descended on*** *my missing arm like a swarm of bees.*	*І тут така* ***сверблячка охопила*** *мені відсутню руку, ніби там згори вниз комашилися бджоли.*	Заміна	«Зверху – знизу»
66	*I tried to say Nothing, but I was asleep before* ***the word could come out.***	*Я хотів відповісти — нічого, але заснув раніш, ніж* ***вимовилося слово****.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
67	*Miss Eastlake's* ***fogged out again.***	*Міс Істлейк* ***знову в тумані****.*	Структурна перебудова	«Всередині – ззовні»
68	*And she won't be able to explain, because she****'s*** ***headed into the fog*** *for good now."*	*А вона сама не буде в змозі цього пояснити, бо вже* ***заглиблюється у безпам'ятство*** *без вороття.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
69	*And I thought that if I wasn't able to* ***take some of the pressure off his boiler****, he was apt to have another seizure right in front of me.*	*А ще я вирішив, що якщо не зможу* ***притишити кипіння в цьому казані****, в нього зараз, прямо переді мною почнеться припадок.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
70	*How a man who couldn't read for more than five minutes at a stretch could deal with correspondence* ***was beyond me****.*	*Як може управлятися з паперами людина, неспроможна читати довше п'яти хвилин, —* ***для мене***	Заміна	«Всередині – ззовні»

		лишалося загадкою.		
71	***The itch*** *in my missing arm* ***deepened****. By now it felt almost like a friend.*	***Свербіння*** *в правій руці* ***поглибилося****. Тепер воно відчувалося майже приятельськи.*	Повний переклад	«Глибоко – мілко»
72	*What they were looking at had come from a place* ***beyond talent****.*	*Те, на що вони дивляться, прийшло звідкись* ***поза межі таланту****.*	Додавання	«Всередині – ззовні»
73	*Things are still mighty black* ***on the left side of my world****, Edgar.*	***На лівому боці мого світу*** *речі так і залишаються зовсім чорними, Едгаре.*	Повний переклад	«Одна сторона – інша сторона»
74	*She probably just ate the wrong thing* ***on top of too much sun****.*	*Певне, вона з'їла щось погане,* ***та ще й спека додалася****.*	Заміна	«Зверху – знизу»
75	***Don't let the grass grow under your heels.***	***Без руху й камінь обростає****.*	Заміна	«Зверху – знизу»
76	*I just thought I heard* ***a little cloud in your voice.***	*Мені почулася* ***якась непевність у тебе в голосі.***	Заміна	«Всередині – ззовні»
77	*I guessed that doing that might be considered poor etiquette* ***in their world.***	*я вирішив, що питатися про такі речі вважається неетичним* ***в їхніх колах.***	Заміна	«Всередині – ззовні»
78	*But* ***don't get your hopes up too high****, okay?"*	*Але* ***не покладай аж таких великих надій****, о'кей?*	Традиційний відповідник	«Високо – низько»
79	***Below the music****, the shells whispered.*	***Під сподом музики*** *мурмотіли мушлі.*	Додавання	«Зверху – знизу»
80	*Wireman* ***swam into existence*** *around the window where his brain swam on the Gulf.*	*Ваєрмен* ***виринав у буття*** *навкруг віконця, в якому плавав у Затоці його мозок.*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
81	*The threatened lecture* ***still seemed distant to me****, and I wanted him out of there.*	*Страшна лекція* ***здавалася ще такою далекою****, до того ж мені хотілося, щоб він уже пішов.*	Додавання, опущення	«Близько – далеко»
82	*So I turned up the radio, which I'd turned down to*	*Отже я зробив голосніше радіо, яке*	Опущення	«Глибоко – мілко»

	talk on the phone, and there was Axl Rose, ***screaming ever deeper into*** *"Welcome to the Jungle."*	*був притишив на час телефонної розмови, і там* ***заверещав*** *Ексл Роуз, «Ласкаво запрошуючи в джунглі».*		
83	*I was painting I felt* ***filled up*** *and fully realized in some basic way I had never understood before coming to Duma Key.*	*Я почувався* ***щасливим****, коли гуляв берегом, снідав чи пив пиво, сам або з Ваєрменом.*	Заміна	«Повно – порожньо»
84	*He's back* ***on his meds****.*	*Він знову* ***почав приймати медикаменти****.*	Заміна	«Зверху – знизу»
85	*Donald the Timid Deer rang a very faint bell,* ***way down deep***	*Дональд-динозаврик чимсь невловимим відгукнувся* ***десь у глибині моєї душі***	Заміна	«Глибоко – мілко»
86	*And hating myself more for knowing,* ***in the deep reaches of my heart****, that if one of them had to sicken that way, I was glad it had been her.*	*І ще більше,* ***в самісінькій глибині серця****, ненавидячи себе за те, що мені тоді було легше від того, що так важко хворіла цямоя дочка, а не інша.*	Заміна	«Глибоко – мілко»
87	*I hope you will excuse my* ***brief descent into*** *what some might call Bobbittry when I say there is no finer art community in America.*	*Сподіваюсь, ви вибачите мені* ***короткий екскурс у*** *те, що дехто назвав би «боббітнею», коли я скажу, що у всій Америці нема елегантнішої арт-спільноти.*	Заміна	«Зверху – знизу»
88	*Every word I had prepared* ***had gone out of my mind*** *except for the very first line*	*Всі заздалегідь заготовлені слова* ***випурхнули мені з голови****, окрім найпершої, жахливо доречної фрази*	Заміна	«Всередині – ззовні»
89	***In my other life*** *I was in the building trade. I knew I was good at that,*	***У моєму іншому житті*** *я займався будівельними*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»

	because I landed jobs. ***In my current life*** *I paint pictures.*	*справами. Там я був цілком на своєму місці, це точно, бо я давав роботу багатьом людям.* ***У теперішньому своєму житті*** *я малюю.*		
90	*The silence* ***was spinning out****, but I no longer dreaded it.*	*Тиша* ***напружувалася****, але мене вона більше не лякала.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
91	*I thought of* ***not letting down*** *the people who worked for me.*	*Я думав, як би* ***не підвести*** *людей, котрі на мене працюють.*	Традиційний відповідник	«Зверху – знизу»
92	*People say* ***night falls****, but down here* ***it rises****.*	*Кажуть, що* ***ніч спадає****, але тут вона* ***підноситься****.*	Повний переклад	«Високо – низько»
93	*But of course he'd been traveling all day and* ***was far from his best****.*	*Навіть надчутливий Камен не завважив, що щось тут не так — звісно, він цілий день був у дорозі і* ***почувався не найкраще****.*	Заміна	«Близько – далеко»
94	*For a moment* ***the old frost descended on my brain***	*На мить колишня* ***відмороженість затяла мені мозок***	Заміна	«Зверху – знизу»
95, 96	*What it did* ***to the surface of things****, and what it seemed to suggest about what was inside,* ***hunting a way out.***	*Що воно робить* ***з поверхнею речей****, що висвітлює в їх глибині, що* ***виймає звідти.***	Повний переклад, заміна	«Глибоко – мілко», «всередині – ззовні»
97	*But all that's a long time ago,* ***much booze under the bridge since***	*Але все це було давним-давно,* ***багато віскі витекло з тієї пори***	Заміна	«Зверху – знизу»
98	*It might not mean anything — I'm trying to* ***keep my hopes low*** *— but I've seen this before.*	*Це може нічого не означати, я намагаюся* ***приглушити власні надії****, але таке вже траплялося раніше.*	Заміна	«Високо – низько»

99	*How much would have changed if I'd* ***pushed everything else aside*** *and gone hunting for it.*	*Що б могло змінитися, якби я тоді* ***покинув усі справи*** *й кинувся на його пошуки.*	Заміна	«В центрі – на периферії»
100	*By the end of that call she was crying and saying she'd never had such a gutty,* ***come-from-behind patient.***	*Під кінець нашої розмови вона вже плакала, повторюючи, що ніколи більше не матиме такого терплячого,* ***просто нереального пацієнта.***	Заміна	«Спереду – ззаду»
101	*Sounds like quite* ***a trip down memory lane.***	*На слух, ніби* ***чиясь нарко-ностальгійна галюцинація.***	Заміна	«Зверху – знизу»
102, 103	*The original had* ***invited the world in****. Its successor — El Palacio —* ***told the world to stay the hell out.***	*Оригінальний будинок* ***був відкритий цілому світу****. Його наступник — Ель Паласіо —* ***посилав світ під три чорти.***	Заміна, заміна	«Всередині – ззовні», «всередині – ззовні»
104	*And although he was still wearing the same black bathing singlet, it was now* ***under severe stress***	*І був він у тому ж чорному купальному костюмі, хоча тепер той* ***виглядав йому затісним***	Заміна	«Зверху – знизу»
105	*For a little while one can see everything so clearly… and at the same time one knows the wind will die and* ***one's glider will sink back into the mist again.***	*На якусь мить бачиш все навкруги так ясно... і в той же час усвідомлюєш, що* ***вітер вщухне і твій планер знов зануриться в туман.***	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
106	*And* ***at the bottom****, all tragedies are stupid.*	*А* ***в сухому залишку*** *всі трагедії об'єднує їх безглуздість.*	Заміна	«Глибоко – мілко»
107	*I didn't know if I would or not, but I recognized her signs of growing agitation from my own* ***not-so-distant past.***	*Я не знав, зроблю я це чи ні, але мій власний* ***недавній досвід*** *підказав мені, що напруга в ній*	Опущення, заміна	«Близько – далеко»

		зростає.		
108	*And that to sell it would be to deny my own life, and all the pain* ***I had undergone*** *to reclaim it.*	*І її продаж стане відмовою від цього життя й від болю,* ***крізь який я пройшов****, щоби його відновити.*	Додавання	«Зверху – знизу»
109	***The size of this crowd is outside of my experience.***	***Такого натовпу в нас ще ніколи не збиралося.***	Заміна	«Всередині – ззовні»
110	*But after years of fighting* ***to keep our corporate heads above water****, it feels strange to be carried along this way.*	*Але після довгих років намагань нашої компанії* ***триматися свого курсу в бурхливій течії****, дивно спостерігати, куди нас врешті винесло.*	Заміна	«Зверху – знизу»
111	*All these people had* ***come back into my life*** *for one night.*	*Всі ці люди* ***повернулися до мого життя*** *лише на один вечір.*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
112	*How can you* ***have something this big inside you*** *and not know?*	*Як це можливо,* ***мати такий талант*** *і самому не знати про нього?*	Заміна	«Всередині – ззовні»
113	*My eyes began to sting and* ***a lump rose in my throat****.*	*Мені почало щипати очі,* ***до горла підступив клубок****.*	Заміна	«Зверху – знизу»
114	***Color rose up his neck****.*	***Шия йому почервоніла****.*	Заміна	«Зверху – знизу»
115	*"The same goes back to you," Pam said,* ***sizing him up***	*— Навзаєм, — відповіла вона,* ***міряючи його поглядом***	Традиційний відповідник	«Зверху – знизу»
116	*I smiled back, but I was having* ***that I'm-in-a-dream feeling*** *again.*	*Я посміхався їй, але знову почувався* ***в тім стані не-зовсім-реальності****.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
117	*The murmur of the crowd behind us had either*	*Мурмотіння натовпу позаду нас чи то*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»

	stopped or ***my ears had filtered it out****.*	*припинилося, чи то* ***мої вуха його відфільтровували****.*		
118	***Is she out?***	***Вона в безпам'ятстві?***	Заміна	«Всередині – ззовні»
119	*Dario, Jimmy, and Alice had* ***put into the thing***	*Даріо, Джимі й Аліса* ***доклали стільки зусиль до його організації***	Заміна	«Всередині – ззовні»
120	*My* ***moment in the sun****, she'd called it.*	*Тому, що сама якось називала це моєю* ***миттю на осонні****.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
121	*I had three aspirin in my pants pocket. I* ***fished them out*** *and swallowed them with some of Wireman's coffee.*	*В кишені штанів я мав три пігулки аспірину.* ***Виловив їх****, вкинув до рота й запив ваєрменовою кавою.*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
122	*It was a child's picture, but the talent that had created it was* ***beyond doubt****.*	*Картина була дитячою, але те, що її намалювала талановита дитина, було* ***поза всякими сумнівами****.*	Додавання	«Всередині – ззовні»
123	*We're all* ***in the same rowboat***	*Ми всі* ***в одному човні***	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
124	*She tries to explain her* ***deepest fear***	*Ліббіт намагається пояснити свої* ***найбільші страхи***	Заміна	«Глибоко – мілко»
125	*Then she giggled, and* ***a stone rolled off my heart.***	*Потім захихотіла і* ***камінь відкотився в мене з серця****.*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
126	*I looked at the pool, aware of a very middle-class* ***flush rising in my cheeks.***	*Відвернувшись, я втупився в басейн, відчуваючи, як* ***щоки в мене спалахнули*** *типовою буржуазною сором'язливістю.*	Заміна	«Зверху – знизу»
127	***Down to the ground.***	***Абсолютно в яблучко.***	Традиційний відповідник	«Зверху – знизу»
128	*The first four were more congratulations, which* ***fell on my aching head***	*Чотири перших виявилися поздоровленнями, що*	Заміна	«Зверху – знизу»

	like pellets of hail on a tin roof.	***проторохкотіли по моїй болящій голові**, мов градові дробини по залізному даху.*		
129	*I nodded, because he **wasn't that far off.***	*Я кивнув, бо, схоже, він **мав рацію.***	Заміна	«Близько – далеко»
130	*"I don't like it either," I said, but that was **far from the truth**.*	*— Мені воно теж не подобається, — сказав я, хоча це було **далеким від правди.***	Повний переклад	«Близько – далеко»
131	*For the next four hours, I **slipped in and out of Libbit's world.***	*Наступні чотири години я **то занурювався у світ Ліббіт, то вигулькував на поверхню.***	Додавання	«Всередині – ззовні»
132	*That one silver eye peered at me, seeming **to drill into my brain***	*Сріблясте око втупилося в мене, воно мов **свердлило мені мозок***	Структурна перебудова	«Всередині – ззовні»
133	*He listened to our story with **mounting amazement***	*Він слухав нашу розповідь з **непідробним здивуванням***	Заміна	«Зверху – знизу»
134	*For once, **under pressure**, it came through.*	*Цього разу, **під тиском**, вона спрацювала*	Повний переклад	«Зверху – знизу»
135	*Slow, **shallow respiration** coming from Minnesota.*	*Повільні **поверхові віддихи** доносилися до мене з Міннесоти.*	Повний переклад	«Глибоко – мілко»
136	*And God knows what else as a result of brain injuries **that were beyond diagnosis** in 1925.*	*І бозна-ще якими розладами, котрі **годі й намагатися було діагностувати** у двадцяті роки.*	Зміна	«Всередині – ззовні»
137	*Sometimes it was more like a… **a wave that came out of her pictures**, and from using her pencils.*	*Іноді не більше як... ну, як **подих від її малюнків**, і від малювання її олівцями.*	Заміна, опущення	«Всередині – ззовні»
138	***A phrase rose to my lips**, from where I don't know, only that it wasn't my*	***В мене на язиці зачесалися слова**, не знати звідки, але*	Заміна	«Зверху – знизу»

	own	*вони точно не були моїми*		
139, 140	*Perse was a bad doll instead of a good doll, she was* ***out of control*** *and* ***getting out-of-controller*** *all the time, she had to be sent away.*	*Персе виявилася не гарною, а поганою лялькою, вона була* ***неслухняна*** *і весь час* ***робила якісь капості****, її треба було позбутися.*	Заміна, заміна	«Всередині – ззовні»
141	*Because Kamen and Tom, although close, stood just* ***outside the charmed circle*** *of those who really mattered to me.*	*Тому що Камен і Том, хоча й близько, але все'дно стояли* ***за межею зачарованого кола*** *з тих, хто є мені найближчими.*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
142	***Outside****, the wind and surf continued to roar.* ***Inside****, my heart was pounding almost as hard as the waves breaking on the beach.*	***Надворі*** *не вщухав вітер, і прибій працював невтомно. Серце* ***у мене в грудях*** *гупало важко, майже як ті хвилі, що гатили в берег.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
143	*My address book was back at Big Pink, and her telephone number* ***had gone entirely out of my head.***	*Адресна книжка моя залишилася у Великій Ружі, а її телефонний номер* ***геть стерло в мене з пам'яті.***	Заміна	«Всередині – ззовні»
144	*I went back in, still feeling like two Edgars, one earthbound, the other* ***floating above the earthbound*** *Edgar's head, and picked it up.*	*Я пішов до нього, — все ще відчуваючи себе як два Едгари, один приземлений, а інший* ***ширяє над головою цього приземленого****, — і взяв слухавку.*	Додавання	«Зверху – знизу»
145, 146	***Edgar-down-below*** *saw all the mundane things of a sunshiny Florida morning on Duma Key.* ***Edgar-over-my-head*** *saw more.*	***Нижній Едгар*** *на острові Дума в ранковому флоридському світлі бачив лише звичайні речі.* ***Едгар, що плавав над моєю головою****, бачив*	Повний переклад, додавання	«Зверху – знизу»

		більше.		
147	*I worked quickly, resisting the urge to* ***go into detail***	*Працював я швидко, опираючись спокусі* ***деталізувати***	Опущення	«Всередині – ззовні»
148	*Somewhere* ***in the back of my mind*** *had been a clear narrative thread:*	*Десь* ***у глибині мого мозку*** *засів чіткий план:*	Заміна	«Всередині – ззовні»
149	*He* ***fell silent.***	*Він* ***обірвав себе.***	Заміна	«Зверху – знизу»
150	*Jack looked nervously toward where the sunken path — which really did look as if it had been big enough to accommodate a cart or even a truck, once upon a time —* ***dropped down and out of sight.***	*Джек нервово поглядав туди, де стежка — вона дійсно виглядала годящою хоч для воза, хоч для вантажівки —* ***западала, гублячись з поля зору.***	Додавання	«Зверху – знизу», «всередині – ззовні»
151	*"Sure," Jack said, sounding really* ***out of temper*** *for the first time since I'd met him.*	*— Авжеж, — відповів Джек таким* ***безрадісним голосом****, якого я до цього дня ніколи не чув від нього.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
152	*Because, muchacho, you****'re in mourning.***	*Тому що ти, мучачо, зараз* ***перебуваєш в жалю.***	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
153	*I can do this, I thought… and then* ***thought sideways.***	*Згадалося — я можу це зробити.., і я* ***почав думати довкіл.***	Заміна	«В центрі – на периферії»
154	*That's what Nan Melda is,* ***scared near to death****.*	*Ось яка Няня Мельда,* ***перелякана всмерть****.*	Традиційний відповідник	«Близько – далеко»
155	*I could see Jack's* ***Adam's apple sliding up and down in his throat*** *again.*	*Я помітив, що в Джека* ***на горлі знов ожив борлак***	Заміна	«Зверху – знизу»
156	*It was still a female voice, but it was* ***edging closer to*** *Jack's all the time.*	*Голос в неї все ще залишався жіночим, проте він постійно* ***наближався до*** *Джекових інтонацій.*	Повний переклад	«Близько – далеко»
157	*God help you if you can*	*Бог допоможе вам,*	Заміна	«Зверху –

	— don't you dare ***commit the immorality of stopping on the surface.***	*якщо ви спроможні творити, — боронь Боже вас* ***упасти в розпусту поверховості.***		знизу»
158	*I wanted food, but first I wanted* ***to pour something down my burning throat.***	*Я хотів їсти, але спершу хотілося* ***чимось промочити палаюче горло.***	Заміна	«Зверху – знизу»
159	*Here were three people standing on the veranda of Heron's Roost, waving, as a big old touring car motored down the crushed shell driveway toward the stone posts and* ***the sane world beyond.***	*На нім троє людей, стоячи на веранді Гнізда Чаплі, махали услід великому старовинному автомобілю типу фаетон, що від'їжджав по посипаній кришеними мушлями алеї до воріт і далі, у* ***притомний світ за ними.***	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
160	*She* ***was at the peak of her talents.***	*Вона якраз* ***перебувала у самому розквіті свого таланту.***	Заміна	«Зверху – знизу»
161	*Re-creating real life is even* ***beyond the thing*** *from the Gulf.*	*Повернення життя навіть* ***поза можливостями істоти*** *з Затоки.*	Додавання	«Всередині – ззовні»
162	*he has the air of a man* ***beyond surprise, beyond shock****, but of course this will turn out not to be so.*	*він виглядає людиною* ***поза здивуванням, поза шоком****, хоча, звичайно, це далі виявиться зовсім не так.*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
163	*She has no time to listen, although she* ***spares a thought for*** *Libbit — why has Libbit not drowned the china figure?*	*Їй нема коли слухати, хоча думкою вона* ***встигає повернутися до*** *Ліббіт — чому Ліббіт не втопила порцелянову фігурку?*	Заміна	«Повно – порожньо»
164	*In the moonlight her face*	*У місячному сяйві її*	Заміна	«Повно –

	is ghastly and ***full of knowing****.*	*обличчя* ***світиться*** *мертвотною блідістю і* ***безмежним знанням.***		порожньо»
165	*But* ***in my mind's eye*** *I kept seeing how the storms had dealt with the mansion that had once dominated this end of Duma Key,*	*Але* ***перед моїм внутрішнім зором*** *постала картина того, що зробили з садибою,*	Заміна	«Всередині – ззовні»
166	*Jack looked from Wireman to me, his young face* ***full of horror.***	*Джек подивився на Ваєрмена, перевів погляд на мене, його юне обличчя* ***скривилося від жаху.***	Заміна	«Повно – порожньо»
167	*Above us, the sky* ***had deepened to an indigo*** *that would soon be violet.*	*Небо над нами* ***стало кольору індиго****, який скоро перетвориться на фіолетовий.*	Заміна	«Глибоко – мілко»
168	*My head was throbbing and* ***my chest was on fire****.*	*Голова в мене трусилася,* ***у грудях мені пекло вогнем****.*	Структурна перебудова	«Зверху – знизу»
169	*And the last* ***piece fell into place.***	*Плівки вистачило і остання* ***деталь встала на місце****.*	Заміна	«Всередині – ззовні», «зверху – знизу»
170	*And from the blackness under the house, where that bony bed lay six feet deep, a darker shadow slipped free and* ***stepped into the moonlight.***	*А з чорноти під будинком, з їхнього кощавого, шестифутової глибини ложа, з'явилася темніша тінь і* ***зробила крок у світло місяця.***	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
171	*Most believe in generosity* ***on their own terms****, and underneath (****not so deep****, either)*	*Більшість із них припускають щедрість тільки* ***на своїх власних умовах*** *і під сподом (****не так уже й глибоко****, по правді)*	Повний переклад, додавання	«Зверху – знизу, «глибоко – мілко»
172	*The watery eyes that always seemed* ***on the***	*Ті її водянисті очі, що, здавалося,*	Повний переклад	«Зверху – знизу»

	verge of tears.	*завжди перебувають* ***на межі сліз***.		
173	*Shirley is a fat pig, all too fond of the company product, but he wants* ***to stay on her good side***.	*Ширлі жирна свиня, завелика любителька продуктів компанії, але йому хочеться* ***залишатися приємним для неї***.	Заміна	«Одна сторона – інша сторона»
174	*Much safer that way. She* ***has a crush on him****, and that helps.*	*Так набагато безпечніше. Вона* ***западає на нього****, і це зручно.*	Заміна	«Зверху – знизу»
175	***It's a big ten-four on the chocolate****, my friend.*	***Добре вас чую, прийняв-пойняв****, друже мій.*	Заміна	«Зверху – знизу»
176	*He likes to* ***keep an eye on*** *Jerome, he likes to know about Jerome*	*Він любить* ***підглядати за*** *Джеромом, йому подобається знати все про Джерома*	Традиційний відповідник	«Зверху – знизу»
177	*Sorry we kind of* ***got off on the wrong foot.***	*Перепрошую за те, що ми спочатку трохи були* ***не порозумілися.***	Традиційний відповідник	«Зверху – знизу»
178	*By pursuing it he* ***is skating well beyond the bounds*** *of what is legal and he knows it*	*Займаючись цим, він* ***вислизає за межі*** *правових рамок, сам чудово це розуміючи*	Опущення	«Всередині – ззовні»
179	*Thing Two came shortly afterward, but it was Thing One that* ***settled Brady on his target****, because it radically upped the chances of a successful getaway.*	*Річ Друга народилася невдовзі по тому, але саме Річ Перша* ***визначила для Брейді вибір цілі****, бо вона радикально підвищувала шанси на успішну втечу.*	Структурна перебудова	«Зверху – знизу»
180	*The shrink* ***put her on pills****, and she got better.*	*Психотерапевт* ***посадив її на пігулки****, і їй стало краще.*	Заміна	«Зверху – знизу»
181	*If it* ***bears on*** *my little problem, shoot.*	*Якщо це* ***в'яжеться з*** *моєю маленькою проблемою, то вперед.*	Заміна	«Зверху – знизу»
182	*His last thought before*	*Перед тим як*	Заміна	«Зверху –

	*he **goes under** is of how Mr. Mercedes's poison-pen letter finished up.*	***поринути в сон**, його остання думка про те, чим закінчується цей лист анонімного Містера Мерседеса.*		знизу»
183	*I think you're **under the impression** that I came looking for work, and that's not the case.*	*Мені здається, що ви **думаєте**, ніби я прийшов у пошуках роботи, але справа не в тому.*	Заміна	«Зверху – знизу»
184	*She fills it out quickly, speaking occasionally **under her breath***	*Вона її швидко заповнює, одночасно **впівголоса** промовляючи якісь фрази*	Заміна	«Зверху – знизу»
185	*Did either he or Pete ever **raise the possibility?***	*Чи він або Піт коли-небудь **розглядали таку можливість?***	Заміна	«Високо – низько»
186	*Janey says this, then **falls silent** long enough for Hodges to sip some of his new cup of coffee and eat a cookie.*	*Джейні промовляє це, а потім **замовкає** на час настільки довгий, що Ходжес встигає відпити кави з нової чашки і з'їсти коржик.*	Традиційний відповідник	«Зверху – знизу»
187	*You**'ll go down in history.***	*Ти **ввійдеш в історію.***	Традиційний відповідник	«Зверху – знизу»
188	*Then, at long last, she **gets down to business.***	*І тільки після всього того, нарешті, вона **переходить до справи.***	Традиційний відповідник	«Зверху – знизу»
189	*He **is far from sure** about these last two.*	*Він **далебі не певен** щодо двох останніх.*	Заміна	«Близько – далеко»
190	*He **has gone so far** as to research this on the Internet.*	*Він **зайшов аж так далеко**, що навіть провів пошук щодо цього в інтернеті.*	Додавання	«Близько – далеко»
191	*But he**'s far beyond worrying** about such things.*	*Але він **уже далеко перейшов за ту межу, коли варто непокоїтися** через такі речі.*	Додавання	«Близько – далеко»
192	***High tea in hell**, he thinks, but at least she's*	*«**Пекельно пополуднала, хай їй***	Заміна	«Всередині – ззовні»

	dressed: jeans and a City College sweatshirt.	***чорт**, — думає він, — але вона хоча б одягнена: джинси і светрик з логотипом Міського коледжу».*		
193, 194	*Right now it all seems like an awful lot of work.* ***A long row to hoe. A high mountain to climb.***	*Зараз усе це здається неміряною купою роботи.* ***Довжелезним рядком, який сапати й сапати. Височенною горою, на яку лізти й лізти.***	Додавання	«Довге – коротке», «високо – низько»
195	*His jowly face is pasty except for* ***the clownish spots of red high on his cheeks.***	*Його одутле обличчя хворобливо бліде, якщо не рахувати* ***червоних клоунських плям високо на щоках.***	Повний переклад	«Високо – низько»
196	*Mrs. Wilcox* ***speaks very highly of you.***	*Місіс Вілкокс* ***оцінює вас дуже високо.***	Заміна	«Високо – низькио»
197	*Mrs. Trelawney with all those tics and insecurities just* ***below a thin crust of defiance?***	*Місіс Трелоні з усіма її сіпаннями і непевністю* ***під тоненькою кіркою викличного поводження?***	Додавання	«Зверху – знизу»
198, 199	***She's got more on her mind****, but that's as far as she gets before Knockout Bod One* ***goes into action.***	***У неї є ще щось на думці****, але їй вдається промовити тільки це, перш ніж Чумове Тіло № 1* ***розпочинає бійку****.*	Додавання, заміна	«Зверху – знизу»
200	*Now the kid's look is one of utter incomprehension, as if Hodges just* ***lapsed into a foreign language****, but that's all right.*	*Тепер вираз обличчя малого виказує цілковите нерозуміння, немов Ходжес* ***бовкнув щось іноземною мовою****, але з цим гаразд.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
201	*Foster's face* ***breaks into a grin****.*	*Обличчя «Фостера»* ***розпливається в***	Заміна	«Всередині – ззовні»

		усмішці		
202	*Every time you turn it on, you**'re opening a window into your life.***	*Кожного разу, як ви його вмикаєте, ви **відчиняєте вікно у ваше життя.***	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
203	*She **had gone into hysterics** during one of those station visits, he remembers.*	*Вона **впала в істерику** під час одного з тих її візитів до управління, пригадує він.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
204	*Not when he came here already determined to investigate the bastard, and to **sweet-talk her into helping him.***	*Не після того, як він прийшов сюди уже цілком налаштований на пошуки цього сучого сина, щоб **солодкими теревенями вмовити її йому допомогти.***	Заміна	«Всередині – ззовні»
205	*The woman heard Augie's slightly **out-of-breath approach**, and turned.*	*Жінка дочула трохи **захекане наближення** Оґі й обернулась.*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
206	*They're wondering **if I'm riding into the Kingdom of Dementia in the Alzheimer's Express***	*Вони загадуються, **чи не від'їжджаю я до королівства Деменції на Альцгаймер-експресі***	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
207	*Even if the psycho is telling the truth about feeling no urge to perpetrate another mass slaughter (unlikely, but **not out of the question**), he's still extremely interested in death.4*	*Навіть якщо цей псих дійсно каже правду, ніби він не прагне вчинити ще одного масового вбивства (малоймовірно, хоча **не поза питанням**), він усе ще неймовірно зацікавлений у смерті.*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
208	***Out of options**, Brady rolls his cart forward.*	***Позбавлений вибору**, Брейді котить уперед свій візок.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
209	*That **seems above and beyond**.*	*Це **здається більшим за***	Заміна	«Зверху – знизу»

		очікуване.		
210	*And as "Respect Yourself" plays* ***in the middle of his head****, he goes on Debbie's Blue Umbrella to see if there's a message from the fat ex-cop.*	*Коли* ***всередині його голови*** *вже звучить «Поважай себе», він заходить на «Блакитну Парасольку Деббі» подивитися, чи нема там повідомлення від жирного екс-копа.*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
211	*He could have some kind of job where he meets the public, because he's got a fair amount of* ***surface charm.***	*Він може мати таку роботу, де контактує з різними людьми, бо в нього доволі великий запас* ***зовнішньої чарівливості****.*	Повний переклад	«Глибокий – мілкий»
212	***There's more to people than their surfaces****, after all.*	***У людях криється більше, ніж видно з їх поверхні****, врешті-решт.*	Додавання	«Глибокий – мілкий»
213	*The young man in the picture* ***may have a cauldron of crazy boiling away behind his bland face***	*У цьому юнаку з фотографії,* ***поза його невинним обличчям, може кипіти цілий казан божевілля***	Структурна перебудова	«Всередині – ззовні», «спереду – ззаду»
214, 215	*A terrible question* ***surfaces in his mind****, like one of the snakes always* ***lying in wait for*** *Pitfall Harry*	*Жахливе питання* ***вигулькує в його голові****, на кшталт тієї змії, що завжди* ***лежить в очікуванні*** *на Пітфола Гаррі*	Заміна, повний переклад	«Глибоко – мілко», «всередині – ззвоні»
216	*Which* ***in this deep recession*** *few can afford to buy.*	*Які мало хто може собі дозволити купувати* ***в часи глибокої економічного рецесії.***	Опущення, додавання	«Глибокий – мілкий»
217	*Guy's so* ***deep in debt*** *he should change his name to Captain Nemo.*	*Парубок так* ***глибоко в боргах****, що міг би змінити собі ім'я на капітан Немо.*	Повний переклад	«Глибокий – мілкий»
218	*Two or three pretty*	***Плюс*** *дві чи три*	Заміна	«В центрі –

	kitties ***on the side****.*	*гарненьких кицюні-коханки.*		на периферії»
219	*Or maybe she* ***was just so deep in her own*** *thoughts she ignored it.*	*А може, вона* ***була так глибоко занурена у власні думки****, що проігнорувала його.*	Додавання	«Глибоко – мілко»
220	*Hodges* ***was deeply embarrassed***	*Ходжес* ***опинився в глибокому замішанні***	Структурна перебудова	«Глибоко – мілко»
221	***You're up****, buddy.*	***Твоя черга****, друже.*	Традиційний відповідник	«Зверху – знизу»
222	*He's got* ***plenty on his conscience*** *already, but he guesses it can bear a little more weight.*	*У нього вже* ***достатньо всякого на совісті****, але він здогадується, що може витримати ще трішки більший тягар.*	Додавання	«Зверху – знизу»
223	*He wakes up in the small hours of Thursday morning, takes a leak, starts back to bed, and stops,* ***eyes widening****.*	*Він прокидається перед світанком четверга, іде відлити, розвертається, щоб повернутись до ліжка, і застигає,* ***очі в нього розширені****.*	Структурна перебудова	«Широко – вузько»
224	*The satisfaction of knowing that* ***as they approached their Silver Anniversary****, the course was still steady as she goes.*	*Удоволення від певності того, що* ***з наближенням до срібного ювілею****, їхній курс залишається так само незмінним, як і завжди.*	Структурна перебудова	«Близько – далеко»
225	*In 2009,* ***twenty-five years down the road from*** *their I-do's*	*У 2009-му,* ***через двадцять п'ять років після*** *їхнього «згодні»*	Заміна	«Зверху – знизу»
226	*The lump had lingered for another month or so, then* ***went away*** *on its own.*	*Пухлина протривала ще десь із місяць, а потім* ***зникла*** *сама.*	Заміна	«Всередині – ззовні»
227	***The deeper she went****, the*	***Що глибше вона***	Заміна	«Глибоко –

	more exasperated she became.	***занурювалася**, то дужче дратувалася.*		мілко»
228	*You'd think they were tottering* ***on the edge of bankruptcy***	*Можна подумати, вони балансують* ***на межі банкрутства***	Повний переклад	«Зверху – знизу»
229	*There was something about* ***that which went beyond the embarrassment*** *a man might feel about a sexual kink.*	*В цьому могло критися* ***щось глибше за соромливість*** *чоловіка через власні сексуальні примхи.*	Опущення	«Всередині – ззовні»
230	*Bob* ***had strongly advised against this***	*Боб* ***наполегливо його відраджував від цього кроку***	Додавання	«Одна сторона – друга сторона»
231	*Then* ***a thread of disquiet formed in her midsection, stretching from the middle of her breastbone down to the pit of her stomach.***	*А тоді з* ***поганих передчуттів, що були вже звили собі кубельце в неї під серцем, перекинулася нитка на грудну кістку і сягнула звідти вниз, їй у надчерев'я.***	Додавання	«Всередині – ззовні», «зверху – знизу»
232	*If she was the original* ***out-of-sight, out-of-mind girl****, then her balding, coin-collecting, Cub Scouting husband was the original everything-polished*	*Якщо вона зроду була* ***дівчиною типу «як з очей, так і з думки»****, то її полисілий чоловік, нумізмат і ватажок скаутів-вовченят, був зроду й завжди хлопчиком чистьохою*	Додавання	«Всередині – ззовні»
233	*His insanity was like* ***an underground sea.***	*Його божевілля було немов* ***підземне море.***	Повний переклад	«Зверху – знизу»
234	*The kitchen she knew so well was wavering in front of her as more* ***tears rose in her eyes.***	*Кухня, яку вона так добре знала, замерехтіла перед нею, дедалі дужче* ***сльози застилали їй очі.***	Заміна	«Зверху – знизу»
235	*That* ***crampy heaviness was back in her bowels, too.***	*І та* ***судомна важкість також знову повернулася до***	Повний переклад	«Всередині – ззовні»

		її нутра.		
236	***I was low***, *but* ***I'm not now***	***Я була зажурилися***, *але* ***тепер усе вже минулося***	Заміна	«Високо – низько»
237	*A stupid thought* ***launched from her brain's all -too-large Stupid Zone.***	*Що це за дурна думка* ***вигулькнула з надто обширної Зони Глупства її розуму?***	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
238	*Working at a job she wasn't sure she was qualified for even after eighteen months and* ***one merit raise***	*Займаючись роботою, для якої, як сама вважала, не має достатньої кваліфікації навіть після вісімнадцяти місяців навчання й* ***одного почесного підвищення***	Повний переклад	«Високо – низько»
239	*Then Bob Anderson* ***had walked into her life with a smile on his face***	*Тоді* ***в її життя з усміхненим обличчям увійшов*** *Боб Андерсон*	Структурна перебудова	«Всередині – ззовні»
240	*Darcy didn't know how much Ken Hayward had invested, but Donnie was* ***all in the pot.***	*Дарсі не знала, скільки інвестував Кен Хейворд, але Донні* ***вклався весь цілком.***	Заміна	«Всередині – ззовні»
241	*The clock on the control strip passed eleven and started* ***climbing toward midnight***, *the witching hour*	*Годинник на комп'ютерній панелі вже перебіг за одинадцяту і почав* ***підбиратися до півночі***, *відьмацького часу*	Заміна	«Зверху – знизу»
242	*One who* ***had been living behind the mirror*** *all the time, and doing terrible things there.*	*Той один, що весь цей час* ***жив у задзеркаллі*** *і робив там свої жахливі справи.*	Заміна	«Спереду – ззаду»
243	*Her eyes flew open and he was there, all right, sitting beside her on the bed, stroking her face and hair as he sometimes*	*Очі її широко розплющилися, і ось він тут, авжеж, сидить поряд з нею на ліжку, гладить їй*	Традиційний відповідник	«Зверху – знизу»

	did when she ***was feeling under the weather.***	*волосся і обличчя, як інколи це робив, коли вона* ***почувалась нездужалою.***		
244	*I'm sorry, Darce.* ***From the bottom of my heart.***	*Мені так жаль, Дарсі.* ***Просто серце крається.***	Заміна	«Глибоко – мілко»
245	*I think that,* ***down deep****, I've always wanted you to know.*	*Гадаю, так,* ***я зізнаюся щиросердо у всьому****, бо мені завжди хотілося, щоб ти знала.*	Заміна	«Глибоко – мілко»
246	*I say did instead of does because all of* ***that's behind me*** *now. "*	*Я кажу робив, а не робить, бо тепер* ***все те залишилося позаду.***	Заміна	«Спереду – ззаду»
247	*Until finally I said to myself, 'I'll try it once, just* ***to get it out of my head. To get him out of my head.***	*Якщо мене зловлять, то й зловлять — принаймні я* ***перестану думати про це. Загадуватися цим.***	Заміна	«Всередині – ззовні»
248	*Can we* ***put this behind us?***	*Ми можемо* ***залишити це позаду?***	Заміна, опущення	«Спереду – ззаду»
249	*It was while pondering this question that her tired, confused mind finally* ***gave up and slipped away.***	*Обмірковуючи це питання, її втомлений, збентежений розум нарешті* ***здався й відплив.***	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
250	*Water dripped in the sink,* ***plinking away the seconds*** *on the porcelain.*	*Вода крапала в мийку,* ***відцокуючи секунди*** *об порцеляну.*	Повний переклад	«Всередині – ззовні»
251	***On this side of the mirror****, she could keep secrets, too.*	***По цей бік дзеркала*** *вона теж вміла добре приховувати свої секрети.*	Повний переклад	«Одна сторона – інша сторона»
252	*A clear memory* ***rose in her mind***	*І ясний спогад* ***зринув їй у голові***	Структурна перебудова	«Високо – низько»
253	*Yep, entirely* ***out of the question.***	*Тобто він цілком* ***поза межами досягнення.***	Заміна	«Всередині – ззовні»

254	*It was good to know* ***he had been close to being caught.***	*Приємно було усвідомлювати, що* ***його ледь не зловили.***	Заміна	«Близько – далеко»
255	*The words* ***came out in a puff*** *of winter white.*	*Слово* ***вирвалося разом із віддихом*** *зимоної білості.*	Заміна	«Всередині – ззовні»

Додаток Е

ТЕМПОРАЛЬНІ МЕТАФОРИ, ВІДІБРАНІ З РОМАНІВ С. КІНГА «ОСТРІВ ДУМА» ТА «МІСТЕР МЕРСЕДЕС» І ЇХ УКРАЇНОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДІВ

	Оригінал	Переклад	Прийом перекладу
1	*For fifteen years Kathi's done this work, she's had the opportunity to watch* ***a thousand maimed patients reflect on how not even a single second of time can ever be called back***	*Кеті займається цим вже п'ятнадцять років, вона мала можливість спостерігати* ***щосекундні рефлекси тисяч покалічених пацієнтів***	Структурна перебудова, опущення
2	*Good pay and* ***good hours.***	*Гарна платня,* ***гарне порозуміння.***	Заміна
3	***We have been through some bad times****, as you well know.*	***Між нами є деякі непорозуміння****, ти сама це добре знаєш.*	Заміна
4	*"You look wonderful, Daddy," she said as we* ***stepped out into the balmy December evening.***	*— У тебе чудовий вигляд, татусю, — сказала вона, коли ми* ***вийшли у духмяне грудневе надвечір'я.***	Повний переклад
5	*She had* ***some sleepless nights ahead of her in the year to come.***	*В наступному році* ***на неї очікують чимало безсонних ночей.***	Заміна
6	*Jack had made it as far as the Air Florida terminal, which* ***still gave us some time.***	*Джек вже спромігся доїхати до терміналу компанії «Ер Флорида», проте* ***ми ще мали час.***	Заміна
7	***After some passage of time — I don't know exactly how long*** *— I returned the picture to its plastic sleeve*	***Минув якийсь час — не знаю точно скільки часу спливло*** *— я повернув фотокартку до її пластикової оболонки*	Заміна
8	*When I woke up that evening, another* ***day was going down in glory.***	*Того вечора я прокинувся, коли черговий славний* ***день доходив свого кінця.***	Заміна
9	***Give it time****, don't get mad, tell yourself you can do this, and the words usually come.*	***Хай мине час****, не скаженій зараз, скажи собі, що ти можеш це зробити, і слова з'являться самі собою.*	Заміна
10	*My final thought before turning in that night was that* ***I'd probably find myself***	*Останньою думкою перед сном мені майнуло,* ***що на другий день Нового року я,***	Структурна перебудова

	hobbling through the second day of the New Year *almost too sore to walk.*	***певне, так кульгатиму****, що навряд чи взагалі зможу ходити.*	
11	*Meantime,* ***do the day and let the day do you!***	***Роби свій день, і хай твій день робить тебе!***	Повний переклад
12	*Ilse sd she* ***had a terrific time.***	*Ілса каз., що* ***чудово провела час.***	Повний переклад
13	*The water was cold, the way it gets* ***a couple of months after hurricane season has blown itself out****, but I hardly noticed.*	*Вода була холодною, як зазвичай буває* ***пару місяців після сезону ураганів****, але я не зважав на холод.*	Опущення
14	*And* ***those days are behind you*** *now?*	*А тепер в тебе* ***все позаду****?*	Заміна
15	*She'll be up by now and she's going to want* ***her four o'clockies.***	*Вона вже мала би прокинутися і захоче,* ***як завше о четвертій, чаювати.***	Заміна
16	*And* ***the day came fat with an apple in its mouth***	*І* ***тлустий день являвся з яблуком в зубах***	Структурна перебудова
17	*O* ***you were the best of all my days.***	*О* ***ти була найкращим з моїх днів.***	Опущення
18, 19	***Any time'll work.*** *There's a visiting nurse I can call — Annmarie Whistler —* ***if the morning works better."***	***Будь-який час згодиться.*** *Тут є одна доглядальниця за викликом, Анна-Марія Вістлер, я можу їй зателефонувати,* ***якщо тобі краще підходить ранок.***	Заміна
20	***Gave myself time.***	***Дайте мені час.***	Структурна перебудова
21	*You're talking about* ***three daylight hours I just can't give up.***	*От і маєш викинуті* ***три години світлового дня, якими я не можу жертвувати.***	Додавання
22	***Wave of the future****, that's what it is. I've got it. Jack took care of it.* ***Wave of the father-raping, mother-stabbing future."***	***Сигнал з майбутнього****, ось що воно таке. В мене таке є. Джек мені зробив.* ***Сигнал з майбутнього, де батьків ґвалтують, де ріжуть матерів.***	Повний переклад
23	*They were also bad, powerful medicine. I think I knew that from the first one, executed*	*А ще вони були злими, потужними ліками. Гадаю, я зрозумів це з найпершою*	Заміна

	during the small hours of Valentine's Day.	*картиною, яку зробив* ***серед глупої ночі на Валентинів день.***	
24	*It's as if they're trying* ***to make up for lost time.***	*Вони ніби намагаються* ***надолужити згаяний час****.*	Повний переклад
25	*She says a person can't* ***close the door on the past****, she can only make amends and go on*	*Каже, що неможливо* ***зачинитися дверима від минулого****, можна тільки його корегувати і рухатися далі вперед.*	Структурна перебудова
26	*One who might* ***in the not-so-distant future*** *be at home in a business suit*	*Та, що* ***в не такому вже й далекому майбутньому*** *впевнено почуватиметься у діловому костюмі*	Додавання
27	*Look what you did, you asshole, I thought — and* ***for one terrible moment*** *I was afraid I'd said it aloud*	*«Що ти наробив, придурку», — подумав я,* ***на мить*** *злякавшись, що промовив це вголос*	Опущення
28	*If I* ***thought away from this moment****.*	*Якщо* ***скерую думки геть від цього місця****.*	Заміна
29	*Alice was running the board herself, and* ***wasted no time****.*	*Аліса особисто управляла апаратурою, тож* ***реакція була миттєвою****.*	Заміна
30	*I got the more lurid details of the Dave Davis story from her, you know.* ***In better days.***	*Розумієте, більшість яскравих подробиць про Дейва Девіса я почула від неї.* ***У її кращі часи.***	Заміна
31	*"What happened to it?" I asked. "So far as I know,* ***nothing but time and decay****"*	*– Що трапилося з ним? — спитав я. — Наскільки мені відомо,* ***нічого, окрім забуття й запустіння***	Заміна
32	*Not twins, but for* ***three or four golden years*** *nearly inseparable.*	*Не сестри-близнючки, але були* ***три-чотири золоті роки****, коли вони були нерозлучними.*	Повний переклад
33	*At home in bed, or in one of the galleries* ***where she spent so many happy days and nights****?*	*Вдома у постелі, чи в якійсь з галерей,* ***з котрими пов'язано так багато найщасливіших днів і вечорів її життя****?*	Заміна, додавання
34	*The door clunked when it shut, and* ***for one alarming moment*** *I thought my ass was going to keep*	*Грюкнув дверцятами, і* ***на якусь жахливу мить*** *мені здалося, що я опускаюсь у порожнечу*	Заміна

	descending		
35	*For a little while there was just she and I, like* ***the old days. The two-armed days.***	*На якийсь час у світі залишалися тільки вона та я, як* ***в колишні часи. Дворукі часи.***	Заміна
36	*I thought* ***it was going to be a long and exhausting evening****, but I felt I was on the verge of great discoveries*	*Я очікував, що цей* ***вечір буде довгим і важким****, але передчував великі відкриття,*	Заміна
37	*I told myself to inhale,* ***but for one terrible secon****d, nothing happened.*	*Наказав собі зробити вдих,* ***але якусь довгу хвилину*** *не міг.*	Заміна
38	*On the other side of the house,* ***the surf was disputing with the night.***	*Поза будинком* ***прибій лаявся з ніччю.***	Повний переклад
39	***For one horrible moment*** *I believed him.*	***На якусь кошмарну мить*** *я йому повірив.*	Повний переклад
40	*"Do we have time?" "****We'll have to make time."***	*— А час ми маємо?* *–* ***Надолужимо.***	Заміна
41	***They've seen better days.***	***Їхні найкращі дні минулися.***	Заміна
42	***The future's not ours to see***	***Майбуття нам ніколи не побачити***	Заміна
43	*Not dark — not yet, and when I looked up I could see the sky overhead was still blue — but it was clear that* ***the afternoon was either gone or almost gone.***	*Темрява ще не надійшла — поки ще ні, і, задерши голову, я побачив, що небо вгорі все ще синє, — проте було вже ясно, що* ***день невпинно наближається до кінця.***	Заміна
44	*Sunset's still* ***a couple of hours away.***	*До заходу сонця* ***ще пара годин.***	Заміна
45	*We left the ruin the way we'd entered it and found a* ***Florida early evening full of clear light.***	*Тим же шляхом, яким залазили, тепер ми вибралися з дому у* ***сповнене ясного світла флоридське надвечір'я****.*	Повний переклад
46	*I thought I had twenty minutes to tell them what I knew, even half an hour, and that would still* ***leave enough time.***	*Я вирішив, що хвилин двадцяти вистачить, щоб усе їм розповісти, ну, може, півгодини, і в нас ще* ***залишиться час.***	Опущення
47	*Shooting one of these'd probably* ***cost me*** *fifty grand*	*Постріл у птаха цього виду може* ***коштувати***	Повний переклад

	and ***five years in jail.***	***мені*** *п'ятдесят тисяч штрафу і* ***п'ять років в'язниці.***	
48	*I was reaching for the second one when* ***full night must have come to Duma Key.***	*По другу пляшку я простягнув руку в ту мить, коли* ***на острів Дума впала глупа ніч.***	Заміна
49	*Jack settled back against the wall, one hand gripping a lucky chunk of coral that he happened to find* ***at the last crucial second.***	*Драбина з Джеком знову прихилилася до стіни,* ***в останню критичну секунду*** *він встиг вхопитися за кораловий виступ, і зараз тримався за нього рукою.*	Повний переклад
50, 51	***I had a moment of doubt*** *accompanied by a terrible vision of tiny china hands unscrewing the flashlight cap from the inside — yes, even though I was sure the fresh water had immobilized her — but Jack didn't cry out or come tumbling back down, and* ***the bad moment passed.***	***Миттєвий сумнів пробив мене****, коли я уявив собі, що зараз крихітні порцелянові ручки зсередини розкручують ліхтар — так, навіть попри те, що я був впевнений, що прісна вода її нейтралізувала, — проте Джек не закричав, не полетів сторч головою, і* ***бридке відчуття мене полишило.***	Заміна, заміна
52	*Seriously, why don't you just* ***ask Frobisher for more hours?***	*Серйозно, чому б тобі просто не* ***попросити у Фробішера додаткових годин?***	Повний переклад
53	*From six to seven is* ***dead time****, while the little animals go in for their dinners.*	*Від шостої до сьомої —* ***мертвий період****, поки малі тварюки ховаються по своїх домах на вечерю.*	Повний переклад
54	*He pauses, then says something Hodges himself will say to someone else* ***in the not too distant future.***	*Він замовкає, а потім говорить те, що і Ходжес казатиме* ***в недалекому майбутньому*** *декому іншому.*	Опущення
55	*It plays '****Happy Days Are Here Again****' when I win."*	*Коли я виграю, там звучить «****Знов повертаються щасливі дні****».*	Заміна
56	*He sips, mostly* ***to buy time****,*	*Він сьорбає, загалом,* ***щоб***	Традиційний

	but the coffee is delicious.	***виграти час**, але кава чудова.*	відповідник
57	*I didn't know if I would or not, but I recognized her signs of growing agitation from my own **not-so-distant past.***	*Я не знав, зроблю я це чи ні, але мій власний **недавній досвід** підказав мені, що напруга в ній зростає.*	Опущення, заміна
58	*For Hodges, **time, which has hung so heavy** since his retirement, has been canceled.*	*Для Ходжеса **час, що був так важко висів над ним** відтоді, як він вийшов на пенсію, скасовано.*	Додавання
59	*Jerome, **a true child of his times**, has never considered the possibility that information could be conveyed by such a nineteenth-century vehicle as a letter.*	*Джером, **справжнє дитя свого часу**, навіть не розглядає можливість того, що інформація може передаватися таким засобом дев'ятнадцятого сторіччя, як паперовий лист.*	Повний переклад
60	*He's **giving us times** and places and descriptions.*	*Він **викладає нам імена**, і місця, і описи.*	Заміна

Додаток Ж

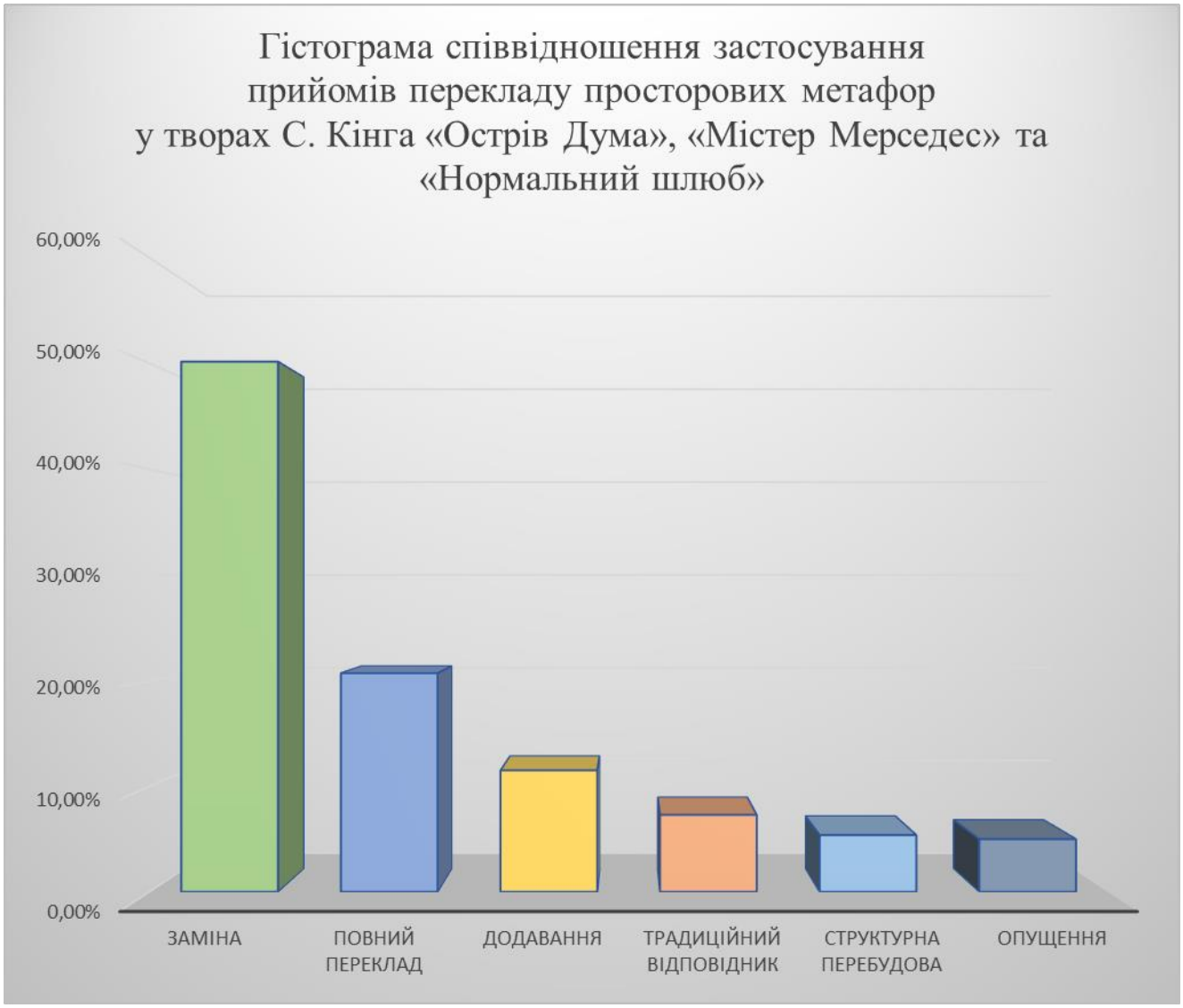
Гістограма співвідношення застосування прийомів перекладу просторових метафор у творах С. Кінга «Острів Дума», «Містер Мерседес» та «Нормальний шлюб»
60,00%
50,00%
40,00%
30,00%
20,00%
10,00%
0,00%
ЗАМІНА
ПОВНИЙ ПЕРЕКЛАД
ДОДАВАННЯ
ТРАДИЦІЙНИЙ ВІДПОВІДНИК
СТРУКТУРНА ПЕРЕБУДОВА
ОПУЩЕННЯ